

Verslag van den toestand der
Gemeente Makasser over 1915.

N. V. HANDELSDRUKKERIJ EN KANTOORHANDEL CELEBES.

BIBLIOTHEEK KITLV

0065 3715

045 012 253

m
447

VERSLAG

VAN DEN TOESTAND DER GEMEENTE

MAKASSER

OVER

1915.

157 + 1,6
V.

VOORWOORD.

Ter gelegenheid van de herdenking van het tienjarig bestaan van den Gemeenteraad alhier, dacht het me niet ondienstig, U op den betreffenden datum een Verslag van den toestand der Gemeente Makasser over het jaar 1915 aan te bieden, in samenwerking met den Directeur der Gemeentewerken samengesteld.

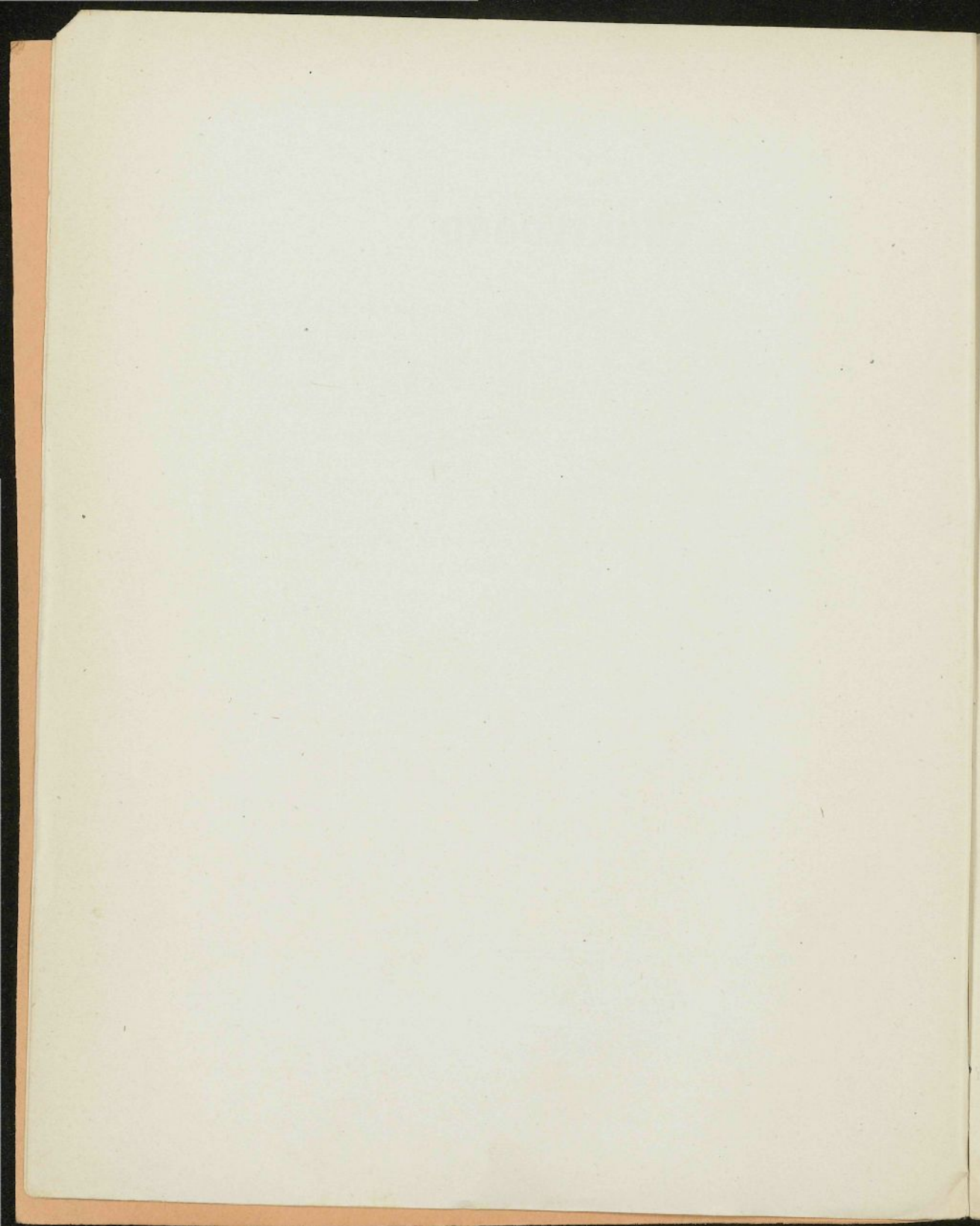
Waar het hier betreft een *eerste* verslag wordt uit den aard der zaak een terugblik geworpen ook op vroegere jaren, waardoor het Verslag mogelijk eenerzijds te uitgebreid, anderzijds te beknopt is geworden.

Wenken van belangstellenden, welke benut kunnen worden voor de eventueel samen te stellen jaarverslagen van volgende jaren, zullen dankbaar worden aanvaard.

Makasser, 1 April 1916.

De Secretaris der Gemeente Makasser :
A. VAN BEUSEKOM.

Aan
Voorzitter en Leden van den Gemeenteraad
van
MAKASSER.

HOOFDSTUK I.

Gemeentebestuur.

Nadat bij ordonnantie in Staatsblad 1906 No. 171 (vide bijlage A.) de Gemeenteraad van Makassar was ingesteld met ingang van den eersten April 1906, zijn achtereenvolgens tot 1 Januari 1916 als leden van dien Raad opgetreden de heeren in den ondervolgenden staat vermeld. 20 Juli 1909 hadden de eerste verkiezingen plaats; vóór dat jaar werden ook de Europeesche leden door de Regeering benoemd.

Namen	Jaar van benoeming of verkiezing.	Jaar van aftreding
R. R. Castens.	1906	1906
Ch. J. Cornelis.	„	„
Dr. G. van der Harst.	„	1907
W. P. de Jong.	„	1911
J. J. H. Kater.	„	1915
E. A. Kuchlin.	„	1908
H. Mesman.	„	—
Hadjie Mohamad Saleh	„	—
Nio Eng Boe.	„	—
La Mangewa daeng Pasaoe.	„	1912
Nio Tiaoe Tjiang.	„	1915
F. H. A. H. Rubach.	„	1910
Poedoe daeng Tompo.	„	1909
M. W. Siebelhoff.	„	1908
Mr. J. Th. Stok	„	1909
D. Merens.	1907	1908
D. Breedveldt Boer	1907	1908
A. F. H. M. van Wijk Werneke.	1907	1909
G. Ferguson.	1908	1908
M. W. Geill.	1908	1908
P. van Vliet.	1908	1909
A. S. Ruzette.	1908	1909

Namen	Jaar van benoeming of verkiezing	Jaar van aftreding
H. von Mauntz.	1908	1909
Mr. H. G. Derx.	1909	1913
A. Pasteur.	1909	1909
L. Lingen.	1909	1909
Baba Soeleiman.	1909	—
H. Adelink.	1909	1912
H. C. de Groot.	1909	1912
F. L. M. Schut.	1909	1910
P. F. van den Berg.	1909	1911
Mr. A. E. van Arkel.	1910	1911
Dr. G. M. Brouwer	1910	1914
L. R. Wentholt.	1911	1912
A. Honig.	1911	1911
J. Seeuwen.	1911	1913
Ds. R. W. F. Kyftenbelt (benoemd)	1911	1915
M. den Hartog.	1912	1913
L. Prinsen Geerligs	1912	1913
G. Wieland.	1912	—
Mr. H. A. Pet.	1912	—
Djan daeng Mangawing	1912	1916
J. J. van West.	1913	1915
F. P. Meulemans.	1913	1915
Mr. S. J. L. M. van Schaik.	1913	1915
A. H. Hofkamp.	1913	1915
J. A. M. van Buuren.	1914	1915
H. J. E. van der Kop.	1915	1915
J. F. van Kesteren.	1915	1916
L. G. Wiemans.	1915	1915
N. van Zalinge.	1915	1916
M. C. H. Buné.	1915	—
Th. H. M. Platte.	1915	—

Namen	Jaar van benoeming of verkiezing	Jaar van aftreding
A. W. G. Stigter.	1915	—
E. Bouvy.	1915	—
R. Heijtman.	1915	—
Thio Tjong Kiat.	1915	—

Uit dezen staat blijkt, dat op 1 Januari 1916 als Raadslid zitting hadden de heeren :

Baba Soeleiman	1921	Het aantal Raadsleden behorende tot de Europeanen of met hen gelijkgestelden, is bij de ordonnantie in Staatsblad 1911 No. 614, van 8 op 10 gebracht. Ingevolge artikel 10 alinea 6 der Locale Raden-Ordonnantie zijn de nieuwe plaatsen pas bij de eerstvolgende periodieke verkiezing (Juli 1912) kunnen worden vervuld.
E. Bouvy	1918	
M. C. H. Buné	1921	
Djan daeng Mangawing	1918	
Hadji Mohamad Saleh	1918	
R. Heijtman	1921	
J. F. van Kesteren	1921	
H. Mesman	1918	
Nio Eng Boe	1918	
Mr. H. A. Pet	1918	
Th. H. M. Platte	1921	
A. W. G. Stigter	1918	
Thio Tjong Kiat	1921	
G. Wieland	1921	
N. van Zalinge	1918	

Het jaartal achter ieders naam vermeld, geeft aan, het tijdstip hunner periodieke aftreding.

In het jaar onder verslag moest in 10 vacatures worden voorzien, welke waren ontstaan door het aftreden der heeren: J. J. van West, J. J. H. Kater, Mr. S. J. L. M. van Schaik, H. J. E. van der Kop, M. Kolthoff (heeft nimmer zitting genomen), G. Wieland, Ds. R. W. F. Kyftenbelt, F. P. Meulemans, L. G. Wiemans, J. A. M. van Buuren en A. H. Hofkamp.

Voor de vacatures M. Kolthoff, L. G. Wiemans, F. P. Meulemans, J. A. M. van Buuren, A. H. Hofkamp hadden stemmin-

gen plaats, en wel op den 8sten Juni, den 3den Augustus, den 30sten Augustus, den 9den December en den 16den December 1915.

Het aantal opgekomen kiezers bedroeg resp. 44, 36, 68, 39 en 32. Herstemmingen hadden niet plaats.

In Maart 1916 traden af de leden N. van Zalinge wegens vertrek en Djan daeng Mangawing wegens ziekte.

De Kiezerslijst voor het jaar 1909/1910 bevatte 152 namen.

” ” ” ” ” 1910/1911 ” 161 ”

„ „ „ „ „ 1911/1912 „ 204 „

„ „ „ „ „ 1912/1913 „ 207 „

„ „ „ „ „ 1913/1914 „ 174 „

„ „ „ „ „ 1914/1915 „ 249 „

„ „ „ „ „ 1915/1916 „ 180 „

„ „ „ „ „ 1916/1917 „ 253 „

In de maand Maart 1916 werden aan alle aangeslagenen in de Inkomsten- en/of Personeele belasting te dezer stede, kiezerslijstkaarten ter invulling gezonden, welke op een klein aantal na, ingevuld werden terugontvangen. Deze ingevulde kaarten bleken van groot, practisch nut bij de samenstelling der Kiezerslijst.

Gedurende het tijdvak 1 April 1906 tot 1 Januari 1916 zijn achtereenvolgens Voorzitters van den Gemeenteraad van Makasser geweest, de heeren :

Assistent-Resident A. van Senden . . . van 1906 tot 7 juli 1907

idem J. W. Tamson „ 1907 „ 2 Mei 1909

idem M. C. Schadee . . . „ 1909 „ 2 Sept. 1912

idem	H. T. Damsté „	1912 „	2 Juli	1914
------	------------------------	--------	--------	------

idem P. van Tubergen . . „ 1914 „ 12 April 1915

idem J. A. Einthoven . . . „ 1915 „ heden.

Bij besluit No. 325/CI ddo. 29 Februari 1916 van den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden werd bepaald, dat het Hoofd van Plaatselijk Bestuur bij belet, afwezigheid of ontstentenis wordt vervangen door den te zijner beschikking gestelden Controleur of Gezaghebber bij het Binnenlandsch Bestuur; deze fungeert in deze gevallen dan ook als Voorzitter van den Gemeenteraad.

Teneinde den Raad der Gemeente of diens Voorzitter, bij voorkomende gelegenheden te kunnen dienen van voorlichting en advies, zijn een 8-tal commissiën ingesteld, t.w.

Commissie voor de Financiën : tevens Commissie voor opname van Inventarisgoederen.

Voorzitter van den Gemeenteraad : Voorzitter.

1. J. F. van Kesteren	}	Leden.
2. N. van Zalinge		(Per 9 Maart 1916 als zoodanig vervangen door den heer E. Bouvy).

Wetgevende Commissie :

1. Mr. H. A. Pet.	}	(Per 1 April 1916 als zoodanig vervangen door den heer R. Heytman).
2. N. van Zalinge.		

Commissie voor de hygiëne :

1. Th. H. M. Platte.
2. A. W. G. Stigter.

Commissie voor het Abattoir en de Passerloodsen.

1. G. Wieland.
2. Thio Tjong Kiat.

Commissie van Toezicht op den dienst der Gemeentewerken, tevens Commissie voor de opname van voltooide werken.

Voorzitter van den Gemeenteraad : Voorzitter.

1. M. C. H. Buné.	}	Leden.
2. A. W. G. Stigter.		
3. G. Wieland.		

**Commissie tot goedkeuring van de bouwplannen van
het Koningsplein.**

Voorzitter van den Gemeenteraad : Voorzitter.

1. N. van Zalinge.	}	(Per 1 April 1916 als zoodanig ver-
vangen door den heer H. Mesman).
Leden.
2. A. W. G. Stigter.		

Commissie voor de Begraafplaatsen.

1. Th. H. M. Platte.
2. Nio Eng Boe.
3. Baba Soeleiman.

**Arbitrage-Commissie, als bedoeld bij artikel 37 der
„Ambtenarenverordening.”**

- één lid aangewezen door den Raad Mr. H. A. Pet.
één „ „ „ de Gemeente-ambtenaren
A. P. R. van Beusekom Jr.
één „ „ „ die beiden te zamen . . H. Adelink.

Het **Stembureau** voor het jaar 1915/1916 bestaat uit de heeren:
Voorzitter van den Gemeenteraad : Voorzitter.

1. M. C. H. Buné.	}	Leden.
(Neemt dan alleen zitting, indien de
stemming strekt van meer dan één lid.)
2. Th. H. M. Platte.		
3. G. Wieland.		

Plaatsvervangende leden zijn resp. de heeren :

1. N. van Zalinge (Per 1 April 1916 als zoodanig vervangen
door den heer J. H. Stockmeyer).
2. A. P. R. van Beusekom Jr.
3. A. W. G. Stigter.

De **Commissie voor de vaststelling van de kiezerslijsten**
geldig voor den termijn van 24 Mei 1916 tot 24 Mei 1917, bestaat
uit de heeren :

Voorzitter van den Gemeenteraad : Voorzitter.

R. Heytman.	{	Leden.
H. Mesman		

Bij Raadsbesluit No. 204/13 dd. 11 December 1915 werd bepaald, dat *alle* Commissies zitting hebben van den 1sten Woensdag in November tot den 1en Dinsdag in November van het volgend jaar.

Aantal gehouden openbare Raadsvergaderingen :

Jaar :			
1906	totaal	7	} Dus gemiddeld negen vergaderingen per jaar. Het voorgeschreven aantal bedraagt minstens zes per jaar. Waarvan twee wegens onvoltalligheid van den Raad, geen voortgang konden hebben.
1907	„	11	
1908	„	7	
1909	„	8	
1910	„	6	
1911	„	11	
1912	„	6	
1913	„	9	
1914	„	12	
1915	„	18	

Totaal generaal 95.

Slechts acht *geheime* zittingen werden gedurende het tienjarig bestaan, door den Raad gehouden, waarvan *één* uitsluitend voor het arresteren van de notulen der laatste geheime zitting.

HOOFDSTUK II.

Ambtenaren in dienst der Gemeente.

De kantooruren voor het personeel ter Gemeentesecretarie zijn van des morgens 8 ure tot des namiddags 1 ure, en van 2 ure n. m. tot 4 ure n. m.

De Directeur der Gemeentewerken houdt bureau van des morgens 8 ure tot des namiddags 2 ure.

Het Gemeente-Abattoir is geopend van des ochtends 6 ure tot 9 ure en van 12 ure des middags tot 2 ure des namiddags.

Bij Raadsbesluit No. 1/5 dd. 18 Februari 1914 werd een Gemeentesecretaris benoemd, t. w. de heer A. P. R. van Beusekom.

Vanaf de instelling der Gemeente tot genoemden datum was met de functie van Gemeentesecretaris, de Commies ten Politiekantore alhier, de heer J. A. F. Gonzales, belast.

Bij Raadsbesluit No. 51/5 dd. 29 September 1911 werd voor het eerst een Directeur der Gemeentewerken aangesteld, nl. de heer A. J. Sackman. Tevoren was een Gouvernements-ambtenaar met dié functie belast.

Bij Raadsbesluit No. 138/5 dd. 6 Augustus 1915 werd een Secretariéklerk in vasten dienst benoemd, n.l. de heer W. A. Rembet, te voren klerk bij den Gezaghebber bij het Binnenlandsch-Bestuur te Pangkadjene, en wel op een aanvangsbezoldiging van f 75.— per maand. Per 1 Mei 1916 werd hem ontslag verleend.

Bij Raadsbesluit No. 56/5 dd. 6 Maart 1915 werd in vasten dienst der Gemeente benoemd Mej. L. W. A. Delhaye (sedert Mevr. L. W. A. Muller-Delhaye), n.l. als klerke ten bureele van den Directeur der Gemeentewerken, nadat genoemde vanaf 12 Januari 1915 in tijdelijken dienst der Gemeente werkzaam was geweest. Vòòr dien tijd had de Directeur der Gemeentewerken niet de beschikking over administratief personeel.

Bij Raadsbesluit No. 71/5 ddo. 29 Maart 1915 werd tot Opzichter der Gemeentewerken benoemd de heer G. A. Vreede, te voren in particuliere betrekking te Soerabaia.

De werkbaas in dienst der Gemeente H. Rikken overleed in Mei 1915 en werd in deze vacature voorzien door aanstelling van W. Richer, aan wien reeds op den elfden November 1915 bij Raadsbesluit No. 180/5 ontslag uit den Gemeentedienst werd verleend.

Hij werd op zijne beurt vervangen door M. Tunnis, bij Raadsbesluit No. 180/5 ddo. 11 October 1915 in tijdelijken dienst benoemd, die echter reeds op den 31sten October d. a. v. den dienst der Gemeente vrijwillig verliet.

Bij Raadsbesluit No. 162/22 dd. 30 September 1915 werd tot Gemeentekeurmeester in vasten dienst aangesteld de heer A. L. Sampers, nadat deze vanaf 7 Maart 1914 in tijdelijken dienst der Gemeente reeds als zoodanig was werkzaam geweest.

In tijdelijken dienst der Gemeente zijn de oppassers van de Gemeentesecretarie en van het bureau van den Directeur der Gemeentewerken: Bohari en Djamaloedin.

De Cipier van 's Landsgevangenis K. Banse, is tevens Opziener der Europeesche Begraafplaats, waartoe bewilliging werd verleend door den Directeur van Justitie.

Per 1 Januari 1916 werd tot Controleur van de Openbare Vermakelijkheden benoemd de heer W. F. H. Gerritsen. Deze was sinds 1 April 1907 tevens Marktmeester, en vanaf 25 October 1911 ook Gemeentecollecteur.

Op de begrooting voor het jaar 1916 werden gelden uitgetrokken ter salariering van een teekenaar op een bezoldiging van f 90.— per maand, ten behoeve van het bureau van den Directeur der Gemeentewerken, van een tweeden werkbaas op eene bezoldiging van f 50.— 's maands en van een oppasser voor het bureau van genoemden dienstchef op een loon van f 15.— per maand.

De ondervolgende staat geeft een overzicht van het Europeesch personeel in *vasten* dienst der Gemeente werkzaam op den 1sten Januari 1916.

NAMEN.	Aard der betrekking.	Jaar van eerste aanstelling.	Bedrag der bezoldiging op 1 Januari 1916 per maand.
--------	----------------------	------------------------------	---

Afdeeling Secretarie.

A. P. R. van Beusekom Jr.	Gemeente-Secretaris.	1914	f 400.—
W. A. Rembet.	Klerk.	1915	" 75.—

Afdeeling Gemeentewerken.

A. J. Sackman.	Directeur der Gemeentewerken.	1911	f 400.—
G. A. Vreede.	Opzichter.	1915	" 175.—
J. W. Overbeek.	Opziener Reinigingsdienst.	1914	" 110.—
Mevr. L. W. A. Muller-Delhaye.	Klerk.	1915	" 85.—

Afdeeling Slachthuis.

A. L. Sampers.	Keurmeester.	1914	f 175.—
----------------	--------------	------	---------

Afdeeling Passerwezen en Openbare Vermakelijkheden.

W. F. H. Gerritsen.	Marktmeester.	1907	f 175.—
	Collecteur.	1911	
	Controleur.	1916	

Afdeeling Europeesche Begraafplaats.

K. Banse.	(Gouvernementsambtenaar)	Opziener.	1907	f 50.—
-----------	--------------------------	-----------	------	--------

De Raad stelde in zijne zittingen van 11 en 22 Nov. 1915 eene Verordening regelende den rechtstoestand van de ambtenaren dezer Gemeente, vast, welke werd afgekondigd in de Javasche Courant van 10 December d. a. v. No. 99.

Deze Ambtenarenverordening bevat de volgende bepalingen:

Algemeene bepalingen.

ARTIKEL 1.

1. Onder ambtenaren worden in deze verordening verstaan alle personen, die, ingevolge het bepaalde in artikel 2, door den raad of door 's raads voorzitter zijn aangesteld in vasten dienst van de Gemeente Makasser, — met uitzondering van werklieden.

2. Deze verordening is op in tijdelijken dienst aangestelden slechts in zooverre van toepassing, als in elk bijzonder geval door den Raad wordt bepaald.

Aanstelling.

ARTIKEL 2.

1. De raad der gemeente stelt de ambtenaren aan, wier maximum-maandelijksche bezoldiging méér dan f 75.— (vijf en zeventig gulden) bedraagt, terwijl alle overige ambtenaren door 's raads voorzitter worden aangesteld, den betrokken dienstchef gehoord.

2. Aanstelling van personen in tijdelijken dienst der gemeente, geschiedt door den raad of 's raads voorzitter naar de onderscheiding, gemaakt in het eerste lid van dit artikel.

3. De bevoegdheid tot aanstelling in tijdelijken dienst van personen, die uitsluitend noodig zijn voor de uitvoering van een bepaald werk, kan, voor zoover het betrekkingen geldt met een maximum-maandelijksche bezoldiging van meer dan vijf en zeventig gulden, door den raad op den voorzitter, en voor andere betrekkingen door den voorzitter op den betrokken dienstchef schriftelijk worden overgedragen.

4. De aanstelling wordt den betrokkene schriftelijk medege-deeld, onder vermelding o. a. van de aanvangsbezoldiging en van den datum, waarop de aanstelling ingaat.

ARTIKEL 3.

1. Alleen *zij* kunnen tot ambtenaren worden aangesteld:
- a. die op het tijdstip van indiensttreding den leeftijd van vijf en dertig jaren nog niet hebben overschreden, behoudens de uitzondering in het tweede lid van dit artikel vermeld;

- b. die door een door den gemeenteraad aangewezen commissie van geneesheeren, of door één geneesheer, zijn onderzocht en voldoen aan eventueel door den raad vast te stellen eischen voor fysieke geschiktheid, komende de kosten van dit geneeskundig onderzoek ten laste van de gemeente.

2. Zij, die ouder dan vijf en dertig jaren zijn, kunnen slechts *dan* tot ambtenaar worden aangesteld, wanneer de raad zulks om bijzondere redenen wenschelijk acht.

Plichten.

ARTIKEL 4.

De ambtenaar is verplicht:

- a. zijne betrekking met ijver en nauwgezetheid te vervullen en de hem toevertrouwde belangen naar zijn beste vermogen te behartigen;
- b. zich gedurende zijne diensturen uitsluitend bezig te houden met hetgeen zijne betrekking van hem eischt;
- c. zich jegens zijn meerderen en jegens het publiek op betamelijke wijze te gedragen en verdraagzaam en hulpvaardig te zijn;
- d. omtrent alles, wat hem in zijne betrekking bekend wordt en waaromtrent hem in het algemeen geheimhouding is opgelegd, deze te bewaren, — met uitzondering van:
 - 1e. datgene, wat hij, desverlangd, aan de Justitie moet mededeelen,
 - 2e. datgene, waarvoor hij door den raad tegenover bepaalde personen van deze verplichtingen wordt ontslagen;
- e. tot het desgevorderd afleggen in handen van 's raads voorzitter bij de aanvaarding van zijne betrekking van een eed of eene belofte van trouwe naleving zijner instructie en van stipte betrachting der in de artikelen 4, 5, 6 en 7 omschreven plichten;
- f. zich in de uitoefening van zijne betrekking stiptelijk te onthouden van alles, wat niet tot zijne bemoeiingen of van de hem ondergeschikte ambtenaren behoort.

ARTIKEL 5.

1. De ambtenaar is verplicht in de gemeente Makasser te wonen, tenzij zijne instructie hem een woonplaats buiten die gemeente aanwijst.

2. Hij kan van die verplichting tijdelijk, doch voor niet langer dan één jaar worden vrijgesteld door dengene, die hem aanstelt. In bijzondere gevallen kan de raad genoemden termijn verlengen.

ARTIKEL 6.

1. De ambtenaar mag zijn dienst niet verzuimen dan om wettige redenen.

2. Als zoodanig gelden :

- a. ziekte, desverlangd gestaafd door een geneeskundige verklaring ;
- b. het voldoen aan een oproeping of dagvaarding om in rechten te verschijnen;
- c. andere redenen van noodzakelijken aard, ter beoordeeling van den betrokken chef van dienst of, wanneer de ambtenaar geen chef van dienst boven zich heeft, ter beoordeeling van 's raads voorzitter.

3. Dienstverzuim zonder wettige reden heeft inhouding van de bezoldiging over den duur van het verzuim tengevolge.

4. De ambtenaar is verplicht binnen 24 uren, nadat het dienstverzuim is gepleegd, aan zijn onmiddellijken chef kennis te geven of te doen geven van de reden van het verzuim.

ARTIKEL 7.

1. Het vervullen van bezoldigde betrekkingen, het leiden of uitvoeren van werken en het uitoefenen van diensten of bedrijven buiten den dienst der Gemeente is aan ambtenaren uitdrukkelijk verboden.

2. Onverminderd het bepaalde bij artikel 28 (2) jo artikel 9 van de locale raden ordonnantie ten aanzien van den Gemeente-secretaris, is het den ambtenaren voorts verboden:
- a. middellijk of onmiddellijk deel te nemen aan ten behoeve van de gemeente uit te voeren aannemingen, leveringen of werken en aan door de gemeente te verleenen concessies;
 - b. geschenken, provisie of commissieloon te vorderen of aan te nemen van aannemers ten behoeve van de gemeente werkzaam, of van leveranciers der gemeente;
 - c. geschenken, giften of belooningen van welken aard ook, van derden aan te nemen, welke kunnen worden geacht in direct- of zijdelingsch verband te staan met de werkzaamheden door den ambtenaar in de uitoefening van zijn dienst verricht;
 - d. ambtenaren of werklieden in dienst van de gemeente te bezigen voor het verrichten van persoonlijke diensten;
 - e. iets, wat de gemeente toebehoort, te bezigen voor persoonlijke doeleinden.

ARTIKEL 8.

1. In het belang van den dienst kunnen den ambtenaar met inachtneming van het bepaalde bij artikel 28 (1) der locale raden-ordonnantie voor zoover betreft den gemeente-secretaris, door den betrokken dienstchef andere werkzaamheden dan waarvoor hij werd aangesteld, worden opgedragen bij den zelfden tak van dienst.

2. Van de in het voorgaande lid bedoelde opdracht kan de ambtenaar in beroep gaan bij 's raads voorzitter, van wiens beslissing hooger beroep op den raad openstaat.

Bezoldiging en diensturen.

ARTIKEL 9.

1. Voor alle door den raad aangestelde ambtenaren stelt de raad een regeling van hunne bezoldiging bij verordening vast.

2. De maandwedde wordt op den laatsten werkdag der betrekkelijke maand uitbetaald.

3. Aan den ambtenaar, die in den loop eener maand in dienst treedt, of den dienst verlaat, wordt een wedde uitbetaald gelijk aan zooveel maal $1/30$ van de maandwedde als hij dagen in die maand in functie is geweest.

4. Bij indiensttreding van een ambtenaar, die onmiddellijk vòòr zijne indiensttreding buiten de gemeente Makasser was gevestigd, en bij weder-indiensttreding van een ambtenaar, die van buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst of wegens ziekte verleend, terugkeert, wordt aan die ambtenaren, op hunne daartoe strekkende aanvraag, een voorschot op hunne bezoldiging verleend, ten hoogste bedragende drie maanden bezoldiging.

5. In andere gevallen van bijzonderen aard, ter beoordeeling van 's raads voorzitter, kan de ambtenaar een voorschot op zijn bezoldiging ontvangen van hoogstens één maand bezoldiging.

6. De terugbetaling van het voorschot in lid 4 en lid 5 bedoeld, heeft plaats door inhoudingen van telkens één vijfde gedeelte van de bezoldiging, te beginnen met de tweede maand na die, waarin het voorschot werd verleend, totdat de geheele afbetaling heeft plaats gehad.

7. Bij de berekening van de bezoldiging in alinea's 4, 5 en 6 bedoeld, komen toelagen, vergoedingen en transportkosten *niet* in aanmerking.

8. Wanneer een vroeger genoten voorschot nog niet is aangezuiverd kan geen nieuw voorschot worden uitbetaald dan met verrekening van het overschot van het vroegere voorschot met het latere.

9. Bij overlijden of bij ontslag uit den gemeentedienst is het geheele voorschot of het daarvan onaangezuiverd gebleven gedeelte terstond invorderbaar.

10. Van de verstrekking van het voorschot en de verplichting tot terugbetaling wordt een overeenkomst tusschen de gemeente Makasser en den ambtenaar opgemaakt, die door het Nederlandsch-Indisch Burgerlijk Wetboek wordt beheerscht.

ARTIKEL 10.

1. Het aantal uren per etmaal gedurende welke de ambte-

naar,—Zon- en algemeen-erkende feestdagen uitgezonderd—dienst moet doen, bedraagt in den regel niet meer dan acht. De rust-tijden worden buiten rekening gelaten.

2. Wanneer, — ter beoordeeling van den betrokken dienstchef-geen andere wijze van voorziening in den dienst mogelijk is, kan deze in buitengewone omstandigheden vorderen, dat de ambtenaar langer dienst doet dan den bij het eerste lid van dit artikel bepaalden tijd.

De uren van verplichten, buitengewonen dienst worden den ambtenaar, wiens maximum-maandelijksche bezoldiging honderd vijftig gulden of minder bedraagt, vergoed voorzoover ze met het gewone aantal diensturen te zamen méér dan acht per etmaal bedragen. De vergoeding bedraagt $\frac{3}{4}$ % der maandelijksche bezoldiging per uur. Géén vergoeding wordt toegekend wegens verrichting van buitengewonen dienst, welke niet van de ambtenaren is gevorderd.

3. De raad kan, in afwijking van het bepaalde bij dit artikel, voor sommige ambtenaren in hunne instructie den dienstitjd, en wat daarmede samenhangt, regelen.

Bevordering.

ARTIKEL 11.

Bevordering in rang heeft plaats uitsluitend naar bekwaamheid en geschiktheid, ter beoordeeling van den raad, den betrokken dienstchef gehoord.

Eerst bij gelijke bekwaamheid en geschiktheid wordt gelet op dienstitjd.

Verloven.

ARTIKEL 12.

1. De ambtenaar heeft aanspraak op:
 - A. Jaarlijks-binnenlandsch verlof;
 - B. Buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst;
 - C. Binnenlandsch verlof wegens langdurigen dienst; wegens

- ziekte, en wegens dringende redenen ;
- D. Buitenlandsch verlof wegens ziekte ;
- E. Buitenlandsch verlof wegens gewichtige redenen.
2. De verloven, bedoeld onder B. en D., worden alleen verleend ;
- a. het verlof, bedoeld onder B., aan ambtenaren, die door de gemeente Makasser uit het buitenland zijn uitgezonden, alsmede aan alle andere ambtenaren, die een bezoldiging (toelagen niet medegerekend) van minstens vier honderd gulden 's maands genieten ;
- b. het verlof, bedoeld onder D. aan die ambtenaren, wien een certificaat, als bedoeld in artikel 18 lid 1, is afgegeven.

ARTIKEL 13.

1. Jaarlijks-binnenlandsch verlof wordt op verzoek van den ambtenaar door den voorzitter van den raad verleend voor den tijd van hoogstens een en twintig dagen.

2. Het verlof bedoeld in lid 1 kan in het belang van de gezondheid van den ambtenaar op zijn verzoek door den raadsvoorzitter met ten hoogste tien dagen worden verlengd, met behoud der bezoldiging.

3. De voorzitter is bevoegd het verlof te weigeren, wanneer het belang van den dienst zich naar zijn oordeel tegen het verleenen van hetzelfde mocht verzetten.

4. Wordt om dienstredenen gedurende eenig dienstjaar van dit verlof geen gebruik gemaakt, dan kan het op verzoek van den ambtenaar steeds op een volgend dienstjaar worden overgebracht, mits het alsdan te verleenen verlof den tijd van drie maanden niet te boven ga.

5. Wanneer een ambtenaar in eenig dienstjaar reeds van het geheele in het eerste lid van dit artikel bedoelde verlof heeft gebruik gemaakt, dan kan hem terzake van gewichtige redenen, ter beoordeeling van 's raads voorzitter, in dat zelfde jaar door dien voorzitter verlof met behoud van volle bezoldiging worden verleend voor den tijd van hoogstens veertien dagen ; dat verlof

komt in elk geval in mindering van het verlof, waarop de ambtenaar krachtens het eerste lid van dit artikel het volgend dienstjaar aanspraak heeft.

6. De raad kan het verlof, in lid 4 van dit artikel bedoeld, ter zake van gewichtige redenen verlengen tot hoogstens drie maanden.

Bij het besluit tot verlenging wordt door den raad tevens bepaald, of, en zoo ja, welk salaris de betrokken ambtenaar gedurende dezen verloftijd zal genieten.

ARTIKEL 14.

Indien een verlof als bedoeld in het voorgaand artikel door 's raads voorzitter wordt geweigerd, kan van die beslissing in beroep worden gekomen bij den raad.

ARTIKEL 15.

Buitenlandsche verloven worden door den raad verleend.

ARTIKEL 16.

1. Buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst kan worden geweigerd, wanneer naar het oordeel van den raad, de belangen van den dienst zich tegen het verleen van hetzelfde mochten verzetten.

2. Buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst wordt verleend na ten minste zes jaren dienst, voor den tijd van acht maanden. De tijd van genoten binnenlandsch verlof wordt beschouwd als dienstdienst.

3. Bedraagt de dienstdienst meer dan zes jaren, dan wordt voor elk vol jaar boven dat getal de duur van het verlof met één maand verlengd, met dien verstande, dat het verlof nimmer wordt verleend voor langer dan één jaar.

4. Aanspraak op verlof wegens langdurigen dienst wordt drie maal verkregen, telkens na ten minste zes jaren dienst.

5. Verlof wegens langdurigen dienst wordt niet verleend aan den ambtenaar, die den leeftijd van vijftig jaren heeft overschreden.

6. In bijzondere gevallen kan de raad van het bepaalde bij het vijfde lid van dit artikel afwijken.

ARTIKEL 17.

1. Binnenlandsch verlof wegens langdurigen dienst wordt door den raad verleend na ten minste zes jaren onafgebroken dienst aan *die* ambtenaren, die ingevolge het tweede lid sub a van artikel 12 niet voor buitenlandsch verlof in aanmerking komen en aan hen, die van dat buitenlandsch verlof geen gebruik wenschen te maken.

2. Het verlof wordt verleend voor den tijd van drie maanden met behoud van volle bezoldiging.

3. Aan den ambtenaar, die binnenlandsch verlof wegens langdurigen dienst geniet, wordt behalve de bezoldiging, een toelage toegekend gelijkstaande met twee maanden bezoldiging.

ARTIKEL 18.

1. De noodzakelijkheid van buitenlandsch verlof wegens ziekte moet blijken uit een bij de aanvraag over te leggen geneeskundig certificaat, af te geven door een door den raad aan te wijzen commissie van geneesheeren.

2. Het verlof wordt verleend voor ten hoogste één jaar, maar kan door den raad twee malen, telkens voor den tijd van zes maanden, worden verlengd, wanneer uit een certificaat afgegeven door een door of namens den raad aan te wijzen commissie van geneesheeren, de noodzakelijkheid der verlofsverlenging blijkt.

3. Verlenging, wegens ziekte, van een verlof, verleend overeenkomstig artikel 16 heeft plaats op de wijze als in lid twee van dit artikel is omschreven.

4. Geschiktheid om weder den dienst te aanvaarden na be-

komen buitenlandsch ziekteverlof moet blijken uit een geneeskundige verklaring van een commissie samengesteld overeenkomstig het bepaalde in lid 2 van dit artikel.

ARTIKEL 19.

Buitenlandsch verlof wegens gewichtige redenen wordt slechts verleend voor den tijd van hoogstens zes maanden.

ARTIKEL 20.

1. Buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst en buitenlandsch verlof wegens ziekte brengen mede behoud van bezoldiging over de eerste twee honderd gulden 's maands het volle bedrag en over het meerdere 40°/_o.

2. Bij de berekening der gedurende den verloftijd toegekende bezoldiging komen toelagen, vergoedingen en transportkosten niet in aanmerking.

3. Bij buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst en bij buitenlandsch verlof wegens ziekte, wordt den betrokken ambtenaar vrije overtocht voor hem en zijn wettig gezin voor de heen- en terugreis toegekend van Makasser naar Nederland of eenig ander land, mits de overtochtskosten niet hooger zijn dan die naar Nederland per Nederlandsch mailstoomschip. Onder wettig gezin van den ambtenaar worden verstaan zijne echtgenoot en minderjarige kinderen.

4. Indien het wettig gezin, bedoeld in het derde lid van dit artikel, geheel of ten deele den ambtenaar niet kan vergezellen, kan de raad toestaan, dat den vooruitgezonden en/of achterblijvenden gelijke vrije overtocht voor de heen- en terugreis wordt toegekend.

5. De in het derde lid van dit artikel bedoelde vrije overtocht wordt toegekend:

- a. aan ambtenaren, die een maandelijksche bezoldiging genieten van méér dan f 500.— (vijf honderd gulden) in de eerste klasse;
- b. aan ambtenaren, die een maandelijksche bezoldiging genie-

ten van f 500.— (vijf honderd gulden) en minder, in de tweede klasse mailstoomer, en eerste klasse Koninklijke Paketvaart Maatschappij naar Soerabaia.

ARTIKEL 21.

Bij buitenlandsch verlof wegens gewichtige redenen wordt den betrokken ambtenaar géén bezoldiging toegekend, evenmin vrije overtocht voor hem en zijn wettig gezin.

ARTIKEL 22.

De tijd gedurende welken buitenlandsch verlof, en binnenlandsch verlof overeenkomstig artikel 17 is genoten, wordt niet als dienstdienst aangemerkt.

ARTIKEL 23.

1. Onder dienstdienst bedoeld in het tweede en derde lid van artikel 16 en in het eerste lid van artikel 17 wordt verstaan de tijd door den ambtenaar in vasten dienst der gemeente Makasser in Indië doorgebracht, te rekenen van het tijdstip van infunctietreding af, alsmede de tijd in tijdelijken dienst der gemeente Makasser in Indië doorgebracht, voor zoover deze aan den vasten dienst onmiddellijk is voorafgegaan.

2. In bijzondere gevallen kan de raad ook anderen dienstdienst dan die bedoeld in het eerste lid van dit artikel in aanmerking brengen voor berekening van den dienstdienst, welke aanspraak geeft op verlof wegens langdurigen dienst.

Ziekte en Overlijden.

ARTIKEL 24.

1. Ingeval van ziekte of niet door eigen schuld ontstane verwonding, waarvan onbekwaamheid om te werken het gevolg is, wordt, — zoolang deze géén aanleiding heeft gegeven tot verleen van buitenlandsch verlof wegens ziekte — gedurende de eerste

drie maanden volle bezoldiging, gedurende de volgende zes maanden twee derde gedeelte der bezoldiging en gedurende de daarop volgende zes maanden de helft der bezoldiging uitgekeerd, daarna beslist de raad.

2. Bij de berekening der bezoldiging komen vergoedingen en transportkosten niet in aanmerking.

3. Indien een ambtenaar zonder buitenlandsch verlof daarvoor te hebben genoten, na herstel van ziekte den dienst heeft hervat, en daarna binnen één maand opnieuw ziek wordt zal de tweede ziekte bij toepassing van het eerste lid van dit artikel, worden beschouwd als een voortzetting der eerste ziekte.

4. Bij verwonding wegens een in- en door den dienst buiten eigen schuld bekomen ongeval, kan de raad de in het eerste lid van dit artikel genoemde termijnen verlengen.

ARTIKEL 25.

1. Ingeval van ziekte of verwonding is de ambtenaar verplicht een door den hem behandelenden geneesheer afgegeven verklaring over te leggen aan 's raads voorzitter.

2. Wanneer een zieke ambtenaar in het belang zijner verpleging of tot het herstel van gezondheid de gemeente wenscht te verlaten, behoeft hij daartoe de vergunning van 's raads voorzitter.

3. Herstel van ziekte moet blijken uit de dienstverrichtingen van den ambtenaar ter beoordeeling van 's raads voorzitter, die van dit herstel een geneeskundige verklaring kan vorderen.

4. Verloven naar Java wegens ziekte brengen mede vergoeding van reiskosten naar en van Soerabaia. De reiskosten worden vóór aanvaarding der reis door den voorzitter begroot.

ARTIKEL 26.

Ambtenaren, wier bezoldiging f 150.— (een honderd vijftig gulden) 's maands bedraagt of minder, hebben, wanneer zij zich binnen het ressort der gemeente bevinden, recht op kosteloze geneeskundige hulp van een door den raad aangewezen geneesheer en door dezen voor te schrijven geneesmiddelen, tenzij zij

uit anderen hoofde reeds recht op vrije geneeskundige behandeling en kosteloze verstrekking van geneesmiddelen hebben.

ARTIKEL 27.

1. Bij overlijden van den ambtenaar wordt aan zijne weduwe of, als hij geen weduwe achterlaat, aan zijne minderjarige, wettige (ook gewettigde) en wettig-erkende kinderen, ook nog over de maand, volgende op die, waarin de sterfdag valt, de bezoldiging van den overledene uitgekeerd.

2. Laat hij geen weduwe en geen kinderen achter, als bedoeld in het eerste lid van dit artikel, dan wordt aan zijne erfgenamen de bezoldiging tot en met den dag van het overlijden uitgekeerd.

ARTIKEL 28.

1. Het wettig gezin van den ambtenaar, die door de gemeente uit het buitenland is uitgezonden, wiens dienstverband door overlijden is geëindigd, heeft nog gedurende één jaar, gerekend vanaf den dag van overlijden, recht op vrijen overtocht naar Nederland, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 20.

2. Indien een ambtenaar tijdens het hem wegens langdurigen dienst of wegens ziekte toegekend verlof overlijdt, behoudt zijn wettig gezin nog gedurende één jaar, gerekend vanaf den dag van overlijden, recht op vrijen overtocht naar een der ontschepingshavens van Nederlandsch Indië, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 20.

. Ontslag.

ARTIKEL 29.

1. De ambtenaar wordt uit zijne betrekking ontslagen door den raad of door den voorzitter, naar de onderscheiding gemaakt in artikel 2.

2. Wanneer ontslag anders dan overeenkomstig eigen verzoek door 's raads voorzitter wordt verleend, staat den betrokken ambtenaar beroep op den raad open.

3. Met uitzondering van de gevallen, waarin eervol ontslag wordt verleend volgens artikel 30, wordt omtrent ontslag van ambtenaren door den raad beslist met toepassing van artikel 37.

ARTIKEL 30.

Aan den ambtenaar wordt eervol ontslag uit zijne betrekking verleend :

- a. op eigen verzoek ;
- b. bij duidelijk-gebleken ongeschiktheid ter beoordeeling van den Raad, den betrokken dienstchef gehoord ;
- c. drie maanden na den datum, waarop hij den ouderdom van zestig jaren heeft bereikt, kunnende de raad in bijzondere gevallen hiervan dispensatie verleen.

ARTIKEL 31.

1. Aan den ambtenaar kan eervol ontslag uit zijne betrekking worden verleend :

- a. drie maanden na den datum, waarop hij den ouderdom van vijf en vijftig jaren heeft bereikt ;
- b. wegens ziekte van langeren duur dan drie maanden, wanneer uit een geneeskundig onderzoek ingesteld door een door den raad aangewezen commissie van geneesheeren, blijkt, dat de ziekte van den ambtenaar geen hoop geeft op zóódanig herstel, dat hij zijne betrekking weder naar behooren zal kunnen vervullen ;
- c. wanneer bij opheffing van de door den ambtenaar bekleede betrekking of bij vermindering van personeel, de ambtenaar niet in een gelijkwaardig en gelijk-bezoldigd ambt kan worden benoemd.

2. In het geval sub c genoemd, regelt de raad in elk bijzonder geval de geldelijke gevolgen, welke het ontslag voor den ambtenaar zal medebrengen, met dien verstande, dat den betrokken ambtenaar geen mindere uitkeering zal worden gedaan, dan tot een bedrag, gelijkstaande aan zes maal de maandelijksche bezoldiging, welke op het tijdstip, dat het ontslag wordt verleend, door den betrokken ambtenaar wordt genoten.

ARTIKEL 32.

1. Een verzoek om eervol ontslag moet door den ambtenaar bij de autoriteit, die hem heeft aangesteld, schriftelijk worden ingediend minstens drie maanden vóór den datum, waarop hij wenscht, dat zijn ontslag inga.

2. Wanneer, ter beoordeeling van de autoriteit, die den ambtenaar heeft benoemd, de belangen van den dienst het toelaten, kan van den in het eerste lid van dit artikel genoemden regel worden afgeweken.

ARTIKEL 33.

De ambtenaar, die door de gemeente uit het buitenland is uitgezonden, heeft bij bekomen eervol ontslag wegens invaliditeit, steeds, en bij bekomen eervol ontslag om andere redenen na minstens vijf jaren in dienst der gemeente te zijn geweest, met zijn wettig gezin, nog gedurende één jaar, gerekend vanaf den dag, waarop het ontslag ingaat, recht op vrijen overtocht naar Nederland.

ARTIKEL 34.

Een ambtenaar kan niet-eervol uit zijne betrekking worden ontslagen wegens wangedrag en het niet nakomen zijner verplichtingen, een en ander ter beoordeeling van de autoriteit, die den ambtenaar heeft benoemd.

ARTIKEL 35.

1. Een ambtenaar kan uit zijne betrekking worden ontslagen voor handelingen en gedragingen, welke zijn niet-ambtelijk leven betreffen, indien de dienst of de waardigheid zijner betrekking er door wordt geschaad, een en ander ter beoordeeling van de autoriteit, die bevoegd is den ambtenaar te ontslaan.

2. De autoriteit, die bevoegd is den ambtenaar te ontslaan,

beslist in elk voorkomend geval of het ontslag in het eerste lid van dit artikel bedoeld, al dan niet eervol wordt verleend.

Schorsing.

ARTIKEL 36.

1. 's Raads voorzitter is bevoegd, indien het belang van den dienst zulks eischt, een ambtenaar in de uitoefening van zijn dienst te schorsen, in afwachting van den uitslag van een door den voorzitter in te stellen nader onderzoek.

2. Over den tijd der schorsing worden toelagen en emolumenten, welke afhankelijk zijn van den verrichten dienst, of verleend worden ter tegemoetkoming in uitgaven, welke met de dienstuitvoering in verband staan, niet uitgekeerd.

3. Van de bezoldiging kan bij schorsing een door den raad of in gevallen, waarin de beslissing van den raad niet tijdig kan worden ingeroepen, onder zijne nadere goedkeuring door 's raads voorzitter te bepalen gedeelte, dat echter niet grooter zal zijn dan de helft der bezoldiging, worden ingehouden.

4. Bij gebleken schuld, ter beoordeeling van den raad, verliest de ambtenaar het ingehouden gedeelte zijner bezoldiging gedurende den tijd zijner schorsing. In het tegenstelde geval wordt hem dat gedeelte na opheffing der schorsing uitbetaald.

5. In dringende gevallen heeft ieder meerdere het recht tot voorloopige schorsing van de onder zijne bevelen gestelde ambtenaren, behoudens de verplichtingen tot onmiddellijke kennisgeving langs den hiërarchieken weg aan 's raads voorzitter.

6. Van iedere schorsing wordt door den voorzitter aan den raad kennis gegeven, zoomede van de feiten, die tot de schorsing aanleiding gaven en van den uitslag van het gehouden onderzoek.

7. De ambtenaar, wien een schorsing is opgelegd, kan daarvan in beroep komen bij den raad.

8. De raad is bevoegd, na kennisneming van den uitslag van het door den voorzitter gehouden onderzoek, alsnog de over den tijd der schorsing ingehouden toelagen en emolumenten aan den ambtenaar toe te kennen.

ARTIKEL 37.

In de gevallen, waarin volgens artikel 36 de raad eene beslissing heeft te nemen, wordt terzake schriftelijk advies uitgebracht door een vaste commissie van drie leden, waarvan één lid te kiezen uit zijn midden door den raad, één door de gemeente-ambtenaren en één door die beide leden te zamen (welk derde lid géén raadslid mag zijn),— jaarlijks aan te wijzen, welke haar rapport telkenmale zoo spoedig mogelijk indient.

Overgangs- en slot-bepalingen.

ARTIKEL 38.

Deze verordening is ook op de reeds in dienst zijnde ambtenaren van toepassing, met *dien* verstande echter, dat indien bij hunne benoeming gunstiger voorwaarden voor hen vastgesteld zijn dan de in deze verordening genoemde, de gunstiger bepalingen voor den ambtenaar van kracht blijven.

ARTIKEL 39.

Wijzigingen in deze verordening worden niet vastgesteld dan nadat de belanghebbende ambtenaren daarover op de door den raad te bepalen wijze zijn gehoord.

ARTIKEL 40.

Indien tusschen een ambtenaar en 'sraads voorzitter geschillen rijzen naar aanleiding van de bepalingen dezer verordening, dan zullen die geschillen worden berecht door den raad, den betrokken ambtenaar en de commissie, bedoeld bij artikel 37, gehoord.

ARTIKEL 41.

Deze verordening kan worden aangehaald onder den naam van „Ambtenaren-verordening”.

ARTIKEL 42.

Deze verordening treedt in werking op den dag harer afkondiging in de Javasche Courant, op welken datum vervalt de verordening:

„Bepalingen omtrent het verleenen van verloven aan gemeentendienaren in de Gemeente Makasser”, vastgesteld door den gemeenteraad van Makasser op den 25sten October 1911, afgekondigd in de Javasche Courant van den 27sten November 1914 No. 95.

In 's Raadsvergadering van den 30sten December 1915 werd eene Verordening vastgesteld tot uitvoering van artikel 9 der Gemeente-ambtenarenverordening. Deze z. g. „Salarisverordening” werd afgekondigd in de Javasche Courant van 21 Januari 1916 No. 6.

De „Salarisverordening” luidt als volgt:

ARTIKEL 1.

De verschillende takken van dienst der Gemeente zijn:

- a. de Gemeentesecretarie;
- b. de Gemeentewerken;
- c. Slachthuis;
- d. Passerwezen en Openbare Vermakelijkheden;
- e. Hygiënische dienst.

ARTIKEL 2.

De verschillende betrekkingen, aanvangsbezoldigingen en periodieke bezoldigingsverhoogingen der ambtenaren worden — uiterlijk voor den duur van vijf jaren — vastgesteld zooals op den aan deze verordening gehechten staat is aangegeven, terwijl de formatie der ambtenaren, in verband met de behoefte, jaarlijks bij de begroting zal worden geregeld.

ARTIKEL 3.

Op den in artikel 2 bedoelden staat wordt tevens aangege-

ven, aan welke ambtenaren en tot welke bedragen eene vergoeding voor transportkosten wordt toegekend, welke vergoeding voor iederen ambtenaar door den Raad is vast te stellen.

ARTIKEL 4.

Ambtenaren, welke in het eerste semester van een jaar in vasten dienst treden, worden, wat betreft de tractementsverhoogingen, gerekend te zijn in dienst getreden op den 1en Januari van het jaar van benoeming;

ambtenaren, welke in het tweede semester van een jaar in vasten dienst treden, worden beschouwd in dienst te zijn getreden op den 1en Januari van het volgend jaar.

ARTIKEL 5.

Overgangsbepaling.

Ambtenaren in vasten dienst der Gemeente getreden vóór 1 Juli 1915, worden ten aanzien van de tractementsverhoogingen beschouwd te zijn in dienst getreden op den 1sten Januari 1915; na dien datum in vasten dienst getreden ambtenaren worden beschouwd te zijn in dienst getreden op den 1sten Januari 1916.

ARTIKEL 6.

Deze Verordening treedt in werking op den dag harer afkondiging in de Javasche Courant.

Staat van Betrekkingen, Aanvangsbezoldigingen en Periodieke Tractementsverhoogen van de Ambtenaren der Gemeente Makassar.

Tak van dienst	Betrekkingen	Bezoldiging per Maand		Verhoogen		Bedrag
		Minimum	Maximum	Aantal	Om de jaren	
Secretarie	Secretaris, Chef	f 350.—	f 700.—	3	1	f 50.—
				4	2	" 50.—
	Klerk	" 75.—	" 145.—	2	1	" 10.—
				2	2	" 15.—
				1	3	" 20.—
Gemeente-werken	Directeur, Chef (a) en (b)	" 350.—	" 550.—	1	1	" 50.—
				3	2	" 50.—
	Opzichter (a)	" 150.—	" 350.—	4	1	" 25.—
				4	2	" 25.—
	Werkbaas (a)	" 50.—	" 180.—	8	1	" 10.—
				2	2	" 25.—
	Opziener Reinigingsdienst	" 50.—	" 150.—	10	1	" 10.—
	Teekenaar	" 50.—	" 100.—	5	1	" 10.—
	Klerk	" 75.—	" 145.—	2	1	" 10.—
				2	2	" 15.—
				1	3	" 20.—
Slachthuis	Keurmeester	" 150.—	" 300.—	2	1	" 25.—
				4	2	" 25.—
Passerwezen en Openbare vermakelijkheden	Collecteur, tevens Marktmeester en Controleur (a)	" 125.—	" 225.—	2	1	" 25.—
				2	2	" 25.—

- (a) Hebben recht op vergoeding voor transportkosten.
 (b) Indien in het bezit van het diploma voor Architect B. O. W. wordt het minimum zoomede het maximum, met f 100.— per maand verhoogd. Voor ingenieurs kunnen afzonderlijke bepalingen worden gemaakt.

HOOFDSTUK III.

Comptabiliteit.

Aan den Gemeentesecretaris, den Directeur der Gemeentewerken en den Opziener der Europeesche Begraafplaats worden gelden te goeder rekening verstrekt en wel resp. ten bedrage van f 50.—, f 1700.— en f 100.—.

(Raadsbesluiten No. 114/30 ddo. 16 Juni 1915 en No. 197/30 ddo. 23 December 1915). Een voorstel tot het maken eener regeling als bedoeld bij artikel 106 alinea 4 der Locale Raden-Ordonnantie (bepaling van het aantal malen 's jaars der opneming van de kassen en administratie van de rekenplichtigen) behandelde de Raad in zijne zitting van 1 Februari 1916.

Van elke kasopneming, welke,---met uitzondering van de opname der kas van den Gemeentekashouder, zoolang deze kas in beheer is bij den Algemeenen Ontvanger,---*minstens* ééns per jaar moet plaats hebben, zal een procesverbaal aan den Raad worden overgelegd door de Commissie voor de Financiën.

A. Bijdrage uit de algemeene geldmiddelen.

Het bedrag voor de Gemeente Makasser uit de koloniale geldmiddelen afgezonderd, werd bepaald op :

	f 12650.—	bij Staatsblad 1906 No. 171.
voor het jaar 1907	„ 17150.—	„ „ „ 1907 „ 216.
„ volgende jaren	„ 18650.—	„ „ „ „ „ „
	„ 22790.—	„ „ „ 1911 „ 64.
	„ 38365.—	„ „ „ 1912 „ 152.
	„ 39400.—	„ „ „ 1913 „ 179.
	„ 44800.—	„ „ „ 1915 „ 101.

Dit laatste bedrag werd voor het jaar 1916 en volgende jaren bij Staatsblad 1916 No. 228 verhoogd met f 5150.—, nu de Gemeente op 31 December 1915 de Gouvernementspasserloodsen in kg. Malajoe verliet en andere, tijdelijke loodsen van Gemeentewege gebouwd, betrok.

Behalve bovengenoemd bedrag wordt aan de Gemeente Ma-

kasser afgestaan 20°/o van de bruto-opbrengst van de belasting op het slachten van buffels, runderen en paarden, ter hoofdplaats Makasser. Over het jaar 1915 werd daarvoor ontvangen een bedrag van f 3009.—.

Omtrent de vermeerdering van het bedrag uit de koloniale geldmiddelen afgezonderd, zij nog het volgende vermeld:

De vermeerdering voor het jaar 1907 van het bedrag van f 12650.— met f 4500.— is gegrond op Gouvernementsbesluit van 12 April 1907 No. 51 en werd verleend als tegemoetkoming in de door de Gemeente te lijden schade wegens de afschaffing van de pacht van het bij artikel 2 der ordonnantie van 12 Maart 1906 (St. bld. 171) aan haar afgestaan middel: „verhuur van plaatsen op de vischpassers te Makasser.” Voor de volgende jaren werd de verhooving bepaald op f 6000.—

De verhooving met f 4140.— in het jaar 1911 (St. bld. 1911 No. 64) geschiedde wegens uitvoering van de locale werken ten behoeve dezer Gemeente door eigen personeel, dus niet meer door den dienst van den Waterstaat en 's Lands burgerlijke openbare werken.

De vermeerdering ad f 15575.— voor het jaar 1912 hield verband met de verruiming van de grenzen der hoofdplaats Makasser zoomede met de ordonnantie in St. bld. 1912, No. 153 krachtens welke de persoonlijke diensten, waartoe de inboorlingen op de Spermonde- en de Dewakangeilanden der onderafdeeling Makasser verplicht waren, door eene belasting in geld werden vervangen.

De verhooving van f 1035.— in het jaar 1913 is te beschouwen als een nadere verhooving in verband met de plaats gehad hebbende indienststelling van eigen personeel voor de uitvoering van locale werken. Er was n.l. gerekend op een maximum-bezoldiging ad f 3600.— 's jaars van een Waterstaatsopzichter zonder architectendiploma, terwijl bij de aanneming van het ontwerp der Indische begrooting voor 1912 dit maximum werd opgevoerd tot f 4500.— 's jaars.

Terzake van te laag gebleken oorspronkelijke berekening van het geldswaardig bedrag van den arbeid van veroordeelden,

werd het bedrag uit de koloniale geldmiddelen afgezonderd voor de gemeente Makasser, bij St. bld. 1915 No. 101 met f 5400.— verhoogd.

Volgens missive No. 113/A ddo. 30 Januari 1914, van den Adviseur voor de Decentralisatie ontvangen, zal worden nagegaan in hoeverre er na radicale vernieuwing van alle wegen, welke daarvoor in de termen vallen, door Regeeringssubsidie, er nog reden zoude kunnen bestaan tot verhooging van het ten behoeve dezer gemeente afgezonderd bedrag, voor zoover betreft de voor het onderhoud der wegen uitgetrokken som.

B. Belastingen en Retributiën.

VERGUNNINGSRECHT.

In den aanvang van het jaar 1916 bereikte den Raad een ontwerp *Drankverordening*, dat binnenkort in Raadsvergadering zal worden behandeld.

Opcenten op de verpondings- en personeele belasting.

In 's Raads zitting van den 12en Juni 1914 werd vastgesteld de verordening tot heffing van opcenten op verpondings- en personeele belasting. Er worden in deze Gemeente sinds 1 Januari 1915: 10 en 20 opcenten geheven op de aanslagen in respectievelijk de verpondings- en de personeele belasting, waardoor verviel de verordening tot heffing van (10) opcenten op de verponding, vastgesteld door den Gemeenteraad op den 23sten December 1911.

In het jaar 1915 werd aan verpondingsopcenten in de Gemeentekas gestort een bedrag van f 7067.55, aan opcenten personeele belasting een bedrag van f 2433.84¹/₂.

Hondenbelasting.

Bij ordonnantie van 20 Augustus 1914 (St. bld. 574) werd aan de Locale Raden de bevoegdheid verleend tot het invoeren eener belasting op het houden van honden.

In de Vergadering van den Raad van den 6en Augustus 1915 werd eene verordening op de heffing en invordering eener belasting op het houden van honden in deze Gemeente vastgesteld; ze werd afgekondigd in de Javasche Courant van den 14den September 1915 No. 74, trad in werking op den dag van hare afkondiging en werkte terug tot den 1en Juli 1915.

In het jaar 1915 (d.i. het *tweede* halfjaar) werd aan belasting ontvangen het bedrag van f 221.— De belasting bedraagt f 3.— per jaar en per hond.

De volgende staat geeft een overzicht van de geheven wordende belastingen, retributiën en recognitiën:

**Overzicht der ten bate van de Gemeente Makasser ge-
heven wordende belastingen, retributiën of recognitiën.**

Volg- nummer	Omschrijving der belastingen, retributiën of recognitiën	Besluit volgens welk de- ze heffingen geschieden
1.	Retributie voor gebruik van Gemeentepassers.	Raadsbesluit ddo. 22 De- cember 1909.
2.	Rechten geheven wegens ver- richten arbeid ten behoeve van derden.	
3.	Rechten geheven voor gebruik van latrineledigers en vuilnis- karren.	Raadsbesluit ddo. 4 Ja- nuari 1911 No. 2.
4.	Rechten voor gebruik der Eu- ropeesche Begraafplaats.	Raadsbesluit dd. 26 April 1912.
5.	Keurloonen ingevolge verorde- ning op het slachten en keu- ren van vee en vleesch en op het gebruik der openbare slachtplaatsen.	Raadsbesluit ddo. 22 September 1909.
6.	Rechten voor ingebruikgeving van grond (passers uitgezon- derd).	Raadsbesluit ddo. 4 No- vember 1908.
7.	Belasting op het houden van Openbare gemakkelijheden.	Raadsbesluit ddo 10 Maart 1914.
8.	Opcenten op verponding.	Raadsbesluit ddo. 23 De- cember 1911. „ ddo. 12 Juni 1914.
9.	Opcenten op de personeele belasting.	Raadsbesluit ddo. 12 Ju- ni 1914.
10.	Hondenbelasting.	Raadsbesluit ddo. 6 Au- gustus 1915.
11.	Verhuur van inventarisgoede- ren uit het Slachthuis en Verhuur van vleeschkiosken.	Raadsbesluit ddo. 1 Ju- ni 1910 No. 23.
12.	Heffing van legesgelden.	Raadsbesluit ddo. 11 Fe- bruari 1916.

C. Bezittingen der Gemeente.

Staat van onroerende goederen, eigendom der Gemeente Makasser (met uitzondering van wegen, bruggen, plantsoenen enz.)

Volgnummer	Verpondingsnummer van het perceel.	Plaats waar gelegen	Grootte in M ² .
1.	1835.	Kg Matjini.	14770.
2.	Slachthuis.	Kg. Beroe.	—
3.	Passerloods.	idem	—
4.	idem	idem	—
5.	idem	idem	—

De gronden, waarop het Slachthuis en de betreffende Passerloodsen zijn gebouwd, behooren *niet* in eigendom aan de Gemeente.

Voorts werden aan de goede zorgen der Gemeente toevertrouwd twee monumenten: een daarvan is gewijd aan wijlen J. A. Bakkers, Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden (overleden te Makasser op 19 Januari 1876), het andere werd opgericht ter nagedachtenis van de in den Bonikrijg (1905—1908) gevallen militairen.

De Gemeente werd in het jaar 1909 door aankoop van het Gouvernement eigenaresse van eenige perceelen grond, groot 27950 M², gelegen aan de Zuidzijde van het Koninsplein alhier. Deze verkoop door het Gouvernement was eigenlijk min of meer als een geschenk te beschouwen, aangezien slechts een prijs van f 0.005 per M² of in totaal een bedrag van f 139.75, door de Gemeente werd betaald, en geschiedde met het doel de Gemeente in de gelegenheid te stellen de gronden, behoudens een gedeelte daarvan, dat bestemd was tot het maken van een weg dwars over het Koningsplein, weder te verkoopen als bouw-

gronden en zulks om in den bestaanden huizenneed te voorzien.

Teneinde zekerheid te verkrijgen, dat niet alleen huizen, maar ook inderdaad *mooie* huizen zouden worden gebouwd, werden door den Raad voorwaarden vastgesteld, waarop de gronden in het openbaar zouden worden verkocht.

In de Raadszitting van 22 September 1909 werd de minimum-prijs vastgesteld op f 1.— per M².

Toen echter tot eene openbare verkooping werd overgegaan in November 1909, daagden geene koopers op.

In Mei 1910 kwam bij den Raad een request in van Thoeng Liong Hoei en Poedoe daeng Tompo om van de Gemeente een der perceelen, waarin de aan de Gemeente toebehoorende gronden verdeeld waren, te koopen tegen den prijs van f 1.— per M², onder overlegging van projecten der huizen, welke zij aannamen op dat perceel te bouwen.

De Raad was echter van meening, dat de volgens het overgelegde ontwerp te bouwen huizen, niet aan de eischen van ruimte en fraaiheid zouden voldoen.

Het was den Raad ten slotte gebleken, dat de eisch om *goede en mooie* huizen te bouwen en tevens een prijs van f 1.— per M² te betalen, te zwaar was, waarom aan genoemden Chinees en Inlander in overweging werd gegeven een nieuw en beter project in te dienen, onder mededeeling, dat de Raad dan geneigd was f 0.50 per M² te noteeren.

De Raad besloot (in September 1910) in verband met den steeds stijgenden huizenneed te dezer plaatse, ook den overigen grond bij eventueele aanvragen, voor f 0.50 per M² af te staan.

Daarop volgde een request van Poedoe daeng Tompo om twee perceelen van de Gemeente te koopen tegen den prijs van f 0.50 per M², onder overlegging van de plannen der daarop te bouwen woningen.

Deze projecten werden door den Raad goedgekeurd en de beide perceelen onderhands aan Poedoe daeng Tompo tegen genoemden prijs verkocht (November 1910).

Het overleggen van projecten, zonder dat de zekerheid kon worden verkregen, dat de aangevraagde perceelen zouden wor-

den toegewezen, deed den Raad besluiten nieuwe voorwaarden vast te stellen, waarop de perceelen nu onderhands verkocht zouden kunnen worden.

De N. V. Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen alhier en de heer Mr. Joh. Paulus werden eigenaar van den overigen grond.

Grondaanvragen.

Door de Gemeente werden in het jaar 1915 de volgende terreinen in eigendom aangevraagd:

1. 1515 vierkante meters aan de Gouverneurslaan, met het doel daarop een Raadhuis te bouwen. (Datum van aanvraag 15 October 1915).
2. 2785 vierkante meters aan den Hospitaalweg achter fort Vreedenburg, bestemd voor den bouw van een Gemeentewerkplaats, magazijn en karrenloods. (Datum van aanvraag 27 November 1915).
3. 187 vierkante meters aan den Boetoengweg, ten dienste van Brandspuit No. 1. (Datum van aanvraag 7 December 1915).
4. 7920 vierkante meters in kampong Boetoeng, bestemd voor algemeen passerterrein. (Datum van aanvraag 7 December 1915).

Van het sub 2 vermelde terrein werd afgezien en een ander perceel in kampong Renggang gezocht.

Op geen dezer aanvragen werd tot heden eene beschikking genomen.

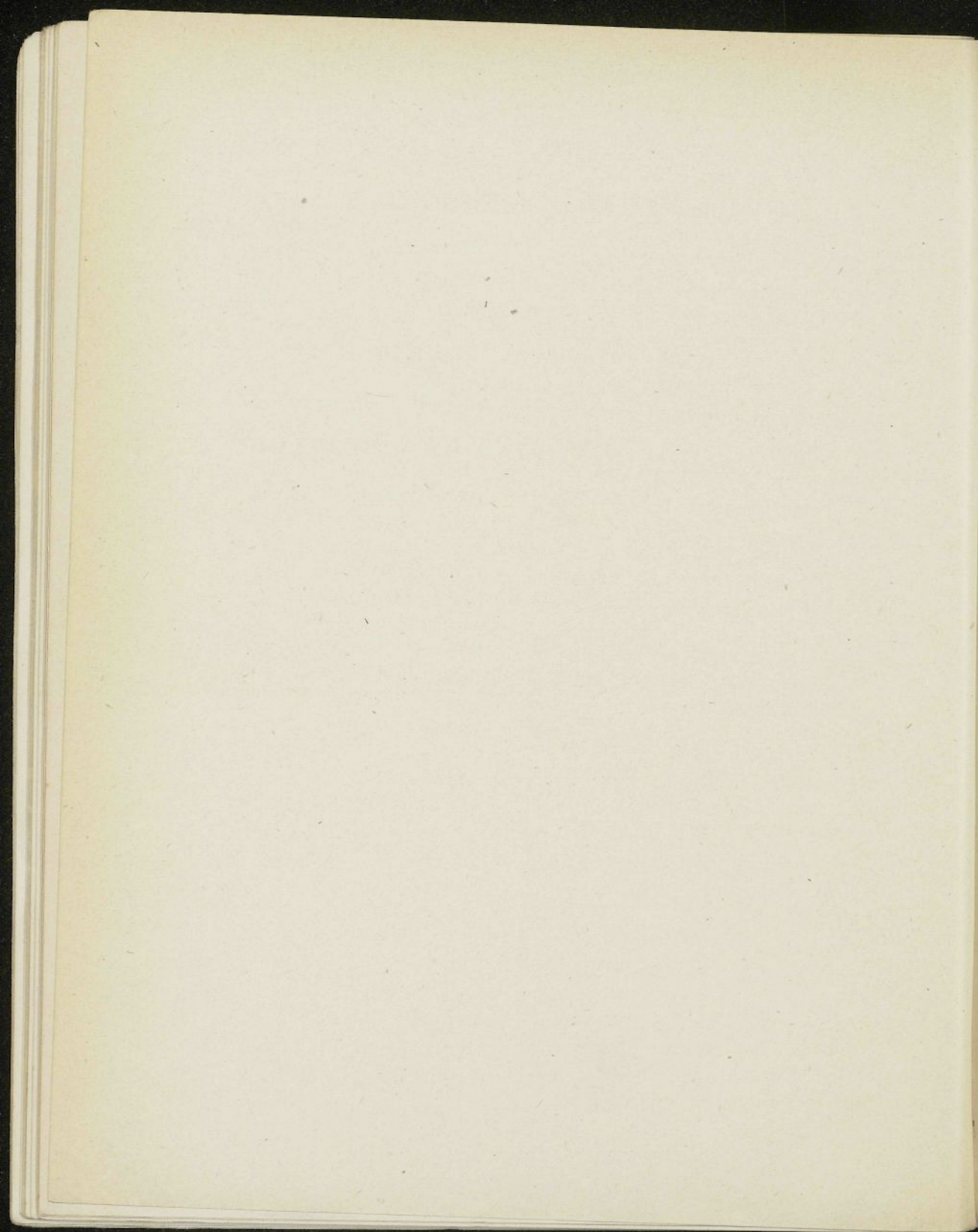
D. Schulden ten laste der Gemeente.

Geldleening groot f 28000.— (op 17 Juli 1908 werd van het Gouvernement dit bedrag, rentende 3.2% 's jaars, geleend ten behoeve van den bouw van een slachthuis).

De Gemeente verbond zich jaarlijks vóór den 15den Januari te betalen aan rente over het voorafgaand kalenderjaar, plus aflossing, minstens f 1680.—

Aflossing.	Rente.	Jaar
f 1436.09	f 243.91	1909
„ 1500.—	„ 850.04 ¹ / ₂	1910
„ 1500.—	„ 802.04 ¹ / ₂	1911
„ 963.91	„ 754 05	1912
„ 1000.—	„ 723.20	1913
„ 1000.—	„ 691.20	1914
„ 1100.—	„ 659.20	1915
„ 1100.—	„ 624.—	1916
Totaal f 9600.—	Totaal f 5347.65	

Na de betaling in het begin van het jaar 1916, blijft de restteerende schuld dus f 18400.—

E. Begrootingsrekening van uitgaven.

Dienstjaar 1914.

Afdeling	Artikel	Benaming der onderwerpen van uitgaaf	Geraamd bedrag (na gedane af- en overschrij- vingen	Verevend Bedrag	Meer dan geraamd	Van de verevende sommen			TOELICHTINGEN
						Minder dan geraamd	Betaald	Schuldig gebleven	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	-	Nadeelig saldo van vorige dienstjaren :							Vide onderdeel 1 ^a
	1	Nadeelig saldo volgens de laatst-afgesloten rekening (1911)							
		Totaal	f	f	f	f	f	f	
II	-	Bestuur van de Gemeente :							
	2	Bezoldiging Secretaris, ambte- naren en bedienden ter Secretarie	f 2783 33	f 2783 33	f	f	f 2783 33	f	
	3	Schrijfloonen	" 120 —	" 120 —	"	"	" 120 —	"	
	4	Vertalingen	" 31 —	" 31 —	"	"	" 31 —	"	
	5	Schrijf- en bureaubehoeften, druk- en bindwerk, advertenties, vracht- loonen, e. v. kleine uitgaven	" 1057 09 ⁵	" 1057 09 ⁵	"	"	" 1057 09 ^{1/2}	"	
	6	Onderhoud, herstel en aankoop van meubilair, verlichting ver- gaderzaal en Secretarie	" 247 89	" 247 89	"	"	" 247 89	"	
	7	Kosten van kiezerslijsten en ver- kiezingen	" 47 —	" 47 —	"	"	" 47 —	"	
		Totaal	f 4286 31 ⁵	f 4286 31 ⁵	f	f	f 4286 31 ⁵	f	
III	-	Openbare werken voor zoover niet begrepen in volgende af- deelingen :							
	8	Bezoldiging van vast technisch personeel	f 5554 20	f 5554 20	f	f	f 5554 20	f	
	9	Toelagen voor transportkosten aan vast technisch personeel	" 75 —	" 75 —	"	"	" 75 —	"	
	10	Aankoop en onderhoud van rijwielen	" 119 35	" 116 85	"	" 250	" 116 85	"	
		Transporteere	f 5748 55	f 5746 05	f	f 250	f 5746 05	f	

Afdeling	Artikel	Benaming der onderwerpen van uitgaaf	Geraamd bedrag (na gedane af- en overschrij- vingen	Verevend Bedrag	Meer dan geraamd	Van de verevende sommen			TOELICHTINGEN
						Minder dan geraamd	Betaald	Schuldig gebleven	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		<i>Transport</i>	f 5748 55	f 5746 05	f — —	f 2 50	f 5746 05	f — —	
11		Schrijf- en bureaubehoeften, schrijf- en teekenloonen, druk- en bindwerk en telefoonabonnement Directeur Gemeente Werken	„ 1565 42 ⁵	„ 1567 92 ⁵	„ 2 50	„ — —	„ 1567 92 ^{1/2}	„ — —	Oorspronkelijk bedrag f 1565.42 ⁵ Uitgegeven „ 1567.92 ⁵ Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met f 2.50
-		Inhuur van een lokaal voor bureau van den Directeur G. W.	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
12		Onderhoud van gebouwen	„ 494 67 ⁵	„ 494 67 ⁵	„ — —	„ — —	„ 494 67 ⁵	„ — —	
13		Idem van wegen en daartoe be- hoorende werken	„ 19387 24	„ 19624 45	„ 237 21	„ — —	„ 19624 45	„ — —	Oorspronkelijk bedrag f 19387.24 Uitgegeven „ 19624.45 Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met f 237.21
14		Idem van bruggen en duikers	„ 1196 68	„ 1215 68	„ 19 —	„ — —	„ 1215 68	„ — —	Oorspronkelijk bedrag f 1196.68 Uitgegeven „ 1215.68 Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met f 19.—
15		Idem van spoelleidingen, goten, riolen	„ 2053 10	„ 2053 10	„ — —	„ — —	„ 2053 10	„ — —	
16		Idem van plantsoenen	„ 1186 51	„ 1200 01	„ 13 50	„ — —	„ 1200 01	„ — —	Oorspronkelijk bedrag f 1186.51 Uitgegeven „ 1200.01 Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met f 13.50
—		Idem van beschoeingen langs het zeestrand	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
17		Zware herstellingen en vernieu- wingen van gebouwen	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
18		Idem van wegen en daartoe be- hoorende werken	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
19		Idem van bruggen en duikers	„ 434 37	„ 434 37	„ — —	„ — —	„ 434 37	„ — —	
		<i>Transporteere</i>	f 32066 55	f 32336 26	f 272 21	f 2 50	f 32336 26	f — —	

Afdeling	Artikel	Benaming der onderwerpen van uitgaaf	Geraamd bedrag (na gedane af- en overschrij- vingen)	Verevend		Minder dan geraamd	Van de verevende sommen		TOELICHTINGEN
				Bedrag	Meer dan geraamd		Betaald	Schuldig gebleven	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
IV		<i>Transport</i>	f 32066 55	f 32336 26	f 272	f 2 50	f 32336 26	f — —	
	20	Idem van spoelleidingen, goten, riolen.	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
	21	Bouw van een tijdelijke vischpas-serloods	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
	22	Idem van een Raadhuis	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
	23	Idem van een tijdelijken paarden-stal	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
		Totaal	f 32066 55	f 32336 26	f 272	f 2 50	f 32336 26	f — —	
		Sproei- en Reinigingsdienst							
	24	Bezoldiging van vast personeel	f 800 —	f 850 —	f 50	f — —	f 850 —	f — —	Oorspronkelijk bedrag f 800.— Uitgegeven „ 850.— Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met f 50.—
	25	Dag-, week- en maandgelden	„ 9822 80	„ 9822 80	„ — —	„ — —	„ 9822 80	„ — —	
	26	Aankoop en onderhoud van karren, tuig, gereedschappen	„ 3532 38	„ 3532 38	„ — —	„ — —	„ 3532 38	„ — —	
	27	Aankoop van nieuwe paarden	„ 642 50	„ 642 50	„ — —	„ — —	„ 642 50	„ — —	
	28	Voeding en verpleging der paarden, verlichting en stalgereedschappen	„ 2051 74	„ 2051 74	„ — —	„ — —	„ 2051 74	„ — —	
	28a	Bouw van een of meer verbrandingsovens	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
		Totaal	f 16849 42	f 16899 42	f 50	f — —	„ 16899 42	f — —	
V		Straatverlichting							
	29	Kosten aerogeengasstraatverlichting	f 4541 ³³⁵	f 4541 ³³⁵	f —	f — —	f 4541 ³³⁵	„ — —	
		<i>Transporteere</i>	f 4541 ³³⁵	f 4541 ³³⁵	f —	f — —	f 4541 ³³⁵	f — —	

Afdeling	Artikel	Benaming der onderwerpen van uitgaaf	Geraamd bedrag (na gedane af- en overschrij- vingen)	Verevend		Van de verevende sommen			TOELICHTINGEN
				Bedrag	Meer dan geraamd	Minder dan geraamd	Betaald	Schuldig gebleven	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
VI	30	Transport Idem der Gasolinestraatverlichting	f 4541 ³³⁵ „ 3332 12	f 4541 ³³⁵ „ 3402 12	f — „ 70	f — „ —	f 4541 ³³⁵ „ 3402 12	f — „ —	Oorspronkelijk bedrag f 3332.12 Uitgegeven „ 3402.12 Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met f 70.—
		Totaal	f 7873 ⁴⁵⁵	f 7943 ⁴⁵⁵	f 70	f —	f 7943 ⁴⁵⁵	f —	
		Brandweer.							
	31	Bezoldiging van personeel	f 170 —	f 180 —	f 10	f —	f 180 —	„ —	Oorspronkelijk bedrag f 170.— Uitgegeven „ 180.— Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met f 10.—
	32	Onderhoud, vernieuwing en bouw van brandspuithuizen	„ 73 24	„ 73 24	„ —	„ —	„ 73 24	„ —	
	33	Onderhoud en aanschaffing van materieel	„ 1451 20	„ 1451 20	„ —	„ —	„ 1451 20	„ —	
	34	Premiën	„ —	„ —	„ —	„ —	„ —	„ —	
	35	Collectieve ongelukkenverzeke- ring voor 16 spuit- en ladder-gasten	„ 16 05	„ 16 05	„ —	„ —	„ 16 05	„ —	
	35a	Aanschaffing motorbrandspuit	memorie	—	„ —	„ —	„ —	„ —	
		Totaal	f 1710 49	f 1720 49	f 10	f —	f 1720 49	f —	
VII		Algemeene Begraafplaatsen.							
	36	Bezoldiging van vast personeel voor de Europeesche begraafplaats	f 648 —	f 648 —	f —	f —	f 648 —	f —	Oorspronkelijk bedrag f 218.75 Uitgegeven „ 243.25 Overschrijving was niet meer mogelijk, zoodat het crediet blijft overschreden met „ 24.50
	37	Onderhoud Europeesche begraaf- plaats en lijkswagenhuisje	„ 218 75	„ 243 25	„ 24 50	„ —	„ 243 25	„ 24 50	
	38	Aankoop, onderhoud en herstel van inventarisgoederen	„ 111 28	„ 111 28	„ —	„ —	„ 111 28	„ —	
		Transporteere	f 978 03	f 1002 53	f 24 50	f —	f 1002 53	f 24 50	

Afdeling	Artikel	Benaming der onderwerpen van uitgaaf	Geraamd bedrag (na gedane af- en overschrij- vingen)	Verevend		Van de verevende sommen			TOELICHTINGEN
				Bedrag	Meer dan geraamd	Minder dan geraamd	Betaald	Schuldig gebleven	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
VIII		<i>Transport</i>	f 978 03	f 1002 53	f 24 50	f — —	f 1002 53	f 24 50	Oorspronkelijk bedrag f 1564.50 Uitgegeven „ 1579.50 Overschrijving was niet meer mogelijk, f 15.— zoodat het crediet blijft overschreden met
	39	Aankoop doodkisten voor onvermogenen	„ 34 —	„ 34 —	„ — —	„ — —	„ 34 —	„ — —	
	40	Begrafeniskosten	„ 82 50	„ 82 50	„ — —	„ — —	„ 82 50	„ — —	
		Totaal	f 1094 53	f 1119 03	f 24 50	f — —	f 1119 03	f 24 50	
		Slachthuizen							
	41	Bezoldiging van vast personeel	f 1564 50	f 1579 50	f 15 —	f — —	f 1579 50	f — —	
	42	Onderhoud van het Slachthuis	„ 311 79	„ 311 79	„ — —	„ — —	„ 311 79	„ — —	
	43	Onderhoud en aanschaffing van materieel	„ 560 93	„ 560 93	„ — —	„ — —	„ 560 93	„ — —	
	44	Voorziening in spoelwater, heet water en verlichting	„ 940 35	„ 940 35	„ — —	„ — —	„ 940 35	„ — —	
	45	Ongelukkenverzekering voor het personeel	„ 54 65	„ 54 65	„ — —	„ — —	„ 54 65	„ — —	
VIIIa	46	Rente en aflossing leening	„ 1691 20	„ 1691 20	„ — —	„ — —	„ 1691 20	„ — —	
	46a	Gratificatie aan Gouvernements-veearts voor aan het slachthuis gepresteerde diensten	„ 150 —	„ 150 —	„ — —	„ — —	„ 150 —	„ — —	
		Totaal	f 5273 42	f 5288 42	f 15 —	f — —	f 5288 42	f — —	
		Openbare Gezondheid							
	46b	Uitgaven in het belang der volksgezondheid	f 100 —	f — —	f — —	f 100 —	f — —	f — —	
	46c	Uitgaven in het belang der verhuizing	memorie	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	„ — —	
		Totaal	f 100 —	f — —	f — —	f 100 —	f — —	f — —	

Afdeling	Artikel	Benaming der onderwerpen van uitgaaf	Geraamd bedrag (na gedane af- en overschrij- vingen)	Verevend		Minder dan geraamd	Van de verevende sommen		TOELICHTINGEN
				Bedrag	Meer dan geraamd		Betaald	Schuldig gebleven	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
IX		Passer en Passerloodsen							
	47	Bezoldiging van Personeel	f 1150 —	f 1150 —	f — —	f — —	f 1150 —	f — —	
	48	Onderhoud van passerloodsen	„ 531 40	„ 531 40	„ — —	„ — —	„ 531 40	„ — —	
		Totaal	f 1681 40	f 1681 40	f — —	f — —	f 1681 40	f — —	
X		Kosten van belastinginning en van het beleggen en opnemen van gelden, terugbetaling van opgenomen gelden en onver- werkte subsidies, e. e. a. voor- zoover hiervóór nog niet ge- noemd.							
	49	Bezoldiging Collecteur staan- gelden	f 480 —	f 480 —	f — —	f — —	f 480 —	f — —	
	50	2% Collecteloon verpondingsop- centen	„ 9 13	„ 9 13	„ — —	„ — —	„ 9 13	„ — —	
	51	Terug te storten subsidie ontvan- gen ingevolge G. B. 19/1-1912 No. 46 voor de op- en inrichting van een werkplaats en een bu- reau voor de Gemeente Werken, zoomede voor een lokaal voor het houden van vergaderingen	„ 13000 —	„ — —	„ — —	„ 13000 —	„ — —	„ — —	
		Totaal	f 13489 13	f 489 13	f — —	f 13000 —	f 489 13	f — —	
XI		Avondschot							
	25	Bediening. Aankoop van buskruit en andere met het avondschot samenhan- gende uitgaven	f 72 —	f 72 —	f — —	f — —	f 72 —	f — —	
		Totaal	f 72 —	f 72 —	f — —	f — —	f 72 —	f — —	

Afdeeling 1	Artikel 2	Benaming der onderwerpen van uitgaaf 3	Geraamd bedrag (na gedane af- en overschrij- vingen) 4	Verevend		
				Bedrag 5	Meer dan geraamd 6	
XII	33	Onvoorziene Uitgaven				
		Onvoorziene Uitgaven :	f 10955 ⁰⁷⁵	f 65	f	
		Totaal	f 10955 ⁰⁷⁵	f 65	f	

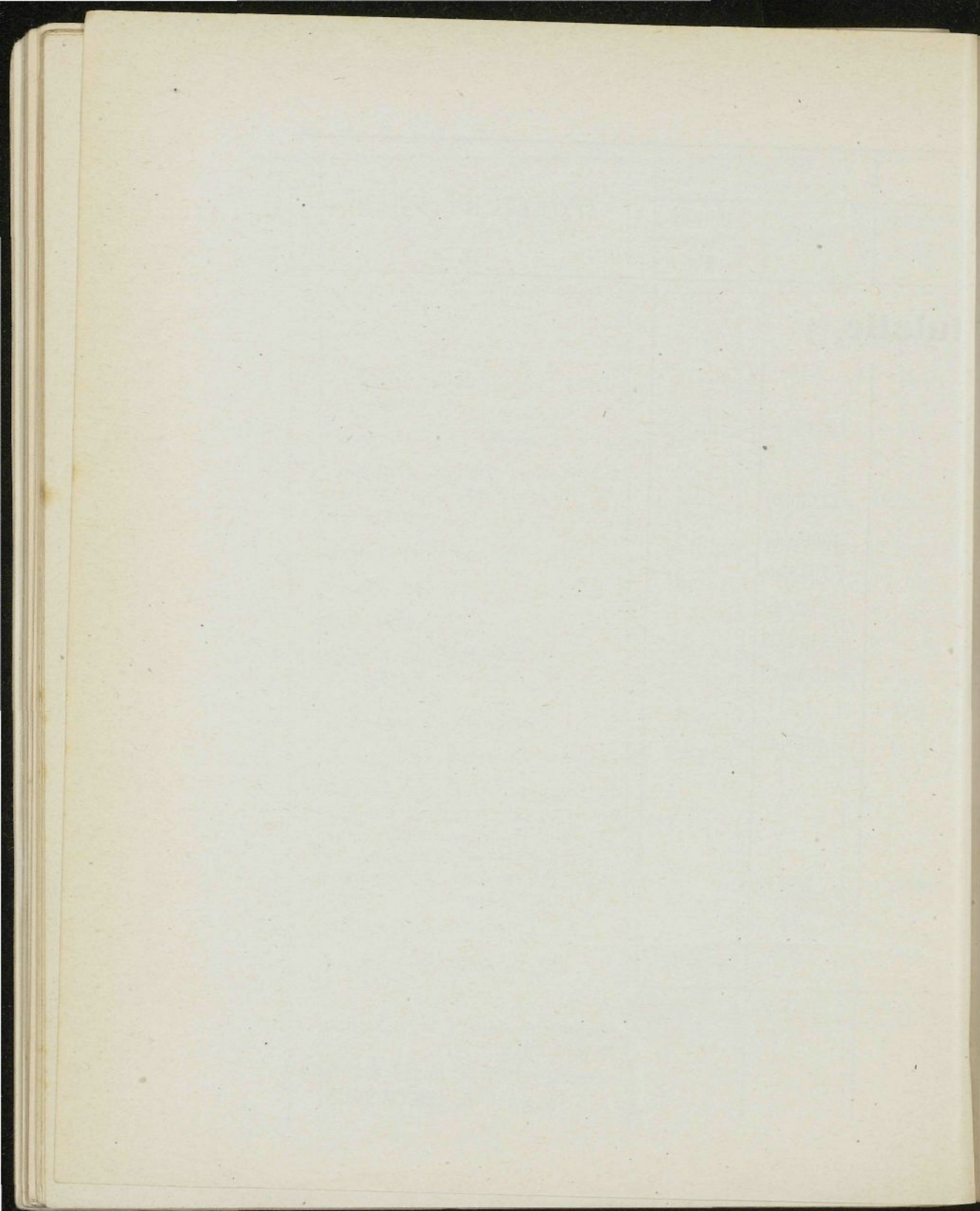
Minder dan geraamd 7	Van de verevende sommen			TOELICHTINGEN 10
	Betaald 8	Schuldig gebleven 9		
f 10890 ⁰⁷⁵	f 65	f —		Sluitpost.
f 10890 ⁰⁷⁵	f 65	f —		

Afdeling 1	Artikel 2	Benaming der onderwerpen van uitgaaf 3	Geraamd bedrag (na gedane af-en overschrij- vingen) 4	Verevend	
				Bedrag 5	Meer dan geraamd 6
				Recapi	
I		Nadeelig saldo van vorige dienstjaren	f — —	f — —	f — —
II		Bestuur van de Gemeente	„ 4286 ³¹⁵	„ 4286 ³¹⁵	„ — —
III		Openbare werken, voorzoover niet begrepen in volgende afdeelingen	„ 32066 ⁵⁵	„ 32336 ²⁶	„ 272 ²¹
IV		Sproei- en Reinigingsdienst	„ 16849 ⁴²	„ 16899 ⁴²	„ 50 —
V		Straatverlichting	„ 7873 ⁴⁵⁵	„ 7943 ⁴⁵⁵	„ 70 —
VI		Brandweer	„ 1710 ⁴⁹	„ 1720 ⁴⁹	„ 10 —
VII		Algemeene Begraafplaatsen	„ 1094 ⁵³	„ 1119 ⁰³	„ 24 ⁵⁰
VIII		Slachthuizen	„ 5273 ⁴²	„ 5288 ⁴²	„ 15 —
VIIIa		Openbare Gezondheid	„ 100 —	„ — —	„ — —
IX		Passer en Passerloodsen	„ 1681 ⁴⁰	„ 1681 ⁴⁰	„ — —
X		Kosten van Belastinginning en van het beleggen, en opnemen van gelden, terugbetaling van opgenomen en onverwerkte subsidie e. e. a. voor zoover hier-voor nog niet genoemd	„ 13489 ¹³	„ 489 ¹³	„ — —
XI		Avondschot	„ 72 —	„ 72 —	„ — —
XII		Onvoorziene uitgaven	„ 10955 ⁰⁷⁵	„ 65 —	„ — —
			f 95451 ^{78 1/2}	f 71900 ⁹²	f 441 ⁷¹

Minder dan geraamd 7	Van de verevende sommen		TOELICHTINGEN 10
	Betaald 8	Schuldig gebleven 9	
	tulatie		
f — —	f — —	f — —	
„ — —	„ 4286 ³¹⁵	„ — —	
„ 250	„ 32336 ²⁶	„ — —	
„ — —	„ 16899 ⁴²	„ — —	
„ — —	„ 7943 ⁴⁵⁵	„ — —	
„ — —	„ 1720 ⁴⁹	„ — —	
„ — —	„ 1119 ⁰³	„ — —	
„ — —	„ 5288 ⁴²	„ — —	
„ 100	„ — —	„ — —	
„ — —	„ 1681 ⁴⁰	„ — —	
„ 13000	„ 489 ¹³	„ — —	
„ — —	„ 72 —	„ — —	
„ 10890 ⁰⁷⁵	„ 65 —	„ — —	
f 23992 ⁵⁷⁵	f 71900 ⁹²	f — —	

Afgesloten onder dagteekening van
30 Juni 1915.

De Voorzitter van den Gemeenteraad,
(w. g.) J. A. EINTHOVEN.

F. Begrootingsrekening van ontvangsten

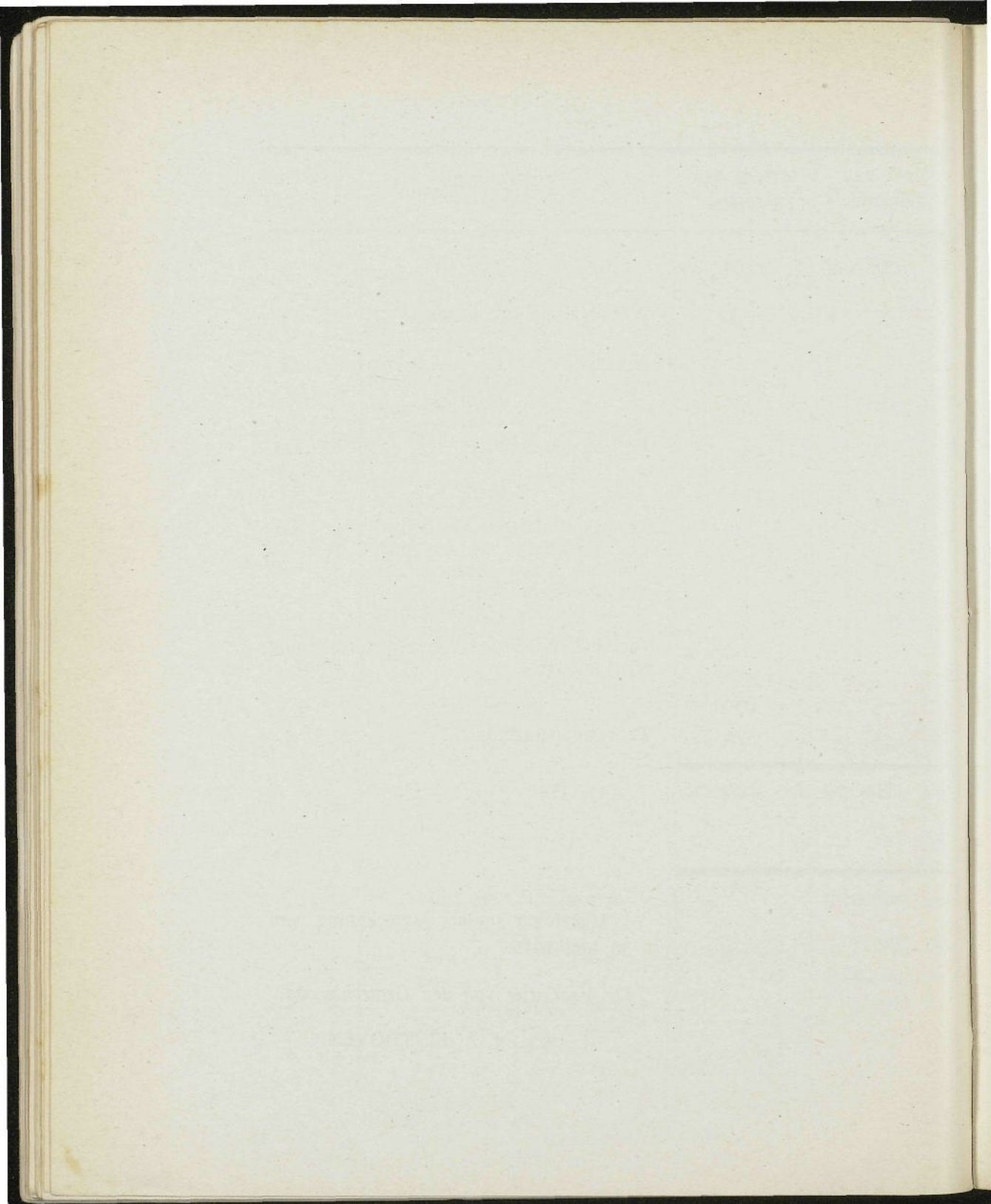
Dienstjaar 1914.

Onder- deelen 1	Benaming der Ontvangsten 2	Geraamd bedrag 3	Ontvangsten 4	Meer dan geraamd 5	Minder dan geraamd 6	Toelichtingen 7
1.	Aanwezig belegd kasgeld	f 10.971	f 10.971	f —	f —	—
1a.	Batig saldo volgens de laatst-afgesloten rekening (1912) voor zoover daaraan niet reeds eene bestemming is gegeven	„ —	„ 6.725 03	—	—	De rekening voor 1912 is afgesloten met een voordeelig saldo van f 6.725.03 (zie Gouvernements besluit ddo. 17 Maart 1915 No. 19).
2.	Het uit de algemeene middelen afgezonderd bedrag	„ 39.400	„ 39.400	—	—	—
3.	20% bruto-opbrengst slachtbelasting	„ 2.981 50	„ 2.981 40	—	—	10 Wisselvallige inkomsten.
4.	Betaling voor het gebruik van passerloodsen	„ 11.317	„ 10.622	—	„ 695	Idem
5.	Betaling voor het gebruik van wegen, pleinen enz.	„ 10.757 28	„ 10.757 28	—	—	Idem
6.	Opbrengst van de belasting op het houden van openbare gemakkelijkheden	„ 584	„ 584	—	—	Idem
7.	Leges ter Secretarie geheven	memorie	—	—	—	De betreffende verordening kwam nog niet gereed.
8.	Opbrengst stoomwals wegens gebruik door derden	„ 180	„ 180	—	—	Wisselvallige inkomsten.
9.	Ontvangsten wegens arbeid en leverantiën aan derden door den dienst der openbare werken	„ 566 22	„ 566 22	—	—	Idem
10.	Idem door den Reinigingsdienst	„ 2954 56	„ 3250 06	„ 295 50	—	Idem
11.	Opbrengst belasting opcenten verponding	„ 8976 39 ⁵	„ 8814 84 ⁵	—	„ 161 55	Vide Kasboek Gemeentekashouder No. 511
12.	Inkomsten v/d Europeesche Begraafplaats	„ 1408 50	„ 1100 60	—	„ 307 90	Wisselvallige inkomsten.
13.	Heffingen v/h gebruik v/h slachthuis	„ 6589 20	„ 6589 20	—	—	Idem
	Transporteere	f 96.685 65 ⁵	f 102.541 63 ⁵	f 295 50	f 1164 55	

Onder- deelen 1	Benaming der Ontvangsten 2	Geraamd bedrag 3		Ontvangsten 4		Meer dan geraamd 5		Minder dan geraamd 6		Toelichtingen. 7
	<i>Transport</i>	f 96.685	65 ⁵	f 102.541	63 ¹	f 295	50	f 1164	55	—
14.	— Keurloonen	„ 1283	50	„ 1283	50	—	—	—	—	Wisselvallige inkomsten.
15.	— Verhuur van inventarisgoe- deren uit het slachthuis en van vleeschkiosken	„ 89	50	„ 89	50	—	—	—	—	Idem
15a.	— Verkoop van gronden en per- ceelen	„ 504	—	„ 524	—	„ 20	—	—	—	Te laag geraamd.
16.	— Renten van belegd- of in giro- lopend kasgeld	„ 734	96	„ 794	06	„ 59	10	—	—	Idem
17.	— Opbrengst verpachting van het recht om de vruchten te mo- gen inzamelen van de tama- rinde-, kanari- en manggabo- men, staande langs de in be- heer bij de Gemeente zijnde wegen	<i>memorie</i>	—	—	—	—	—	—	—	Van het ontwerpen van een verordening werd afgezien.
17a.	— Voorschotrekening	<i>memorie</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
18.	— Andere Ontvangsten	„ 1148	30	„ 624	30	—	—	„ 524	—	Te hoog geraamd.
	<i>TOTAAL</i>	f 100.445	91 ¹ / ₂	f 105 856	99 ¹ / ₂	f 374	60	f 1688	55	
	<i>Contraposten</i>	—	—	„ 47	99	—	—	—	—	
	Totaal der <i>Ontvangsten</i> :			f 105904	98 ¹ / ₂					
	„ „ <i>Uitgaven</i> :			„ 71.900	92					
	Voordeelig Saldo:			f 34.004	06 ¹ / ₂					

Afgesloten onder dagteekening van
30 Juni 1915.

De Voorzitter van den Gemeenteraad,
(w.g.) J. A. EINTHOVEN.

**G. Begrooting van uitgaven en ont-
vangsten van de Gemeente
voor het**

Dienstjaar 1916.

Ten eerste: De begrooting van uitgaven vast te stellen als volgt:

I^{ste} AFDEELING.

Nadeelig saldo van vorige dienstjaren.

Artikel 1.	Nadeelig saldo volgens de begrootingsrekening over het jaar 1911 is reeds op de begrooting van het Dienstjaar 1914 gebracht	f	— „ —
------------	---	---	-------

II^{de} AFDEELING.

Bestuur van de Gemeente.

Artikel 2.	Bezoldiging van den Secretaris en het Personeel ter Gemeente-Secretarie	f	5310.—
„ 3.	Schrijffloonen en Gratificatiën	„	1200.—
„ 4.	Vertalingen	„	100.—
„ 5.	Schrijf- en Bureaubehoeften, druk- en bindwerk, advertentiekosten, telefoon-abonnement Secretarie en verdere uitgaven	„	980.
„ 6.	Aankoop, onderhoud en herstelling van meubilair, kosten van verlichting van de Secretarie tevens Vergaderzaal	„	150.—
„ 7.	Onderhoud van het rijwiel van den Bureau-Oppasser	„	30.—
„ 8.	Kosten van kiezerslijsten en verkiezingen	„	150.— f 7920.—

III^{de} AFDEELING.

Openbare Werken, voor zoover niet begrepen in andere afdelingen.

Artikel 9.	Bezoldiging en transportkosten van het technische personeel	f	8790.—
„ 10.	Aankoop, onderhoud en huur van rijwielen	„	550.—
<i>Transporteere</i>		f	9340.— f 7920.—

Per transport f 9340.— f 7920.—

Artikel 11.	Bezoldiging van administratief personeel en van een Bureau-Oppasser ten kantore van den Directeur der Gemeentewerken	f 1080.—
„ 12.	Bureau- en advertentiekosten, schrijfloozen, kosten van telefoonabonnement, meet - brieven, enz.	„ 420.—
„ 13.	Aankoop, herstelling en onderhoud van meubilair	„ 50.—
„ 14.	Onderhoud van gebouwen	„ 848.—
„ 15.	Onderhoud van wegen en daar toebehoorende werken	„ 20386.—
„ 16.	Onderhoud van bruggen en duikers	„ 1200.—
„ 17.	Idem van spoelleidingen, goten en riolen	„ 2000.—
„ 18.	Idem van plantsoenen, gazons en aanplantingen	„ 2724.—
„ 19.	Verbeteringen van wegen	„ <i>memorie</i>
„ 20.	Zware herstellingen van bruggen en duikers	„ 1600.—
„ 21.	Zware herstellingen van spoelleidingen, goten en riolen	„ <i>memorie</i>
„ 22.	Aanleg van nieuwe- of verbetering van bestaande goten	„ <i>memorie</i>
„ 23.	Aanleg van wegen	„ <i>memorie</i>
„ 24.	Bouw van een Raadhuis en een Gemeente-Werkplaats en daarmee verband houdende uitgaven	„ 32000.—
„ 25.	Bouw van stallen ten behoeve der Gemeente-paarden	„ <i>memorie</i> f 71648.—

Transporteere f 79568.—

IV^{de} **AFDEELING.**
Sproei- en Reinigingsdienst.

Per Transport *f* 79568.—

Artikel 26.	Bezoldiging van het Personeel	f	1800.—
„	27. Aankoop en onderhoud van een rijwiel voor den Werkbaas	„	130.—
„	28. Bewaking van- en toezicht op de Paardenstallen	„	1338.—
„	29. Begieten van wegen	„	6000.—
„	30. Ledigen van beerputten	„	1683.60
„	31. Ophalen en wegvoeren van weg-, huis-, licht erf-vuil en afval van het Abattoir	,	5416.—
„	32. Gemeentelijke Vuilnisbelten	.	376.80
„	33. Reinigen van spoelleidingen en riolen	„	3768.—
„	34. Onderhoud van ijzeren buisleiding in kampong Bessi	„	25.—
„	35. Aankoop, herstelling en onderhoud van karren, tuig en gereedschappen	„	3425.—
„	36. Aanschaffing van nieuwe paarden en karbouwen	„	310.—
„	37. Voeding en verpleging der paarden, verlichting der stallen, aanschaffing en onderhoud van stalgereedschappen	„	5877.75 f 30150.15

V^{de} **AFDEELING.**
Straatverlichting.

„	38. Kosten der verlichting van openbare wegen en pleinen	„	15490 — f 15490.—
	<i>Transporteere</i>		<i>f</i> 125208.15

Per transport

f 125208.15

VI^{de} AFDEELING.

Brandweer.

Artikel 39.	Bezoldiging van Personeel	f	240.—	
„ 40.	Onderhoud van de Brandspuit- huizen	„	40.—	
„ 41.	Onderhoud en aanschaffing van materieel	„	150.—	
„ 42.	Premiën en loonen bij extra- diensten	„	200.—	
„ 43.	Collectieve ongevallenverzeke- ring voor het personeel der Brandweer	„	38.—	f 668.—

VII^{de} AFDEELING.

Algemeene Begraafplaatsen.

Artikel 44.	Bezoldiging van het Personeel	f	888.—	
„ 45.	Bureaubehoefden, drukwerk, schrijffloonen en verdere uitgaven		50.—	
„ 46.	Onderhoud der Begraafplaats en van het Lijkwagenhuisje	„	500.—	
„ 47.	Aanschaffing en onderhoud van inventarisgoederen	„	50.—	
„ 48.	Aanschaffing van doodkisten voor onvermogensden	„	150.—	
„ 49.	Begrafeniskosten voor idem	„	50.—	
„ 50.	Bezoldiging van Personeel (Chi- neesche Begraafplaats)	„	memorie	
„ 51.	Onderhoud der Begraafplaats	„	memorie	
„ 52.	Bezoldiging van Personeel (Inl. Begraafplaats)	„	memorie	
„ 53.	Onderhoud der Begraafplaats	„	memorie f	1688.—

Transporteere

f 127564.15

Per transport

f 127564.15

VIII^{ste} **AFDEELING.**

**Slachthulzen en keuring van
Vee en Vleesch.**

Artikel 54.	Bezoldiging van het Personeel	f	2430.—	
„	55. Onderhoud van gebouwen en aanhoorigheden, verlichting en aanschaffing van materieel voor het Slachthuis enz.	„	536.—	
„	56. Voorziening in spoelwater en heetwater	„	630.—	
„	57. Ongevallenverzekering van het Personeel	„	143.75	
„	58. Zware herstellingen en vernieuwingen van het Slachthuis	„	2650.—	
„	59. Rente en Aflossing	„	1724.—	
„	60. Toelage aan den, Inl. Gouvernementsveearts voor het verrichten van werkzaamheden in het Slachthuis des Zondags	„	260.—	f 8373.75

IX^{de} **AFDEELING.**

Passerwezen.

Artikel 61.	Bezoldiging en transportkosten van het Personeel	f	1410.—	
„	62. Bureaubehoeften, drukwerken en andere uitgaven	„	100.—	
„	63. Onderhoud der Passerloodsen	„	50.—	
„	64. Bouw van Passerloodsen	„	17000.—	
„	65. Kosten voor het maken van toegangen naar het Passerterrein en bouw van publieke privaten	„	1500.—	
„	66. Aankoop van grond voor Passerterreinen	„	memorie f 20060.—	

Transporteere

f 155997 90

Per transport

f 155997.90

X^{de} AFDEELING.

**Kosten van belasting-inning en
van het beleggen en opnemen
van gelden; een en ander voor
zoover hiervoor nog niet ge-
noemd.**

Artikel 67.	Bezoldiging van den Collecteur voor de inning der door de Gemeente verhuurde plaatsen op de openbare wegen en pleinen	f	600.—	
„ 68.	2 ^o / _o Collecteloon verpondingsopcenten; opcenten personeele belasting	„	240.—	
„ 69.	Contrôle op Gemeentebelastingen en kosten van inning	„	450.—	
„ 70.	Aankoop van hondenpenningen	„	45.—	
„ 71.	Renten en onkosten voor opgenomen en belegde gelden, enz	„	50.—	f 1385.—

XI^{de} AFDEELING.

**Maatregelen in het belang der
volksgezondheid.**

„ 72.	Kosten ten behoeve van den openbaren Gezondheidsdienst	f	4000.—	
„ 73.	Bouw van een of meer verbrandingsovens	„	memorie	
„ 74.	Uitgaven voor het verplaatsen van de Kampong gelegen tusschen de Europeesche en Chineesche Kerkhoven	„	memorie f	4000.—

Transporteere

f 161.382.90

Per transport *f* 161.382.90

XII^{de} AFDEELING.

Avondschot en aankoop klok.

Artikel 75. Bediening	<i>f</i>	72.—	
„ 76. Aankoop van buskruit en andere uitgaven	„ <i>memorie</i>		
„ 77. Aankoop van een Stadsklok	„ <u>1000.—</u>	<i>f</i>	1072.—

XIII^{de} AFDEELING.

Subsidies en voorschotten.

Artikel 78. Subsidie aan de Vereeniging voor Locale Belangen te Semarang	„	50.—	
„ 79. Voorschotrekening	„ <u>1000.—</u>	<i>f</i>	1050.—

XIV^{de} AFDEELING.

Rooiwezen.

Artikel 80. Personeel	<i>f</i>	<i>memorie</i>	
„ 81. Andere Uitgaven	„ <u><i>memorie</i></u>	<i>f</i>	—, —

XV^{de} AFDEELING.

**Onkosten voortvloeiende uit ver-
loven; waarnemingkosten, enz.**

Artikel 82. Onkosten voortvloeiende uit verloven; waarnemingkosten enz.	<i>f</i>	<u><i>memorie</i></u>	<i>f</i> —, —
---	----------	-----------------------	---------------

XVI^{de} AFDEELING.

Grondaankoop.

Artikel 83. Kosten aankoop van gronden, enz.	<i>f</i>	<u><i>memorie</i></u>	<i>f</i> —, —
--	----------	-----------------------	---------------

XVII^{de} AFDEELING.

Artikel 84. Onvoorziene Uitgaven	<i>f</i>	5063.01	<i>f</i> 5063.01
----------------------------------	----------	---------	------------------

Totaal der uitgaven: *f* 168567.91

Ten tweede: Binnen de grenzen van de betrokken afdelingen der Begrooting van Uitgaven zijn af—en overschrijvingen geoorloofd van—en op de artikelen 3 t/m 8,10, en 12 t/m 25,27, 29 t/m 37,40 t/m 43,45, t/m 49,51 en 53,55 t/m 60,62 t/m 66,68, 70 t/m 71,72 t/m 74,76 t/m 77. Deze artikelen en eveneens de artikelen 38, 79, 81, 82, 83, kunnen, wanneer het daarbij uitgetrokken bedrag ontoereikend wordt bevonden, ook worden verhoogd door overschrijving uit den post van „Onvoorziene Uitgaven” (artikel 84).

Ten derde: De Begrooting van Ontvangsten voor de Gemeente Makasser voor het Dienstjaar 1916 vast te stellen als volgt:

Onderdeel	1. Effectenbezit	f 10515.—
„	2. Voordeelig saldo volgens de laatstafgesloten rekening (1914)	„ 34004.06 ¹ / ₂
„	3. Het uit de algemeene geldmiddelen afgezonderd bedrag	„ 49950.—
„	4. Accres	„ 9398.84 ¹ / ₂
„	5. 20 ⁰ / ₁₀ van de bruto - opbrengst van de Slachtbelasting	„ 4500.—
„	6. Betaling voor het gebruik van passerloodsen	„ 10500.—
„	7. Betaling voor het gebruik van wegen, pleinen, enz.	„ 11000.—
„	8. Leges ter Secretarie geheven	„ <i>memorie</i>
„	9. Opbrengst wegens gebruik door derden van de Stoomwals	„ 100.—
„	10. Ontvangsten wegens arbeid en leverantiën aan derden door den dienst der openbare werken	„ 400.—
„	11. Idem door den Reinigingsdienst	„ 3000.—
„	12. Opbrengst opcenten verponding	„ 6000.—
„	13. Opbrengst opcenten personeele belasting	„ 6000.—
„	14. Opbrengst belasting op het houden van openbare gemakkelijkheden	„ 10000.—
	<i>Transporteere</i>	<u>f 155367.91</u>

Per transport f 155367.91

Onderdeel	15. Heffing hondenbelasting	„	1050.—
„	16. Inkomsten van de Europeesche Begraafplaats	„	1000.—
„	17. Heffingen voor het gebruik van het Slachthuis	„	6500.—
„	18. Keurloonen	„	1250.—
„	19. Verhuur van inventarisgoederen uit het Slachthuis en verhuur van vleeschkiosken	„	100.—
„	20. Renten van belegd of in girolooppend Kasgeld	„	1800.—
„	21. Voorschotrekening	„	1000.—
„	22. Vergunningsrecht op het verkoopen van sterken drank in het klein	„	<i>memorie</i>
„	23. Inkomsten Rooiwezen	„	<i>memorie</i>
„	24. Andere Ontvangsten	„	500.—
<i>Totaal der ontvangsten</i>			f 168567.91

**H. Opgave der in 1916 ten laste der Gemeente
uit te keeren subsidies.**

Omschrijving van het verleend subsidie	Bedrag van het subsidie	Besluit van den Raad, waarbij het werd verleend
Subsidie aan de Ver- eeniging voor Locale Belangen, Semarang.	f 50.— per jaar	Raadsbesluit No. 192/30 ddo. 11 December 1915.
Makassaarsch Ge- nootschap van Kun- sten en Wetenschap- pen, Makasser	f 250.— per jaar	Raadsbesluit ddo. 13 Maart 1916 No. 30/30.

HOOFDSTUK IV.

Wegen, pleinen, parken, bruggen en duikers.

Staat van de lengten, breedten en oppervlakten der bij de Gemeente Makasser in beheer zijnde wegen.

Nieuwe namen	Oude namen	Lengte in meters	Gemid- delde breedte in meters	Opper- vlakte in □ meters
Hooge Pad.	Hooge Pad.	950.	11.20	10640
Pattoenoeangweg.	Patenoengweg.	650.	6.40	4160.
Nieuwe Telloweg.	Nieuwe Telloweg.	2160.	7 90	17064.
Prins-Hendrik-Pad	Prins-Hendrik-Pad	200.	15.25	3050.
Kerkhofpad.	Kerkhofpad.	280.	10.—	2800.
Julianaweg.	Nieuwe weg (ten zuiden v/h Ko- ningsplein).	260.	10.—	2600.
Cantinelaan.	Cantinelaan.	230.	5.30	1219.
1e. Renggangweg.	1e. Rengangweg.	240.	7.20	1728.
2e. idem.	2e. idem.	195.	5.—	975.
3e. idem.	3e. idem.	200.	7.10	1420.
3e. idem.	Verbindingsweg.	245.	7.—	1715.
4e. idem.	Nieuwe-weg (in kampong Reng- gang).	195.	8.—	1560.
1e. Beroestraat.	1e. Dwars- kam- straat pong	220.	10.—	2200.
2e. idem.	2e. idem. Be-	110.	7.—	770.
3e. idem.	3e. idem. roe	395.	7.50	2962.50
Paviljoenslaan.	Paviljoenslaan.	150.	6.70	1005.
Justitielaan.	Justitielaan.	380.	6.80	2584.
Artillerieweg.	Artillerieweg.	205.	8.—	1640.
1e. Zeestraat.	1e. Zeestraat.	380.	9.70	3686.
2e. idem.	2e. idem.	375.	8.—	3000.
3e. idem.	3e. idem.	370.	9.—	3330.

**Staat van de lengten, breedten en oppervlakten
der bij de Gemeente Makasser in beheer zijnde
wegen.**

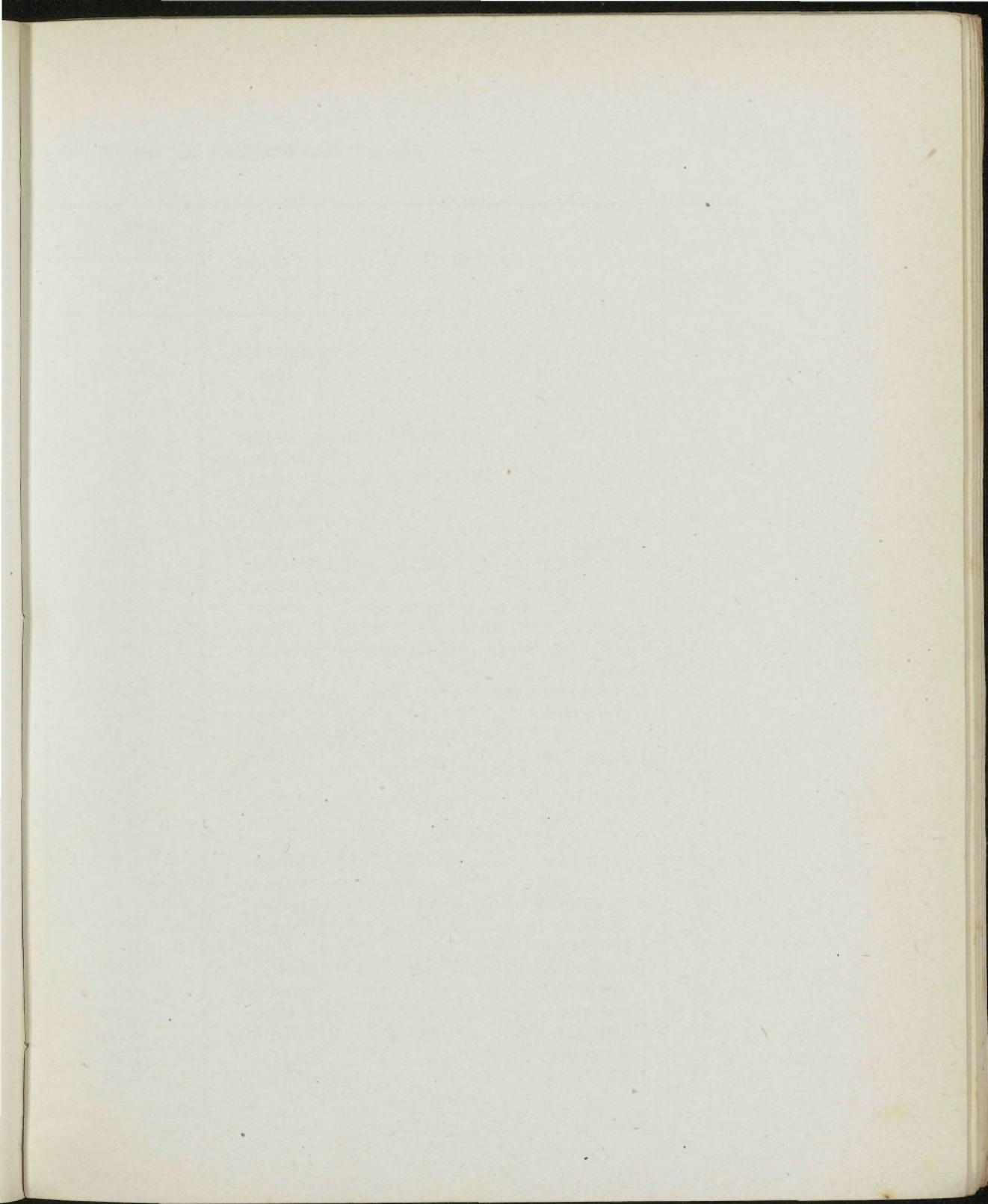
Nieuwe namen	Oude namen	Lengte in meters	Gemiddelde breedte in meters	Oppervlakte in □ meters
		8390		70108.50
Bensbachsteeg.	Verbindingsweg (kg. Parang) steeg van Bensbach	460	10	4600
Tromplaan.	Tromplaan.	435	8	3480
Pisangweg.	Vrouwenweg.	285	6	1710
Koningslaan.	Koningslaan.	400	8.10	3240
Princessenlaan.	Princessenlaan.	320	7.60	2432
Schijfbergweg.	Groenelaan. Schijfbergweg.	1535	5.30	8135.50
Groentelaan.	Groentenlaan.	250	10.60	2650
Klapperlaan.	Klapperlaan.	650	8.30	5395
Dadiweg.	Dadiweg.	790	7. —	5530
Mattoeangweg.	Zuidelijke grens- weg.	1050	6. —	6300
Balandastraat.	Chineesche Dwarssraat			
	Koestraat.	700	6.50	4550
Groote straat.	Groote straat.	635	5.50	3492.50
Zandzeestraat.	Zandzeestraat.	445	5.50	2447.50
Pakarepestraat.	Koekstraat.	500	4.50	2250
Matjiniajoweg.	Moesstraat weg van Diponegoro.	1080	6.50	7020
Bandastraat.	Bandastraat.	465	6.70	3115.50
Wijnveldweg.	weg van Wijnveld.	735	8.30	6100.50
Simpangweg.	Simpangweg.	100	5.50	550
Boetoengweg.	Boetoengweg.	435	18. —	7830
Roembiaweg.	Middelstraat weg van Roembia.	1195	6.30	7528.50
Nampoeweg.	Nampoeweg.	100	5.50	550
		20955		159015,50

**Staat van de lengten, breedten en oppervlakten
der bij de Gemeente Makasser in beheer zijnde
wegen.**

Nieuwe namen	Oude namen	Lengte in meters	Gemiddelde breedte in meters	Opper- vlakte in □ meters
		20955		159015,50
Roemah-sobatweg.	Roemah-Sobatweg	200	10.—	2000
Abdul Razak dwarsstraat.	Abdul Razak dwarsweg.	50	7.—	350
Malimonganweg.	weg van Malimo- ngan.	1080	7.10	7668
1e. Wadjo Dwars- weg.	1e. Wadjo Dwars- weg.	175	10.—	1750
2e. idem.	2e. idem	170	10.—	1700
3e. idem.	3e. idem	160	10.—	1600
Kolenweg.	Kolenweg.	115	5.—	575
Rompagadingweg	Rompegadingweg.	100	18.—	1800
Smalle laan.	Smalle laan.	445	5.—	2225
Coehoornweg.	weg van Coehoorn	540	7.—	3780
Missigitweg.	Missigitweg.	710	7.20	5112
Goesoengweg.	Goesoengweg.	440	4.—	1760
Wilhelminakade.	Wilhelminakade.	625	12.	7500
Passerstraat.	Passerstraat.	2300	10.30	23690
Tempelstraat.	Chineesche-straat Tempelstraat.	1190	8.50	10115
Middenstraat.	Middenstraat.	410	4.30	1763
Burgerwachtstraat.	Burgerwachtstraat.	340	4.80	1632
Gedempte Gracht.	Gedemptegracht.	140	9.40	1316
1e. Boelekangstraat	1e. Boelekangstraat	300	6.30	1890
Chineesche Socie- teitstraat.	2e. idem Chin. Societeit- straat.	425	7.	2975
2e. Boelekangstraat	3e. Dwarsstraat. 3e. Boelekangstraat	180	4.	720
Wadjoweg.	Daengtompostraat Wadjoweg.	990	11.30	11187
		32040		252123,50

**Staat van de lengten, breedten en oppervlakten
der bij de Gemeente Makasser in beheer zijnde
wegen.**

Nieuwe namen	Oude namen	Lengte in meters	Gemiddelde breedte in meters	Oppervlakte in □ meters
		32040		252123,50
van Schelle weg.	Oude Raad- huislaan 1e. Dwarsstraat weg van Schelle	1980	8.90	17622
Ende-Straat.	2e. Dwarsstraat	130	3.40	442
Tronkweg.	Tronkweg	405	8.	3240
Boomstraat.	Boomstraat	980	8.	7840
Chineesche Kerk- hofweg.	Chineesche Kerk- hofweg	600	4.	2400
1e. Abdul Razak- straat.	1e Abdul Razak- straat	570	7.	3990
2e. idem.	2e idem	570	7.	3990
Diponegoroweg.	Oostelijke middel- Roembiaweg	800	4.	3200
	Weg van Laijang Oostelijke grens- weg Weg van Rozen- boom	2060	6.50	13390
Laijangweg.				
Oude Telloweg.	Grooteweg v. Ma- kasser	1070	5.70	6099
Zeeboulevard.	Zeeboulevard	530	21.	11130
Oude Stalstraat.	Oude Stalstraat	230	10.50	2415
Strandweg.	Middelstraat Strandweg	4600	9.30	42780
Tuinstraat.	Tuinstraat	210	8.	1680
Ravelijnsweg.	Ravelijnsweg	500	14.	7000
Gouverneurslaan.	Gouverneurslaan	420	9.	3780
Daeng Tompostraat	Verlengde Middel- weg	550	8.20	4510
		48245		387631,50

Staat van bruggen en duikers in beheer bij de Gemeente Makassar.

Volg- nummer	P L A A T S	Soort	Breedte brug of lengte planken	Spanning	Toelichtingen
			In	Meters	
1	Samboeng djawaweg	Balkbrug	3.85	3. —	Het bruggedek is van beton.
2	idem	idem	3.85	5.40	idem
3	Bontorannoe	idem	3.50	4.50	—
4	idem	idem	4.70	1.75	—
5	Strandweg	idem	3.50	2.60	Het bruggedek is van beton.
6	idem	Boogbrug	9.60	1.10	—
7	idem	idem	6.60	3.90	Spanning boog is 1.65 M.
8	idem	Balkbrug	6.50	1.00	—
9	Stalstraat	Boogbrug	6.70	3.00	—
10	Klapperlaan	Brugduiker	11. —	2.50	Bestaande uit boogbr. 1 M, duiker diam 1 M.
11	idem	idem	8.30	3.00	idem 1 duiker diam. 0.60 en 2 duikers diam. 0.50 M.
12	idem	idem	5.10	2.00	idem 2 duikers diam. 1 M.
13	idem	idem	10.20	1.25	idem idem diam. 0.50 M.
14	Goaweg	idem	11.50	2.00	idem idem diam. 1 M.
15	Hoek Heerenweg- Gouverneurs- laan	Duiker	38. —	1.60	Gemetselde duiker.
16	Gouverneurslaan	Boogbrug	6.50	2.50	—
17	Ravelijnsweg	idem	12. —	3.00	—
18	Tuinstraat		8.75	0.30	Goot afgedekt met planken.
19	Prinsenlaan	Balkbrug	7.65	1.20	—
20	idem	idem	6. —	2.20	—
21	idem	idem	6. —	2.20	—
22	idem	idem	6. —	1.90	—
23	idem	idem	6. —	1.90	—
24	idem	Duiker	6.30	2.00	Bestaande uit 2 duikers diam. 0.50 M.
25	idem	Balkbrug	6.10	2.20	—
26	idem	Duiker	7.60	1.50	Bestaande uit 2 duikers diam. 0.50 M.
27	idem	Boogbrug	10.60	1.90	—
28	Cantinelaa	idem	8.70	1.90	—
29	Julianaweg	Duiker	12.20	1.50	Bestaande uit 2 duikers diam. 0.60 M.
30	Comedielaan	Balkbrug	6.30	4.00	—
31	Hoogepad	idem	2.30	5.00	—
32	Hospitaalweg	Boogbrug	6.50	2.50	—
33	Julianaweg	Duiker	12.20	1.00	—
34	Justitielaan	idem	8.30	1.25	Metselwerk.

Staat van bruggen en duikers in

beheer bij de Gemeente Makasser.

Volg- nummer	P L A A T S	Soort	Breedtebrug of lengte planken	Spanning	Toelichtingen
			In	Meters	
35	Artillerieweg	Duiker	6.--	1.—	Metselwerk.
36	Tromplaan	idem	6.60	1.25	idem
37	Pisangweg	idem	5.70	0.50	
38	Koningslaan	idem	8.70	1.—	Metselwerk.
39	Princessenlaan	idem	6.—	1.—	_____ diam. 0.50 M.
40	Willemslaan	Balkbrug	7.50	1.10	
41	Schijfbergweg	Boogbrug	6.30	2.50	Bestaande uit 2 bogen.
42	Vredenburgweg		5.50	0.60	Goot afgedekt met planken
43	Pisangweg	Duiker	5.20	1.—	_____ diam. 0.80 M.
44	Vredenburgweg		5.15	0.60	Goot afgedekt met planken.
45	Artillerieweg	Duiker	5.20	2.—	2 duikers diam. 0.80 M.
46	Vredenburgweg		10.50	0.25	Goot afgedekt met planken rustende op de goot zelfe.
47	1 ^{ste} Renggangweg	Duiker	10.70	1.50	2 duikers diam. 0.60 M.
48	idem	idem	7.60	0.50	_____ diam. 0.40 M.
49	Pattoenoeangweg	idem	9.50	3.—	2 duikers diam. 0.80 en een boog 1 M.
50	Moerasweg	idem	12.30	1.50	idem diam. 0.60 M.
51	3 ^{de} Renggangweg	idem	11.50	2.—	idem diam. 0.80 M.
52	Nieuwe Telloweg	Balkbrug	3.60	1.50	
53	idem	idem	4.55	1.—	
54	Lajangweg	idem	8.—	0.90	
55	idem	Duiker	5.40	2.—	2 duikers diam. 0.80 M.
56	Oude Telloweg	Balkbrug	4.60	11.—	De brug rust op 6 ijzeren palen diam. 5."
57	Smalle laan	idem	10.40	1.—	
58	Matjiniajoweg	Boogbrug	5.80	1.70	
59	1 ^{ste} Boelekangstraat		6.80	0.40	Goot afgedekt met planken.
60	Wadjoweg hoek Bandastraat		5.40	0.45	idem
61	Wijnveldweg	Balkbrug	8.50	3.—	
62	idem		8.30	0.50	Goot afgedekt met planken.
63	Malimongangweg	Duiker	25.50	1.—	_____ diam. 0.80 M.
64	idem	idem	15.70	1.—	_____ diam. 0.60 M.
65	idem	idem	10.80	1.50	
66	2 ^{de} Abdulrazakstraat	idem	12.10	1.—	
67	Malimonganweg	Balkbrug	7.60	3.—	
68	Coehoornweg	Boogbrug	8.20	2.50	

Staat van bruggen en duikers in

beheer bij de Gemeente Makassar.

Volg- nummer	P L A A T S	Soort	Breedte brug of lengte planken	Spanning	Toelichtingen
			In	Meters	
69	Passerstraat	Duiker	6.40	0.50	—
70	Wadjoweg	idem	8.—	1.—	—
71	idem	idem	8.—	1.—	—
72	Balandastraat	Boogbrug	6.80	0.75	—
73	Tronkweg	Duiker	12.80	0.50	—
74	Balandastraat		4.90	0.30	Goot afgedekt met planken.
75	Burgerwachtstraat	Balkbrug	4.90	0.75	—
76	Middenstraat	idem	4.60	0.80	—
77	Tempelstraat	Betonbrug	6.80	1.20	Goot afgedekt met betonplaat 0.10 M.
78	Groote straat		7.45	0.40	idem met planken.
79	Zandzeestraat		7.30	0.20	idem " " rustende op de goot.
80	Endehstraat		6.15	0.20	idem
81	Zandzeestraat		6.25	0.70	idem
82	Buitenmuurstraat		9.80	0.35	idem
83	idem		8.50	1.15	idem
84	1 ^{ste} Boelekangstraat		5.80	0.30	idem met betonplaat dik 0.20 M.
85	Chin. societeitsstraat		7.20	0.45	idem met planken.
86	Buitenmuurstraat		9.—	0.35	idem
87	Pakarepestraat		4.60	0.27	idem
88	idem	Duiker	4.10	1.—	— diam. 0.60 M.
89	1 ^{ste} Boelekangstraat	idem	7.10	1.50	2 duikers diam. 0.60 M.
90	Pakarepestraat		5.40	0.40	Goot afgedekt met planken.
91	idem		5.—	0.30	idem
92	idem		5.—	0.40	idem
93	1 ^{ste} Boelekangstraat		6.60	0.30	idem
94	Tempelstraat		10.50	1.—	idem
95	Passerstraat		7.50	2.—	idem
96	Pintoe doewa		7.65	0.45	idem
97	idem	Duiker	8.30	0.40	—
98	Passarstraat	Balkbrug	8.20	2.40	—
99	Wilhelminakade	Duiker	9.65	2.40	2 bogen, spanning 1 M.

A. Wegen.

Het wegenvraagstuk blijft de volle aandacht van den Raad vragen. De treurige toestand, waarin het grootste gedeelte der wegen verkeert, is te wijten aan slechten aanleg, o.a. het ontbreken van een onderverharding. Door den Directeur der Gemeentewerken werd, op verzoek van de Regeering aan den Raad, een verbeteringsplan opgemaakt, dat in de maand Maart 1916 den Technischen Adviseur der Gemeente en bij missive No. 377/15 dd. 25 Maart 1916 der Regeering werd aangeboden. Een grondige verbetering, zooals daarbij bedoeld, zoude een bedrag vorderen van f 519.200.—

De Regeering overweegt het geven van een subsidie voor dit doel.

Het gewone onderhoud geschiedde in eigen beheer, terwijl het verhardingsmateriaal door aannemers werd geleverd. Gedurende verslagjaar werd aan verhardingsmateriaal verbruikt:

343 M³ grind, 157 M³ karangsteen en 424 M³ steenslag.

De prijzen bedroegen voor:

grind f 3.— per M³, karangsteen f 1.50 per M³, franco wal Makasser, terwijl de rolsteen voor f 2.— per M³ bij den Steenbreker te Balangbaroe, welke een capaciteit van 10 M³ per dag heeft, werd geleverd. De steenslag kost der Gemeente f 5.— per M³ franco werk.

Om gedurende den regentijd niet afhankelijk te zijn van grobakvoerders werd de hulp ingeroepen van de firma Manders, Seemann & Co, alhier, welke firma de beschikking heeft over een vrachtauto van 4 ton draagvermogen, teneinde het grind op de door den Directeur der Gemeentewerken bepaalde plaatsen te storten. Per M³ grind werd voor elken afstand binnen de kom der Gemeente f 2.— berekend.

De Gemeente bezit een 10-tons stoomwals, welke door haar zwaar gewicht, zich minder eigent voor gebruik bij *onderhoud* van wegen. In verband daarmee werd bij de samenstelling van bovengenoemd verbeteringsplan der wegen, rekening gehouden met de eventueele aanschaffing van lichtere walsen.

In het jaar onder verslag werd zoo min mogelijk gebruik ge-

maakt van grind voor het verharden der wegen, daar het grind, hier verkrijgbaar, minder geschikt blijkt, in welken geest zich de Raad uitsprak in zijne zitting van 23 December 1914 bij de behandeling der Begrooting voor het jaar 1915.

De Raad besloot f 500.— ten laste van den post „Onvoorziene Uitgaven” jaar 1915 te brengen ter bestrijding van de kosten van aanschaffing van gietijzeren straatnaamborden zooals o.a. te 's-Gravenhage gebruikelijk. Door den oorlogstoestand in Europa bleek het niet mogelijk offerten uit te lokken. Het totaal bedrag in het jaar 1915 besteed aan onderhoud der wegen bedroeg f 21356.61 $\frac{1}{2}$.

B. Plantsoenen, Boomen, Kweekbedden en Gazons.

Voor het onderhoud van Bakkers- en Dommers-park werd een hooger bedrag uitgetrokken dan het voorgaande jaar, teneinde deze parken, de longen van de plaats, meer aan het doel te doen beantwoorden t. w. de verfraaiing der entree van Makasser. Nieuwe plantsoenen werden niet aangelegd.

De boomen werden geregeld gesnoeid en vormen nog steeds de bekende, mooie allée's.

Bij de Gemeentewerkplaats, gelegen naast het fort Vredenburg, werd eene bedding aangelegd voor het kweeken van assemboomen, welke boompjes, naar gelang van behoefte, werden overgeplant. Deze overgebrachte boompjes werden ompaggerd op doelmatige- en nette wijze.

De gazons werden goed onderhouden en geregeld bijgewerkt.

C. Bruggen en Duikers.

Voor zware herstellingen werd op de begrooting voor 1915 uitgetrokken een bedrag van f 3000.—, t.w.

- a. f 1000.— voor de brug in den Roembiauweg over het Moeraskanaal;
- b. „ 1000.— voor de brug in den Missigitweg over het Moeraskanaal;
- c. „ 1000.— voor de brug in de Passerstraat over de Djani-rakreek.

In verband met de afwateringsplannen voor Makassar van het Gouvernement werd het noodig geoordeeld om de tijdelijke brug van klapperstammen in den Roembiaweg te vervangen door een kleine, houten brug, waarvan de kosten slechts f 163.72 bedroegen, wyl het Moeraskanaal met het oog op die plannen waarschijnlijk verbreed zal worden en dus het slaan van eene kostbare brug niet wenschelijk voorkwam.

De herstelling van de brug in den Missigitweg beoogde de vervanging van het losse bruggedek door een vast dek; de al of niet urgentie dezer verbetering werd afhankelijk gesteld van een nader uit te brengen rapport van de Technische Commissie uit den Raad, ook in verband met de bovenbedoelde afwateringsplannen.

Een rapport ter zake werd in de Raadszitting van 16 Maart 1916 in behandeling genomen en besloten, géén vaste brug te bouwen, doch de bestaande brug te versterken.

Het stadium, waarin de afwateringsplannen der Havenwerken verkeerden, maakte het noodzakelijk voorloopig niet over te gaan tot de uitvoering van het werk sub c. bedoeld.

Aan gewoon onderhoud zooals witten, teren, bijplei-teren, het verwisselen van brugdekplanken, enz werd een bedrag van f 1028.— besteed.

D. Reclameborden.

Drie op zich zelf staande, houten reclameborden op palen, van levensverzekeringmaatschappijen, brachten f 10.— per M² per jaar op.

Het komt gewenscht voor, in de naaste toekomst eenige reclamezuilen, welke eventueel tevens als lantaren zouden kunnen worden benut, op verschillende plaatsen der Gemeente te doen verrijzen, gelijk in andere steden in Indië reeds geschiedde.

E. Straatverlichting.

Begin Januari 1910 werd de Gasfabriek, opgericht door de Javasche Gasmaatschappij alhier, feestelijk geopend.

Aan de rede, gehouden door den toenmaligen Voorzitter van den Gemeenteraad, den heer M. C. Schadee, wordt het volgende ontleend :

Tot voor korten tijd bestond in onze koloniën slechts één gasmaatschappij, n. l. de welbekende, „Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij,“ gevestigd te Rotterdam.

Aan deze Maatschappij werd bij Gouvernementsbesluit ddo. 12 Februari 1901 No. 23 eene concessie van grooten omvang verleend : n. l. het recht om te Batavia, Meester-Cornelis, Soerabaya, Samarang en Buitenzorg, met uitsluiting van anderen, gas te mogen leveren aan particulieren, en ondergrondsche gasleidingen daartoe te mogen aanleggen. Tevens werd aan die Maatschappij daarbij voor den duur harer concessie (tot 1 Januari 1920) de levering van gas gegund voor de straatverlichting in die steden en hare buitenwijken—tegen eene betaling van f 51.— per jaar per lantaarn, en wel met bepaling, dat er te Batavia minstens 1267 lantaarns zouden worden ontstoken. Dit getal bedroeg voor Mr.-Cornelis, Soerabaya, Samarang en Buitenzorg, resp. 128, 1015, 621 en 269, totaal dus 3300 lantarens, tegen eene vergoeding van f 168300.— per jaar.

Die concessie vormde voor de „N. I. Gasmaatschappij“ eene goede basis om er haar bedrijf op te vestigen—en zij verheugt zich dan ook in voortdurenden bloei, getuige het feit, dat einde

van het jaar 1909 te Paramaribo wederom een gasfabriek van deze maatschappij verrees.

Om echter terug te komen op de straatverlichting in Java's voornaamste steden, dient verder vermeld, dat de Regeering de rechten, bevoegdheden en verplichtingen uit deze concessie voortvloeiende, met ingang van 1 Februari 1906 over heeft gedragen aan de Gemeenten Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg, en met ingang van 1 April 1906 aan de Gemeenten Samarang en Soerabaya. In verband met deze transactie werd dan ook bepaald (in Stbld 1906 No. 172), dat voor zoover betreft de gemeenten Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg, de voorziening in de behoefte aan straatverlichting voortaan zouden behooren tot den werkkring van de Gemeenten, en werden de bijdragen uit de koloniale geldmiddelen voor die Gemeenten verhoogd met f 73200.—, f 8600.—, f 17000.—, terwijl bij de instelling van de Gemeenteraden te Samarang en Soerabaya (Stbld. 1906 No. 120 en 148) aan die Gemeenten reeds dadelijk de zorg voor de straatverlichting werd opgedragen, waarvoor op de eerste begrootingen (Stbld. 1906 No. 128 en No. 163) direct de sommen van f 32000.— en f 52000.— werden uitgetrokken.

Andere plaatsen waren bij de instelling van Gemeenteraden niet zoo gelukkig, ze kregen geen opdracht omtrent de zorg voor de straatverlichting en evenmin werden sommen daarvoor uitgetrokken op de eerste, door de Regeering zelve, voor die Gemeenten vastgestelde Begrootingen, met uitzondering evenwel van de Gemeenten Padang en Makassar, voor welke Gemeenten op de eerste begrootingen als bijdragen ten behoeve van de straatverlichting werden uitgetrokken de sommen van onderscheidenlijk f 1800.— en f 588.—, met bepaling, dat uit de algemeene geldmiddelen niet méér ten behoeve van straatverlichting zoude worden bijgedragen (Stbld. 1906 No. 151 en 201, 171 en 185). Een opdracht om de zorg voor dien tak van dienst op zich te nemen werd echter in de ordonnantie, waarbij die Gemeenteraden werden ingesteld, niet gegeven.

Toen nu ook de „N. I. Gasmaatschappij”, einde 1907, met den Gemeenteraad alhier onderhandelingen aanknoopte tot het

verkrijgen eener concessie voor de oprichting en exploitatie eener gasfabriek in deze Gemeente, en als voorwaarde stelde, dat de Gemeenteraad zich zoude verbinden om uiterlijk één jaar, nadat de gasfabriek in exploitatie zoude zijn gebracht, de straatverlichting middels minstens 300 gaslantaarns hier in te voeren tegen een jaarprijs van f 50.— per lantaarn, stuitte alles af op gebrek aan middelen: immers de bovengenoemde f 588.— per jaar waren niet voldoende om de kosten van verlichting middels 300 lantaarns, te betalen.

De „N. I. Gasmaatschappij” trok zich daarop terug, blijkbaar bevreesd, hare stallen op te slaan, waar de paarden zich niet aan Staats- of Gemeente-ruif konden te goed doen. Maar nog waren in Juli 1908 de onderhandelingen hangende, toen de firma P. Buwalda & Co. te Samarang het plan opvatte hier ter stede eene aerogeengasfabriek op te richten, en daartoe wilde overgaan, zonder der Gemeente eenige andere voorwaarde te stellen dan de zekerheid, dat aan geen ander vergunning verleend zoude worden tot verlichting der plaats middels gas, tenzij door of namens de Gemeente zelve, speciaal voor de straatverlichting.

In Januari 1909 deed de firma P. Buwalda & Co., welke te Samarang eene inrichting geopend had tot verkoop van artikelen behorende tot gasgebied en tevens reeds eene fabriek in bedrijf had te Djocjakarta tot levering van aerogeengas aan particulieren en voor straatverlichting, hare zaken over aan de Javasche Gasmaatschappij te 's Gravenhage.

Deze Maatschappij verkreeg den 28sten Juli 1909 van den Gemeenteraad alhier voor den tijd van 25 jaar concessie als bovenbedoeld en nog geen half jaar later, werd de inmiddels gereedgekomen fabriek feestelijk geopend.

De „centrale” was toen reeds gereed en in dien korten tijd werd ook reeds een groot gedeelte der buisleiding gelegd, welke eenige dagen na opening der fabriek, eene lengte van $12\frac{1}{2}$ K.M. of ruim $2\frac{1}{2}$ uur loopen, had.

De concessievoorwaarden werden vastgesteld in Raadsbesluit ddo. 28 Juli 1909 No. 13, dat luidt als volgt:

De Gemeenteraad van Makassar.

Gelezen het rekest, gedagteekend Makassar, 24 Juli 1909 van Meester Fidelio Vorstman, Advocaat en Procureur bij den Raad van Justitie te Makassar, wonende aldaar, handelende ten deze blijkens de daarbij overgelegde voor den Notaris alhier Ybo Meeter ddo. 9 Juli 1909 sub No. 12 verleden, generale volmacht ad lites et ad negotia, voor en namens den Directeur der te 's-Gravenhage gevestigde „N. V. Javasche Gasmaatschappij P. Buwalda,” houdende het verzoek aan die Maatschappij concessie te verleenen voor den tijd van vijf en twintig jaren en met uitsluiting van anderen, voor zooveel betreft lichtgas in het algemeen, voor:

1. den aanleg en de exploitatie ter hoofdplaats Makassar van eene aerogeengasfabriek ter verlichting van de hoofdplaats, particuliere woningen zoowel als eventueel openbare wegen en pleinen, Gouvernements gebouwen en inrichtingen en
2. het leggen der ter distributie van het gas benodigde buizen, pijpen en leidingen ten behoeve der sub 1 bedoelde aerogeengas-centrale gebruik te maken van den ondergrond der openbare wegen, straten, pleinen en waterleidingen in eigendom of beheer zijnde van de Gemeente Makassar.

Nog gelezen de aan den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden gerichte missive van den Wd. 1sten Gouvernement-Secretaris ddo. 16 Juli 1909 No. 1829;

Overwegende, dat vermits ingevolge artikel 1 van Stbld. 1836 No. 10 juncto dat van 1909 No. 242 voor de oprichting van een aerogeengasfabriek de vergunning noodig is van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur, adressant daartoe tot bedoeld Hoofd van Bestuur behoort te worden verwezen; dat overigens tegen 's rekestrants verzoek geen bezwaren bestaan en het mitsdien kan worden ingewilligd evenwel onder de na te noemen voorwaarden; dat aangezien het heffen van retributie voor den afstand van den ondergrond der wegen enz. niet in het belang der Gemeenteleden is, daar daardoor het gas duurder zoude worden, adressant daarvan behoort te worden vrijgesteld;

Heeft besloten :

Met verwijzing van adressant voor zooveel betreft de oprichting van de aerogeengasfabriek naar het Hoofd van Plaatselijk Bestuur te Makasser, aan de te 's Gravenhage gevestigde „N. V. Javasche Gasmaatschappij” voor den tijd van vijf en twintig jaren en met uitsluiting van anderen, voor zooveel aangaat lichtgas, in het algemeen concessie te verleen tot de exploitatie van de ter hoofdplaats Makasser met vergunning van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur aldaar op te richten aerogeengasfabriek ter verlichting van die hoofdplaats, particuliere woningen, zoowel als eventueel openbare wegen en pleinen, Gouvernements-gebouwen en inrichtingen en zonder betaling van retributie tot het gebruik maken van den ondergrond van de der Gemeente in eigendom toebehoorende of in beheer zijnde openbare wegen, straten, pleinen en waterleidingen voor het leggen der ter distributie van het gas benodigde buizen, pijpen en leidingen ten behoeve van de exploitatie van genoemde fabriek en zulks onder de navolgende voorwaarden :

ARTIKEL 1.

De Maatschappij verbindt zich om binnen twee maanden na verloop van den in artikel 13 bedoelden termijn bij het Agentschap der Javasche Bank te Makasser te storten eene waarborgsom, groot f 15000.—, ten name der Gemeente Makasser.

Deze som kan door de Maatschappij worden teruggenomen, zoodra voor een bedrag van minstens f 15000.— aan voor de fabriek benodigd materiaal te Makasser zal zijn aangebracht.

Bij niet storting binnen genoemden termijn vervalt deze vergunning, zonderdat eenige ingebrekestelling wordt vereischt.

ARTIKEL 2.

Alvorens met het werk een aanvang te maken, moet de Maatschappij eene kaart, waarop de juiste ligging der centrale en der buizen is aangegeven, aan den Gemeenteraad aanbieden.

ARTIKEL 3.

De Maatschappij is verplicht de fabriek en de overige installaties te bouwen en te exploiteeren op de voorwaarden, waarop de Nederlandsche assuradeuren risico's voor dergelijke inrichtingen aanvaarden.

ARTIKEL 4.

- a. De leidingen, buizen en pijpen zullen zooveel mogelijk langs de kanten der wegen worden gelegd en wel ter diepte van minstens 30 centimeters.
De weg moet in den zelfden toestand worden teruggebracht, als waarin deze zich vòòr het leggen der leidingen enz. bevond.
- b. Bij kruising van waterleidingen moeten de buizen minstens 25 centimeter van bodem en taluds verwijderd blijven.
- c. Bij eventueelen, lateren aanleg van wegen of waterleidingen door de Gemeente, moeten de wijzigingen aan leidingen, buizen en pijpen, welke ingevolge het sub *a.* en *b.* bepaalde, noodzakelijk worden, binnen een door den Voorzitter van den Gemeenteraad na raadpleging van den te Makasser bescheiden bedrijfschef der Maatschappij te bepalen termijn door deze op hare kosten worden aangebracht, welke termijn evenwel niet korter zal zijn dan acht dagen na het voltooien der nieuwe wegen of waterleidingen.
- d. Blijft de Maatschappij op een der bovengenoemde punten in gebreke, zeven dagen, nadat zij door den Voorzitter van den Gemeenteraad schriftelijk aan hare verplichting zal zijn herinnerd, dan is de Gemeente gerechtigd de noodige wijzigingen zelve te doen verrichten en de Maatschappij het kostende in rekening te brengen.

ARTIKEL 5.

- a. Bij bruggen en duikers moeten de buizen en pijpen worden gelegd volgens de aanwijzingen van den Directeur der Gemeentewerken.

- b. Bij lateren aanleg van bruggen en duikers is mutatis mutandis van toepassing het bepaalde sub *c* en *d* van artikel 4.

ARTIKEL 6.

- a. De aanleg van buizen en pijpen moet op zòodanige wijze geschieden, dat geen verontreiniging van bodem of lucht kan plaats vinden.
- b. Bij het leggen, herstellen of wijzigen van buis- en pijpleidingen mogen alleen de onvermijdelijke stoornissen in het openbare verkeer en den waterafvoer worden teweeggebracht.
- c. Van het voornemen daartoe moet door de Maatschappij telkens minstens vier en twintig uren te voren aan den Voorzitter van den Gemeenteraad worden kennis gegeven, -spoedvereischende gevallen uitgezonderd.
- d. Ten aanzien der beide eerste alinea's van dit artikel is mutatis mutandis van toepassing het sub *d* van artikel 4 bepaalde, met dien verstande evenwel, dat de daarin genoemde termijn niet behoeft te worden afgewacht.

ARTIKEL 7.

De prijs van het aan de ingezetenen van Makasser te leveren gas zal de som van f 0.20 per kubieken meter niet te boven gaan.

ARTIKEL 8.

De Maatschappij verbindt zich, om ingeval en zoolang de Gemeente ten behoeve van de straatverlichting te Makasser van het door eerstgenoemde geproduceerde gas wenscht gebruik te maken, alsdan die verlichting te leveren middels gloeilicht met een lichtsterkte van minstens 32 N. K. per lantaarn en de daarvoor benoodigde lantaarns te doen aanbrengen op de openbare wegen en pleinen binnen de kom der Gemeente, tot een aantal en op de plaatsen als door den Gemeenteraad geëischt, zullende evenwel de Maatschappij niet gehouden zijn om lantaarns aan te brengen op plaatsen die van de naastbijstaande door de Maatschappij bediende gaslantaarns verder verwijderd zijn dan 100 Meters.

- b. De totale brandtijd in uren van deze lampen is per jaar hoogstens haar aantal, vermenigvuldigd met 2300. De verdeling der branduren geschiedt door den Gemeenteraad.
- c. De Maatschappij verbindt zich de straatverlichting te leveren voor ten hoogste f 55.— per lantaarn per jaar, in welken prijs de aanleg, het onderhoud en exploitatie zijn begrepen, blijvende de lantaarns en wat daartoe behoort het eigendom der Maatschappij. Bovengenoemde prijs zal evenwel worden verminderd tot zóódanig bedrag, als en zoodra eenige in Ned. Indië werkende gasfabriek te eeniger tijd voor straatverlichting mocht blijken te rekennen.

ARTIKEL 9.

De Gemeenteraad is bevoegd deze vergunning in te trekken ingeval de gasfabriek niet binnen 2 jaar na dagteekening van het besluit, waarbij de vergunning is verleend, in exploitatie is gebracht, dan wel de Maatschappij hare bij deze voorwaarden gestelde verplichtingen niet nakomt, zoodat wanneer zij in staat van faillissement wordt verklaard, zullende de nietnakoming ingeval van verschil tusschen de Gemeente Makasser en de Maatschappij alleen kunnen worden bewezen bij rechterlijk gewijsde.

ARTIKEL 10.

- a. Bij het eindigen, om welke reden ook, van deze vergunning heeft de Gemeente het recht om de in hoofde bedoelde fabriek met alle tot het bedrijf behorende zaken vrij van alle lasten over te nemen tegen de waarde derzelve ten tijde der overneming.
- b. Bijaldien de Gemeente van dit recht tot overneming gebruik wenscht te maken bij het eindigen van den termijn, waarvoor deze vergunning is verleend, dan is zij verplicht minstens één jaar te voren van haar voornemen daartoe aan Concessionarisse kennis te geven.
In het geval, voorzien bij artikel 9, behoort die kennisgeving te geschieden binnen zes maanden na de dagteekening van het besluit tot intrekking.

- c. Die waarde wordt geschat door eene Commissie van drie deskundigen, van wie één lid door de Gemeente, één lid door de Maatschappij en het derde lid door beide partijen wordt benoemd, of, zoo omtrent deze laatste geen overeenstemming kan worden verkregen, door het Hoofd van het Gewest, waaronder de Gemeente Makasser ressorteert, dat mede de door partijen te benoemen leden zal aanwijzen, wanneer partijen in gebreke blijven om binnen twee maanden na dagteekening der intrekking van deze vergunning of, in het geval bedoeld in het slot van art. 9, 2 maanden nadat het betrekkelijk rechterlijk vonnis in kracht van gewijsde is gegaan.
- d. Die Commissie van deskundigen beslist bij meerderheid van stemmen. Kan géén meerderheid worden verkregen, dan wordt de waarde vastgesteld op de som der drie schattingsbedragen, gedeeld door drie.
- e. De kosten van schatting komen ten laste van beide partijen, ieder voor de helft.
- f. De Commissie beslist in hoogste instantie.

ARTIKEL 11.

Deze concessie wordt geacht telkens met één jaar te zijn verlengd, tenzij een der partijen aan hare wederpartij, de Gemeente minstens één jaar en de Concessionarisse minstens 11 maanden vóór expiratie van den concessietermijn, schriftelijk heeft te kennen gegeven, dat zij de concessie niet wenscht te continueeren.

ARTIKEL 12.

De Maatschappij kiest ter zake van de uit deze vergunning voortvloeiende rechten en verplichtingen algemeen en onveranderlijk domicilie ter Griffie van den Raad van Justitie te Makasser.

ARTIKEL 13.

Deze vergunning wordt verleend onder beding, dat de aan-

vraagster binnen één maand gerekend van den dag dat haar het verleen der vergunning zal zijn bekend gemaakt, zich schriftelijk bereid verklaart de daarbij gestelde voorwaarden te aanvaarden. —

Dit Gemeenteraadsbesluit werd gewijzigd bij Raadsbesluit ddo. 28 Juni 1911 No. 25, dat luidt:

De Gemeenteraad van Makasser;

Gelezen het aanbod van de Javasche Gasmaatschappij om den jaarprijs van een nachtlantaarn met een lichtsterkte van minstens 32 N. K. en met 4015 branduren per jaar te stellen op f 82.50 en van een avondlantaarn met een lichtsterkte van minstens 32 N. K. en met 1172 branduren per jaar te stellen op f 24. — onder voorwaarde echter, dat de gemeente Makasser zich verbindt bij die prijzen minstens evenveel nacht- als avondlantaarns te bezigen,

HEEFT BESLOTEN:

Vorenstaand aanbod aan te nemen en mitsdien met wijziging van de daaromtrent thans geldende bepalingen zich tegenover de Javasche Gasmaatschappij te verbinden om zoolang de Gemeente ten behoeve van de straatverlichting van het door die Maatschappij geproduceerde gas wenscht gebruik te maken, bij jaarprijzen van f 24. — per avondlantaarn met 1172 branduren per jaar en van f 82.50 per nachtlantaarn met 4015 branduren per jaar en beide met een lichtsterkte van minstens 32 N. K. per lantaarn minstens evenveel nachtlantaarns als avondlantaarns voor de gemeentelijke straatverlichting te bezigen; zullende echter op deze prijzen toepasselijk blijven het voorkomende in de laatste zinsnede van artikel 8 sub C der concessievoorwaarden zoodat, indien blijkt, dat eenige in Nederlandsch-Indië werkende gasfabriek te eeniger tijd voor straatverlichting per branduur en normaalkaars minder mocht blijken te rekenen dan de Javasche Gasmaatschappij te Makasser, de in dit besluit genoemde prijzen naar evenredigheid zullen worden verlaagd. —

De straatverlichting, zoo teekende Gouverneur Kroesen aan in missive No. 5269/2 ddo. 23 December 1904, is eene zaak, die

den a.s. Gemeenteraad niet weinig zorg zal geven. De uitgaven hebben bedragen in het het jaar:

1898:	. . .	f	8314.46
1899:	. . .	"	8671.42
1900:	. . .	"	8539.74 ¹ / ₂
1901:	. . .	"	6863.10 ¹ / ₂
1902:	. . .	"	6842.70
1903:	. . .	"	7798.44

of gemiddeld f 7821.31 per jaar.

Hierteenover staat een Gouvernementsbijdrage van f 564.—, zoodat te dekken blijft een bedrag van f 7257.31.

Dat bedrag werd gevonden uit vrijwillige bijdragen, welke echter achteruitgingen en nog maar circa f 500.— bedroegen, zoodat het reservefonds steeds meer moest worden aangesproken.

De Gouverneur meende, dat contributies en reservefonds in de Gemeentekas moesten worden gestort, en de Gemeenteraad tijdig zoude moeten zorgen voor een belasting, welke op 1 Januari 1907 zoude beginnen te betalen, ter vervanging dier contributies.

Bij de vaststelling van het voor de Gemeente uit de koloniale geldmiddelen af te zonderen bedrag werd haar ingevolge Stbld. 1862 No. 76, toegerekend voor straatverlichting f 588.— 's jaars.

De zaken hadden niet den loop als Gouverneur Kroesen zich had voorgesteld.

Het verlichtingsfonds bleef na de instelling der Gemeente nog voortbestaan tot 1 Januari 1913. De door Gouverneur Kroesen gedachte belasting kwam er, in den vorm eener verpondingsopcentenbelasting, welke op 1 Januari 1912 in werking trad, en welke werd geschat f 5500.— per jaar te zullen opbrengen, waartegenover o. m. wegvielen alle tot op dien datum van Europeanen en vreemde Oosterlingen geheven verlichtings-contributiën, te zamen met de van hen gevorderde diensten voor besproeiing en reiniging.

De Inlandsche Gemeente bleef nog bijdragen tot ult. Decem-

ber 1912, op welken datum het oude verlichtingsfonds geheel ophield te bestaan.

Het aantal gasstraatlantaarns bedroeg in het jaar 1910 oorspronkelijk (op de begrooting) tien, werd bij Raadsbesluit No. 18 ddo. 29 Maart 1910 met nog 42 stuks uitgebreid. In het jaar 1912 waren er: 43 avondlantaarns ad f 24.— en 43 nachtlantaarns ad f 82.50. De langs de Wilhelminakade staande 13 nachtlantaarns en 1 voor het Post- en Telegraafkantoor branden voor Gouvernementsrekening. Het aantal van 86 van Gemeente-wege brandende lantaarns bleef ongewijzigd tot en met het jaar 1915, terwijl de gasolineverlichting geschiedde door 95 lampen.

De toelichting van artikel 38 (Straatverlichting) der Begrooting van Uitgaven en Ontvangsten voor het jaar 1916 luidt:

De gemeentelijke straatverlichting vindt plaats voor een deel middels aerogeengas, geleverd door de „Javasche Gas-Maatschappij” en gedeeltelijk middels gasolinelantarens in eigen beheer. Aangezien het produkt van voornoemde Maatschappij thans aan billijke eischen voldoet, wordt voorgesteld het aantal van 86 gaslantaarns met 154 stuks uit te breiden, met vermindering van de 95 gasolinelantaarns tot 30. Van de 60 vrijkomende gasolinelantaarns, voor zoover nog bruikbaar, zal een gedeelte als reserve worden benut, en het andere gedeelte van de hand worden gedaan.

Voor rekening van het Gouvernement branden bovendien nog veertien gasstraatlantaarns en voor rekening van particulieren vier stuks. De totaalkosten der straatverlichting ten laste der Gemeente worden voor het jaar 1916 geraamd op f 15490.

Naar luid van berichten, zijn bij de Gasfabriek alhier plannen in voorbereiding tot het omzetten van de aerogeengasinstallatie in een steenkolengasfabriek, waardoor de prijs van het gas aanmerkelijk zoude dalen.

Van deze prijsvermindering zoude echter de Gemeente financieel niet profiteeren, daar de lichtsterkte belangrijk verhoogd zoude worden, en de oude noteering gehandhaafd zoude blijven.

De gasleidingen gelegd door de Gasfabriek alhier hebben thans (April 1916) een totaal lengte van circa 17 K. M.

1. Watervoorziening.

Ondervolgend rapport werd sub 24 December 1914 door den Ingenieur der 3de kl., den heer S. J. Gomperts, bij de Regeering ingediend:

Rapport betreffende de resultaten der opnemingen ten behoeve der drinkwatervoorziening ter hoofdplaats Makassar.

De werkzaamheden namen begin Februari 1913 een aanvang. Met het oog op de zware regens kon van terreinwerk, met name bronnenonderzoek, niets komen.

De eerste maanden werden besteed voor het verzamelen van nauwkeurige gegevens voor het ontwerp, welke voornamelijk bestonden in bevolkingsstatistieken, het waterverbruik der verschillende stadsinrichtingen, de scheepvaartbeweging en de daaraan verbonden waterleverantie door particulieren, enz. Aan de hand van deze gegevens werd een begin gemaakt met het definitief ontwerp.

Uit het een en ander bleek, dat te rekenen is op eene totale bevolking voor Makassar einde van het jaar 1930, van rond 42000 zielen, terwijl voor deze bevolking, de verschillende groote inrichtingen in de stad en voor de haven op een normaal dagverbruik van 330 M³ gerekend dient te worden. Onderwijl werd een waterpassing van de stad verricht, welke voor de berekening van het stadsnet noodig is, terwijl voor hetzelfde doel calques vervaardigd werden van de kadastrale kaarten, welke betrekking hebben op de stad.

Aangezien er toen al gedacht werd aan de mogelijkheid eener rivierwatervoorziening, werden geregeld watermonsters uit de kali Berang door den Militairen Apotheker ter plaatse, onderzocht, waarbij bleek, dat dit water steeds van goede kwaliteit was.

Tevens werd een onderzoek ingesteld naar de verschillende oplossingen, welke bij eene eventueele rivierwatervoorziening in aanmerking kwamen.

Na den Westmoesson begon het bronnenonderzoek.

Van te voren was de medewerking der Bestuursambtenaren van Maros en West-Goa ingeroepen, en waren voor het vinden van bronnen aan de bevolking premies uitgelooft.

Het resultaat was, dat door den Civiel-Gezaghebber van West-Goa 3 bronnen gerapporteerd werden, n.l. de bronnen Limbajja, Bokokoera en het bronnencomplex Tassessee.

Door den Civiel-Gezaghebber van Maros werden de bronnen Boeloerokeng en MontjongloE gerapporteerd.

Begin Augustus werd een aanvang gemaakt met het onderzoek dezer bronnen, dat in September werd voorgezet.

Het resultaat was, dat alle deze bronnen onbruikbaar bleken voor het doel, aangezien hun debiet zeer klein was.

Ook het bronnencomplex Tassessee bleek onvoldoende, daar gelaten de groote kosten, die met de combinatie der verschillende bronnetjes gepaard zouden gaan.

Na het bronnenonderzoek en de indrukken van het terrein was dan ook de conclusie, dat er weinig kans bestond op bruikbaren afstand bronnen te vinden met voldoende groot debiet, evenmin dat er kleinere bronnen zijn, die ten opzichte van elkaar zóódanig gelegen zijn, dat eene combinatie practisch-mogelijk is.

Er bleef dus slechts over de keuze tusschen rivier- en grondwater.

Het grondwateronderzoek was weder op den voorgrond getreden, doordat de vorige onderzoekingen alleen op Gouvernementsgebied plaats hadden, terwijl nu de politieke verhouding tot het Rijk van Goa veranderd was, zoodat ook in deze richting naar grondwater kon worden geboord.

Terwijl aan de werkzaamheden voor eene eventueele rivierwaterleiding gewerkt werd, werd de kwestie van het grondwateronderzoek aanhangig gemaakt met het resultaat, dat door den Directeur der Gouvernementsbedrijven bij diens besluit ddo. 24 December 1913 No. 13804 den tijdelijken Ingenieur bij het Mijnwezen C. W. A. P. 't Hoen werd aangewezen voor het grondonderzoek.

Nadat de gevonden bronnen waren tegengevallen en het vraagstuk zich meer en meer tot eene rivieraftapping bepaalde, werd

de z. g. Bantimoeroengbron bezocht. Het water, dat hier te voorschijn komt en ook vroeger al geen bron bleek te zijn, is echter in den Oostmoesson zeer helder en in den Westmoesson weliswaar eenigszins troebel, echter toch van betere hoedanigheid dan dat van de Kali Berang.

Toch zou zuivering noodig zijn en kan dit water wegens den belangrijk-grooteren afstand van Makasser dan de eventueele prise d'eau in de Kali-Berang, niet voor eene drinkwatervoorziening van Makasser in aanmerking komen, voornamelijk ook omdat het verval tot Makasser zeer gering is.

Voor de rivierwatervoorziening is dus de Kali Berang aangewezen.

Na onderzoek bleek de plaats der prise d'eau op ongeveer 1 K. M. bovenstrooms van de vakwerkbrug te Soenggoeminassa te kunnen worden vastgesteld.

De verschillende tracé's, welke voor deze oplossing in aanmerking komen, werden opgemeten en in kaart gebracht.

Aan de hand van bovengenoemde gegevens en opnamen werd het definitief ontwerp van eene drinkwatervoorziening met een prise d'eau in de Kali Berang, opgemaakt.

Dit ontwerp is nagenoeg gereed.—

Reeds in de zittingen van den Gemeenteraad van 28 Juni en 19 Juli 1911 werd de drinkwatervoorziening dezer Gemeente ter sprake gebracht. Het resultaat was, eene uitnoodiging aan den heer D. A. Koster, ingenieur in dienst der Gemeente Samarang, om naar Makasser over te komen, teneinde ter zake advies uit te brengen.

De Gemeenteraad alhier richtte zich tot zijn zustercollege van Samarang met verzoek genoemden Ingenieur vergunning tot deze reis te willen verleen, hetgeen welwillend werd toegestaan.

De Ingenieur Koster kwam daarna in het laatst van Februari 1912, op kosten der Gemeente, naar deze plaats over en stelde, voor zoover dit bij een vluchtig bezoek mogelijk was, een onderzoek in.

Bij schrijven van 7 April 1912 deed bedoelde Ingenieur dezen Raad toekomen een advies van den zelfden datum omtrent de

voorbereidende werkzaamheden voor den aanleg eener drinkwaterleiding.

Daarin wordt de wenschelijkheid betoogd van een uitgebreid systematisch onderzoek naar voedingswater voor eene waterleiding.

De Gemeente Makasser was echter niet in staat dit uitgebreid onderzoek uit te voeren, in de eerste plaats, omdat zij niet over den daartoe noodigen technischen staf beschikte en ten tweede, wijl zij financieel niet bij machte is de kosten ervan te dragen, reden waarom zij onder aanbieding van het advies, de hulp der Regeering inriep.

Bedoeld advies aan den Gemeenteraad van Makasser aangaande de voorbereidende werkzaamheden voor den aanleg eener drinkwaterleiding luidt als volgt:

„Is een waterleiding voor Makasser wenschelijk en noodig”?

Op de te stellen vraag: „Is eene waterleiding voor Makasser noodig?” luidt mijn antwoord: „ja”. Eigenlijk kan men een dergelijk antwoord voor ieder eenigszins belangrijk complex van samenwoning geven, want de behoefte aan betrouwbaar water is onder alle levensomstandigheden zóó belangrijk en speelt een zóó belangrijke rol in de zorg voor de algemeene gezondheid, dat men meer en meer ziet, dat de arbeid en voorzorgen met het gewinnen en verspreiden van betrouwbaar water verbonden, onder centrale leiding worden genomen.

Het blijft echter steeds de vraag, *wanneer* het oogenblik is aangebroken, dat een ingrijpen gebiedend wordt, en meen ik dat dit oogenblik voor Makasser is genaderd.

Ik grond deze meening op de volgende omstandigheden:

- 1) De gezondheidstoestand wordt in de laatste jaren als zich in ongunstigen zin bewegend gekenschetst. (De juistheid dezer algemeene meening blijft door sterftestatistieken te bewijzen en verder is door ordening dezer sterftecijfers een overzicht te verkrijgen, in welke gedeelten der Gemeente periculum in mora bestaat).

- 2) De bevolkingstoename is sterk. In de stukken, welke in mijn handen kwamen, vond ik de volgende cijfers:

	Jaar 1911.	Jaar 1909.	Toename.	Toename in %.
Aantal Inlanders	24148.	22501.	1667.	3.6
Aantal Chineezen	6247.	5203.	1044.	10.—
Aantal Europeanen	1229.	1065.	164.	8.—

De procentische toename is veel sterker dan met een overmaat van geboorten tegenover sterfgevallen gewoonlijk samenhangt, en duidt op eene belangrijke instrooming van bevolking.

- 3) Een gedeelte van Makassar n. l. de wijk „Stad Vlaardingen” en de Noordwaarts daarvan langs het Zeestrand gelegen wijk is dicht bewoond en laag gelegen, faecaalstoffen hebben den bodem reeds sinds jaren hêr doortrokken, terwijl oostelijk niet veraf gelegen Europeesche, Chineesche en Inlandsche Kerkhoven den zich naar die bewoonde wijk bewegenden grondwaterstroom nog meer voor waterontname verdacht maken.
- 4) Ook in de Europeanenwijken en de Zuidwaarts gelegen kampongcomplexen is het wenschelijk, dat verandering komt in de oude wijze van watergewinning uit welputten, aan-

Sub 31 December 1915 telde Makasser:

Aantal Inlanders	31709.	
„ Chineezen	6483.	
„ Arabieren	426.	(onder wie 192 andere Vreemde Oosterlingen.)
„ Europeanen	1572.	
Totaal	40190.	zielen.

Het verschil in zielental der *Inlandsche* bevolking vergeleken met vroegere jaren moet voornamelijk worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat in het jaar 1915 op last van den toenmaligen Assistent-Resident P. van Tubergen, in tegenstelling met vorige jaren, ook de vlottende bevolking van Makasser werd medegeteld. Deze is steeds vrij belangrijk.

Noot van den Samensteller.

gezien geen garantie bestaat, dat het aldaar verkregen water ongevaarlijk is, zoodat de overheid der burgerij de voortdurende zorg verbonden aan koken en reinigen van water, uit de hand behoort te nemen en de Inlandsche bevolking, die geene voorzorgen neemt, moet trachten af te houden van het gebruik van verdacht- of gevaarlijk water.

- 5) De havenbeweging neemt zóó belangrijk toe en de verzorging van de havenemplacementen en de aldaar komende schepen is van zóóveel gewicht, dat uit dien hoofde maatregelen voor den aanvoer van zuiver water noodig zijn.

„Wat in de eerste plaats gedaan moet worden:“?

Het tot stand brengen eener watervoorziening voor de Gemeente Makasser zal door de Gemeente zelf behooren te worden ter hand genomen.

Aangezien echter daaraan vooraf moet gaan, dat zij eene belangrijke verplichting in den vorm van obligatierente en aflossing der leening, zoomede beheerkosten van het waterleidingbedrijf, op zich zal moeten nemen, is het van het hoogste gewicht, dat zoo spoedig mogelijk zekerheid worde verkregen omtrent de positie, waarin de Gemeente ten opzichte der watervoorziening voor het havenbedrijf zal staan.

Het is mij bekend, dat in overweging is het denkbeeld om de havenexploitatie over te geven aan een daarvoor te stichten lichaam, dat tot taak zal hebben het bedrijf uit een handelsstandpunt te beheeren.

Wordt de waterleiding onder de competentie van dit lichaam gebracht, zoo is het zaak, dat de belangen van dit beheerslichaam en de Gemeente samengaan. Bijv. levert de Gemeente water van onverdachte kwaliteit, dat van ver uit het gebergte of uit maagdelijke terreinen wordt getrokken, levert zij dit onder behoorlijken druk af, zoodat het Havenbeheer slechts heeft af te tappen en geen kosten van aanleg, zuivering, bedrijf en beheer heeft, zoo is het logisch, dat dit lichaam per M³ betrokken water, een zeker bedrag betaalt. De eenheidsprijs zou, daar het een grootafnemer geldt, laag gesteld kunnen worden bijv. op

f 0.15 per M³. Besteedt het Havenbeheer een deel van het geleverde water om dit met winst te verkoopen dan zoude bijv. overeengekomen kunnen worden, dat de helft van de verkoops-winst aan de Gemeente wordt afgedragen.

Het Havenbeheer zou aldus volkomen vrijheid behouden om de prijzen in verband met concurreerende havens vast te stellen en zal zonder twijfel de voordeeligste oplossing voor zichzelf en daardoor ook voor de Gemeente weten te vinden.

Stel dat per jaar wordt geleverd aan het Havenbeheer 25000 M³, waarvan 20000 M³ aan schepen worden verkocht:

De Gemeente zou daaruit dan bijv. de volgende inkomst kunnen trekken:

25000 M ³ ad f 0.15	f 3750.—
20000 M ³ „ „ 0.25 (halve winst)	„ 5000.—
	f 8750.—

welke jaarlijksche inkomst de rente en aflossing (in 50 jaar) van een kapitaal van circa f 165000.— waarborgt.

Het schijnt mij dus van belang, dat in de eerste plaats van Regeeringswege de toezegging wordt verkregen, dat:

Of de Gemeente Makasser, bijaldien zij eene hoogdrukwaterleiding tot stand brengt, het uitsluitend recht tot levering van water op de havenemplacementen krijgt, onder nader van Regeeringswege goed te keuren tarieven dan wel bij het tot stand komen van een beheerslichaam van het havenbedrijf de uitsluitende levering van dit lichaam van het op de havenemplacementen benoodigde water onder spoedig vast te stellen voorwaarden aan de gemeentelijke waterleiding zal worden toegewezen.

Systematisch onderzoek naar voedingswater voor de waterleiding.

Het is mij gebleken, dat wegens het langzaam oploopen van het terrein naar het binnenland, het denkbeeld om eene bronwaterleiding te maken, alzoo een punt of omgeving te zoeken, alwaar water van goede hoedanigheid opwelt en dit zonder eenigerlei reiniging en wanneer mogelijk onder natuurlijk verval naar Makasser te leiden, niet is achtervolgd.

Het feit, dat het achterland nog slechts een jaar of vijf geopend is, zal daartoe zeker hebben medegewerkt.

Toch acht ik het een punt van veel gewicht, dat uitgemaakt wordt of dit type van waterleiding voor Makasser uitvoerbaar is, want het is het eenvoudigst en betrouwbaarst en blijkt bijna steeds ook in het bedrijf het goedkoopste te zijn.

Slaagt men er in, een prise d'eau te vinden, gevend water, dat zonder eenige behandeling voor gebruik geschikt is, dan wordt tevens aan de burgerij garantie gegeven, dat geen luchthartigheid of onachtzaamheid van personeel kan maken, dat verdacht of onvoldoend-gezuiverd water in de leiding komt.

Het spreekt van zelf, dat grenzen gesteld moeten worden, omdat niet iedere bron, hoever ook gelegen, in aanmerking kan komen.

Als voorwaarde, waaraan een bron of broncomplex dan wel een combinatie van eenige bronnen, zou moeten voldoen om voor de watervoorziening van Makasser in aanmerking te komen, acht ik gewenscht:

- 1) dat het minimumdebiet, hetwelk gewoonlijk tegen het eind der maand November of begin December voorkomt, niet minder bedraagt dan 50 Liter per seconde;
- 2) dat de bron of broncombinatie zóódanig gelegen zij, dat de hoogteligging boven Makasser, verminderd met 25 M. gedeeld op den afstand in Meters tot het hart van Makasser, niet grooter zij dan circa 500;
dit geldt voor bronnen niet verder dan circa 25 K. M. van Makasser gelegen.

Voor bronnen, die circa 30 K. M. verwijderd liggen, zal die verhouding niet boven 400 moeten gaan, en zou voor bronnen tot circa 35 K. M. verwijderd, een verhoudingscijfer tot 300 kunnen gelden. Bronnen verder dan 35 K. M. verwijderd, zouden buiten beschouwing zijn te laten.

Het door mij bedoelde onderzoek zal systematisch, en liefst onder deskundige leiding, moeten geschieden, want debietsmetingen moeten plaats hebben en de hoogteligging

der bronnen moet worden bepaald, terwijl door voorloopige aanmeting van die bronnen, welke onmiddellijk den indruk geven ernstig in aanmerking te komen, zal moeten worden bepaald, of een buistracé niet op ernstige moeilijkheden zou stuiten.

Daar de Gemeente Makasser niet over een technischen staf beschikt om dit uitgebreid onderzoek uit te voeren, zou ik in overweging willen geven, dat zij in deze de hulp van het Departement der B. O. W. inroept.

Daar het totstandkomen van de waterleiding in verband met de havenexploitatie voor dit Departement een punt van belangstelling is blijven uitmaken, en ook de belangen der Gemeente met de haven zóó nauw samenhangen, dat de mogelijkheid om eene waterleiding tot stand te brengen mede beheerscht wordt door de kans op waterlevering op het havengebied, zal het Departement zijne medewerking niet weigeren, en dit te meer niet, wanneer de Gemeente zich bereid verklaart van hare bescheiden middelen naar vermogen te willen bijdragen in de kosten dezer vooronderzoekingen. Wordt verder overeengekomen, dat de Gemeente, zoo spoedig zij daartoe in staat zal zijn, heeft te zorgen voor eigen technische krachten om voort te bouwen op de te verzamelen technische gegevens, dan wordt door een en ander niet afgeweken van het beginsel, dat locale raden zooveel doenlijk hebben te zorgen voor de geldmiddelen en het personeel, om werken onder eigen beheer tot stand te brengen.

„Wat door mij werd waargenomen?”

Het lag voor de hand, dat een voorloopig onderzoek naar bronnen in de eerste plaats werd ingesteld in de richting van het stroomgebied van de Berangrivier. Deze rivier, welke in de maand Maart een zeer krachtig debiet had, verwekt door haar flinken, weinig met slib bezwangerden waterstroom, de verwachting, dat krachtige bronnen haar tot voeding dienen.

Ik heb daarvan slecht/s kunnen waarnemen (zie kaart van de

vlakke van Goa 1 à 50000) een broncomplex, gelegen tusschen de heuvels Tabang Balasa en Saritene nabij Boeloe Bonto (mond van de Bantimoeroengleiding) waarschijnlijk op 75 M. boven- en op een afstand van 26 K.M., van Makasser, doch waarvan het debiet mij onvoldoende schijnt, tenzij langs de zuidelijke helling van den heuvelrand, gevormd door Saritene, Tekko Tanroe en Mengaramoesoe, nog eenige passende bronnen worden gevonden.

Wat ik verder op mijn driedaagschen tocht te Boetto Moendjo en langs Boeloe Parang hoorde en zag, gaf mij geen verdere aanknoopingspunten om bepaalde aanwijzingen te doen, want in den westmoesson en in het betrekkelijk klein gebied door mij bezocht, kan men niet de juiste voorstelling krijgen om tot eenige conclusies te geraken. Dit zal slechts mogelijk zijn aan diengene, welke tegen het einde van den westmoesson de terreinen doorkruist, en met kennis van zaken de terreinformatie en waterstroompjes waarneemt. Slechts hij zal een goeden indruk krijgen, waar het contrôle-onderzoek het nuttigst, en meer intensief zal zijn uit te voeren.

Tot nu toe sprak ik slechts over de Berangrivier, doch maak ik opmerkzaam op de omstandigheid, dat even beneden Bili-Bili deze rivier de krachtige rivier Latu opneemt en het stroomgebied van deze rivier mede ernstig zal zijn te doorzoeken, terwijl het van zelf spreekt, dat in de omgeving van Maros, alwaar eenige fraaie bergstroomen voorkomen, eveneens te onderzoeken is, of geene passende bronnen aanwezig zijn.

Het kan zijn, dat een systematisch onderzoek, zooals door mij aanbevolen, slechts een teleurstellend resultaat geeft, en zal met het verkrijgen van een al of niet gunstig resultaat de geheele aanstaande oostmoesson gemoeid zijn. Het is daarom, dat ik mij nog veroorloof de volgende aanwijzing te geven.

Mag men niet slagen om grondwaterstroomen te vinden, welke zich openbaren in den vorm van bronnen van zoodanige hoogteligging en vermogen, dat men daarop een watervoorzieningsproject mag bouwen, zoo blijft de groote waarschijnlijkheid bestaan, dat verborgen grondwaterstroomen, zich in de richting naar de Berangrivier toe, of in de langsrichting van het rivierdal be-

wegende (ik maak opmerkzaam op de mij gedane mededeeling, dat het schijnt, alsof de Berangrivier een eindweegs bovenstrooms van het punt, waar de B. O. W. de minimumdèbietsmetingen verrichtten, meer water bevatte dan op het punt van waarneming) aanwezig zijn, en is het taak van de leiders van het onderzoek te trachten dergelijke grondwaterstroomen te vinden.

Als een punt, dat zich voor nader onderzoek in die richting aanbeveelt, noem ik de op 29 Februari j. l. door mij waargenomen bronnetjes, Gologoro, gelegen bij Borong LoE, onmiddellijk zuidwaarts van den weg Soenggoeminassa-Pekatto en op ongeveer 2 paal voorbij Soenggoeminassa.

Het water, dat zich in die terreinplooi vertoonde, kan een aanwijzing zijn, dat ook ondergronds een belangrijke waterbeweging plaats heeft.

Door voorloopige onderzoekingen, gevolgd door tot het einde van den oostmoesson voortgezette pompproeven, zal uitgemaakt kunnen worden of aldaar eene voldoende hoeveelheid water is te vinden.

Mocht hier geen succes bereikt worden, zoo kan misschien het 4 K. M. meer stroomafwaarts gelegen punt, alwaar bij Passer Sonkolo een vervallen rivierarm uitmondt, een beter resultaat geven.

Duiden de resultaten van het onderzoek erop, dat waarschijnlijk in de richting van uit den bodem middels pompen getrokken water de oplossing van het watervoorzieningsvraagstuk zal moeten worden gevonden, zoo acht ik dat bij aantooning, dat men gedurende 12 uur lang 100 seconde-liter kan opvoeren zonder den ondergrondstroom te veel uit te putten, - het bewijs is geleverd dat een voldoende krachtige prise d'eau is gevonden.

Ten slotte wijs ik er op, dat iedere prise d'eau, welke naar den uiterlijken schijn voor voeding der waterleiding in aanmerking mag komen, tijdig aan een chemisch onderzoek worde onderworpen, opdat geen onnutte arbeid besteed worde aan een waterbron, waarvan men de hoedanigheid achteraf onvoldoende moet verklaren.

Met het bovenstaande heb ik aangegeven datgene wat in de

eerste plaats te doen is om in de aangelegenheid der water-voorziening doelbewust voorwaarts te schrijden.

Kosten en rentabiliteits-schatting.

Eerst wanneer men weet, waar het water vandaan moet komen en hoe het naar Makasser is te brengen, zal eene juiste raming van kosten mogelijk zijn. Komt men tot eene oplossing zonder pompinrichtingen en moet men bijv. 25 à 30 K.M. aanvoerleiding maken, zoo zal het werk allicht op f 700.000.— komen, gevend aan rente en aflossing waarschijnlijk eene jaarlijksche verplichting van f 36.500.— en voor beheer en onderhoud f 15.000.—, alzoo f 51.500.— 's jaars.

Komt men tot een werk met pompinstallatie, zoo zullen de aanlegkosten misschien een f 100.000.— minder worden, doch zal men door meerdere uitgaven aan brandstof, machine-afschrijving en technisch personeel, eene minstens even groote, misschien zelfs grootere, jaarrekening krijgen.

Mag men verwachten, dat eene plaats als Makasser dergelijk bedrag in het jaar 1919 (stel 3 jaar na den aanvang der exploitatie) opbrengt?

Deze mogelijkheid schijnt mij geenszins onwaarschijnlijk.

Indien alsdan de Europeesche bevolking 2000 zielen bedraagt, mag men schatten aan waterlevering aan 1200 dezer personen à f 12.— per jaar per hoofd	f 14.400.—
Van de Chineesche bevolking, dan geschat op 10.000 zielen, wordt geind van 2000 personen à f 10.— per hoofd	„ 20.000.—
Van de Inlandsche bevolking, geschat op 30.000 zielen wordt geind, van 1000 personen à f 5.— per hoofd	„ 5.000.—
Van diverse gouvernementeele- en stedelijke inrichtingen, industrieele ondernemingen, enz	„ 5.000.—
Van het havenbedrijf	„ 10.000.—

Totaal f 54.400.—

Ik kom dus tot het besluit, dat de aanleg van het werk wen-

schelijk is, en voor de gemeente Makasser zeer wel mogelijk zal zijn het tot stand te brengen, zonder de grenzen van een voorzichtig financieel beleid te overschrijden”.

Bij gebrek aan geldmiddelen was het der Gemeente niet mogelijk, een uitgebreid onderzoek naar voedingswater voor eene waterleiding te doen instellen.

Den 22sten Juni 1915 werd door den Raad het ondervolgende telegram ontvangen van den Wd. 1sten Gouvernements-Secretaris:

„Landvoogd verzoekt draadbericht of Gemeenteraad accoord gaat met uitvoering drinkwatervoorziening Makasser door en voor rekening Gouvernement, met bedoeling later exploitatie geheel of gedeeltelijk aan Gemeente over te dragen, onder zóo-danige voorwaarde, dat haar budget niet zal worden bezwaard door exploitatie”;

waarop telegrafisch werd geantwoord:

„Bij rondvraag verklaarde Gemeenteraad accoord te gaan met uitvoering drinkwatervoorziening als voorgesteld”.

Op de Indische begrooting voor het jaar 1916 werd een bedrag voor den aanleg van eene drinkwaterleiding alhier, uitgetrokken van f 300.000. Het juiste totaalcijfer is nog niet définitief vastgesteld, doch zal ongeveer 1 millioen gulden bedragen.

Omtrent de verrichte werkzaamheden in het jaar 1915 kan het volgende worden bericht:

Het ontwerp eener drinkwatervoorziening, waarbij gebruik wordt gemaakt van water uit de kali-Berang op ongeveer 1 K. M. bovenstrooms van de vakwerkbrug te Soenggoeminassa afgetapt, kwam gereed. Wanneer het vaststaat, dat gebruik zal worden gemaakt van water uit de Kali-Berang, zal dit ontwerp, eenigszins omgewerkt, als définitief ontwerp worden uitgevoerd.

Evenwel werd, aan de hand van het geologisch rapport van den mijn-ingenieur 't Hoen, door den directeur B. O. W. opdracht verleend tot het instellen van een onderzoek naar de aanwezigheid van voldoende grondwater.

Het een en ander kan pas in den komenden Oostmoesson plaats hebben.

In de Raadzitting van den 11den Februari 1916 kwam de drinkwaterleiding-kwestie opnieuw ter sprake en drong de Gemeenteraad er met klem op aan, dat aan den Directeur om spoedige voorziening zoude worden gevraagd.

Hieronder volge een extract uit de Notulen der Vergadering:

De heer *Stigter* zegt: Oorspronkelijk was de bedoeling het water te Soenggoeminassa, 10 K. M. van hier, vanuit de Berangrivier op te pompen, aldaar te zuiveren en te persen naar een hoogreservoir, gelegen op een heuvel in de nabijheid, van waaruit het, onder druk, door ijzeren buizen naar Makasser zoude worden geleid. Dit ontwerp werd uitgewerkt.

Een nadere bestudeering van het vraagstuk leidde echter tot het resultaat, dat het beter en economischer is het uit de rivier gepompte water, onder natuurlijk verhang (dus zonder druk) en ongezuiverd naar Makasser te voeren, het aldaar te zuiveren en op te pompen in een watertoren (te bouwen nabij den Schijfbergweg), van waaruit het naar de stad gevoerd zoude worden. Overigens werden wijzigingen noodig geacht, welke bijzonderheden den Raad niet zullen interesseeren. De Directeur der B. O. W. verklaarde, in hoofdzaak met deze veranderingen accoord te gaan, en wanneer vaststaat, dat water uit de Berangrivier gebruikt zal worden, zijn voldoende gegevens aanwezig om binnen zes maanden een project gereed te maken. Echter, door den Directeur der B. O. W. werd na indiening van het rapport, waarbij de bovengenoemde wijziging in den opzet van het ontwerp werd voorgesteld—, het denkbeeld geopperd om ook voor Makasser gebruik te maken van grondwater, en opdracht werd verstrekt daaromtrent in den komenden Oostmoesson de noodige onderzoekingen in te stellen. Proefnemingen zullen o. a. nabij kampong Maritjaja plaats moeten vinden, en voorloopige berekeningen toonden aan, dat om hier voldoende water te verkrijgen, een oppervlakte van minstens 600 bouw sawah en kamponggrond onteigend zouden moeten worden, hetgeen reeds eenige tonnen gouds zal kosten. Mede werd opdracht verstrekt de urgentie van een drinkwaterleiding nader aan te toonen en waar de Raad van de urgentie overtuigd is, kan het zijn nut hebben daarvan blijk te geven.—

De heer *Platte* merkt op: Oppervlaktewater werd afgestemd in beginsel te Batavia; dezelfde kwestie van daar zal zich nu ook *hier* voordoen. Het bacterievrijmaken van het drinkwater is te lastig. In Europa heeft men voor wateronderzoek een bepaalden bacteriën-index; is het aantal bacteriën hier boven, dan is het water niet te vertrouwen. In Indië is deze index nog niet bekend. Prof. Weijs raadt oppervlaktewater voor Indië beslist af.

De heer *Stigter* antwoordt: Het is een eigenschap der Hollanders, dat, indien ze niet het allerbeste kunnen krijgen, ze geen genoegen nemen met het goede. De oevers der Berangrivier zijn weinig bevolkt; het water is chemisch onbegrijpelijk-zuiver. Wat in Britsch-Indië voldeed, zal toch ook *hier* wel goed zijn?

Telegrafisch wendde de Voorzitter zich eenige dagen later tot den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken, in de volgende bewoordingen:

„In Raadszitting elf dezer bepleitte Gemeenteraad urgentie „spoedigsten aanleg drinkwaterleiding alhier en droeg mij op „UHoogEdelGestrenge daarvan in kennis te stellen”.

Eenig antwoord hierop werd niet ontvangen van dien Departementschef.

2. Riroleering.

Ten behoeve der riroleering werd voor de z.g. Europeesche en Chineesche wijken een ontwerp door de Burgerlijke Openbare Werken opgemaakt, dat nog gedetailleerd moet worden.

Met het ontwerp voor de afwatering werd eveneens een aanvang gemaakt.

Ter ontlasting van de bestaande goot aan de Noordzijde van het Hoogepad werd een duiker van 40 c.M. dóór dat pad naar de Makasserrivier gelegd, welke duiker bij de geweldig-zware regenbuien van dezen westmoesson (1915/1916) van practisch nut bleek.

Door het gemis van afvoergoten aan beide zijden van een gedeelte van den Van Schelleweg, liep het van de erven komend huishoudwater eenvoudig daarop, bleef gedeeltelijk staan en was oorzaak van den natten en modderigen toestand, waarin men vooral

in de regentijden, dezen weg kon aantreffen, hetgeen niet alleen slecht was voor den weg-zelf, doch ook zeer hinderlijk voor het verkeer. Op verzoek van eenige eigenaren van aan bedoelden weg gelegen panden, werd een plan voor afwatering opgemaakt, de kosten van welks uitvoering voor de helft ten laste kwamen van bedoelde eigenaars, voor de andere helft het Gemeentebudget bezwaarden.

Met het oog op de in bewerking zijnde afwateringsplannen werd door den Directeur der Gemeentewerken besloten, tot het leggen van half-cirkelvormige betongoten, welke, wanneer noodig, later gemakkelijk kunnen worden weggeruimd en dan nog voor andere doeleinden kunnen dienen.

De begroting beliep een bedrag van f 1569.—, doch het werk werd uit gevoerd voor f 1500.— Bij het intreden van den westmoesson bleek de afwateringscapaciteit der goot voldoende te zijn.

3. Besproeiings- en Reinigingsdienst.

De besproeiing had plaats middels 14 door paarden getrokken sproeikarren met een inhoud van 300 liter elk, voorts middels 2 ijzeren wagens, voortbewogen door een karbouw. De kosten der besproeiing bedroegen in het jaar 1915: f 2041.75.

Van den aankoop van een motorsproeiwagen werd afgezien, niet alleen wegens de abnormale prijzen in dezen oorlogstijd, maar ook in verband met de plannen tot den aanleg van een waterleiding.

De besproeiingsdienst zal in het jaar 1916 belangrijk worden uitgebreid en wel door het in dienst nemen van koelies, die met emmers de buitenwegen begieten.—

Nog steeds geschiedt het ophalen van huisvuil van Gemeentewege. In het jaar 1915 kwamen 120 aanvragen tot het weghalen van erfvuil binnen. De dienst werd uitgevoerd middels 12 door paarden voortbewogen vuilniskarren, en drie groote handvuilniswagens, getrokken door koelies. Eerstbedoelde karren hebben elk een vaste wijk, terwijl twee handvuilniskarren uitsluitend gebezigd worden voor het ophalen van het vuil van het Hos-

pitaal en het fort Rotterdam, waarvoor der Gemeente per maand een bedrag van f 80.— wordt vergoed; dit moet worden beschouwd als eene tegemoetkoming van de belanghebbenden-, daar de betaling niet evenredig is aan de door de Gemeente te dragen uitgaven.

De derde handvuilniskar dient *uitsluitend* voor het weghalen van het vuil der Wilhelminakade.

Het aldus opgehaalde vuil wordt benut voor de ophooging van laaggelegen terreinen, toebehoorende aan een tweetal Chineezers, dat daarvoor der Gemeente een kleine vergoeding betaalt, ter bestrijding van de kosten van aankoop van residu, petroleum, enz. voor de verbranding.

De door dit vuil opgehoogde terreinen zijn zooveel mogelijk ontsmet en met een zandlaag afgedekt.

Voor het eventueel oprichten van vuilverbrandingsovens werden de noodige gegevens verzameld en zal de Technische Commissie, daartoe aangezocht door den Raad, ter zake rapport uitbrengen.

Het ruimen van beerputten geschiedt eveneens van Gemeentewege, en wel middels latrineledigers, bestaande uit een pomp met ruimkarren.

Bij besluit van den Gemeenteraad No. 2 ddo. 4 Januari 1911 werd de retributie vastgesteld als volgt:

- f 5.— voor eene kleine put in een vergaarbak te ledigen.
- „ 10.— „ „ „ „ „ twee vergaarbakken te ledigen.
- „ 15.— „ putten in meer dan twee vergaarbakken te ledigen.

De vuilniskarren der Gemeente kunnen, voor zoover de gewone dienst het toelaat, aangevraagd worden tot het weghalen van vuilnis, niet behorende tot het z.g. huisvuil (bijv. takken, struiken, puin en stalvuil) van de erven der ingezetenen, tegen betaling van f 0.50 per kar en per gang.

Der Financieele Commissie werd opgedragen een tarief te ontwerpen voor het ledigen van beerputten ter vervanging van het thans vigeerende.

Telken jare levert deze tak van dienst namelijk een belangrijk verlies op.—

Bij Gemeenteraadsbesluit ddo. 4 Januari 1911 No. 2 werd aanvaard de ter beschikkingstelling door den dienst van 's Lands Waterstaat, met vergunning van den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, van een toestel tot het pneumatisch ledigen van beerputten, onder voorwaarde, dat de Gemeente op zich nam de zorg voor onderhoud en herstel van het toestel en op hare kosten de beerputten in de Gouvernementsgebouwen, staande onder het beheer van 's Lands-Waterstaat, zoude doen ledigen.

Het is duidelijk, dat die voorwaarde zwaarder en zwaarder is gaan drukken, naar mate er meer Gouvernementsgebouwen verrijzen en de stad zich uitbreidt.—

Sinds het jaar 1911 werden o.a. bijgebouwd:

De Kweekschool met twee onderwijzerswoningen aan den Hospitaalweg, het Quarantaine-Station en een Ambonsche-school. Neemt men in aanmerking hetgeen nog in afzienbaren tijd bijgebouwd zal worden, o. a. diverse scholen, Assistent-Residents- en Controleurswoningen, een gebouw voor den Raad van Justitie, enz. dan schijnt de toekomst niet ver meer, dat er géén tijd en gelegenheid zullen overschieten tot het gebruik van den latrinelediger voor *andere* dan *Gouvernementsbeerputten*, staande onder het beheer van 's Lands-Waterstaat, - waarvoor dus *niets* wordt te goed gedaan.

Welke consequenties de aanvaarding van bovengenoemden latrinelediger voor de Gemeente heeft medegebracht, kan uit het volgende blijken. Over de laatste 12 maanden (d.i. tot September 1915) werden 155 werkdagen in beslag genomen voor het geregeld ledigen van beerputten, gelegen in Gouvernementsperceelen hetgeen voor de Gemeente eene uitgave beteekende van: 155X f 12.10 d. i. f 1875.50. Dit bedrag kan wel over de laatste vijf jaren als gemiddelde, jaarlijksche uitgave worden beschouwd, omdat de laatste Westmoesson niet van langen duur is geweest en dit gunstig werkt op den waterstand in gemeenlijk niet-waterdicht-gemetselde beerputten, zoodat ze daardoor minder ruiming behoeven.

Voor het ledigen van beerputten gelegen in Gouvernementsgebouwen, staande onder beheer van het Departement van Oor-

log, waren over 12 maanken 112 werkdagen noodig, en kostte het ledigen der Gemeente dus $112 \times f\ 12.10$ d.i. f 1355.20, waartegenover slechts een bedrag van f 588.— werd ontvangen!

4. Gemeenteslachthuis voor Karbouwen, Runderen en Varkens.

Aan het hoofd van het Gemeentelijk Abattoir, voor welks bouw de Regeering aan de Gemeente een bedrag van f 28000.—, rentende 3.20%, leende, en welk gebouw den 20sten Februari 1910 in gebruik werd genomen, (de bouw geschiedde van Gemeentewege onder toezicht van den Ontwerper) staat een Europeesch Keurmeester. Het verdere personeel bestaat uit: een schrijver, een koelie-mandoer en drie vaste koelies.

Bij Gemeenteraadsbesluit No. 164/22 ddo. 30 September 1915 werd bepaald, dat de medewerking van den Gouvernementsveearts alhier zoude worden ingeroepen voor de verdere, meer theoretische opleiding van den Keurmeester A. L. Sampers. Na behaald getuigschrift zoude den Gouvernementsveearts, onder voorbehoud van de bewilliging van den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel, een bedrag van f 200. worden uitgekeerd voor het verstrekte onderricht. Bedoeld certificaat werd nog niet uitgereikt.

Het personeel van het Abattoir is tegen eventueele ongevallen, in en door den dienst overkomen, verzekerd.

In het Abattoir werd in het jaar 1915 een waterreservoir aangebracht, waarvan de kosten f 2280.— hebben bedragen. Voor het oppompen van water zijn thans nog slechts 2 koelies noodig, zoodat twee koelies worden bespaard (d.i. f 360.— per jaar besparing).

Teneinde den Keurmeester een vrijen Zondag te verzekeren, neemt de Inlandsche Veearts (met toestemming van den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel) diens werk op die dagen waar, tegen vergoeding van f 5.— per Zondag.

Vanaf de opening van het Slachthuis werden geslacht:

in 1910 (20 Februari t/m ult. December)

	3102 karbouwen en runderen	2087 varkens
in 1911	3843	2161
in 1912	3701	2561
in 1913	3733	2861
in 1914	5024	3055
in 1915	4676	3740

Voor de keuring van vee op de daartoe aangewezen plaatsen moet worden betaald:

- a. voor een rund of buffel f 0.20.
- b. „ „ varken f 0.10.

Voor de keuring van vee elders dan op de daartoe aangewezen plaatsen moet worden betaald:

- a. voor een rund of buffel f 0.40.
- b. voor een varken f 0.20.

Voor het gebruik van de openbare slachtplaatsen der Gemeente moet worden betaald:

- a. voor een rund of buffel f 1.—
- b. voor een varken f 0.50.

Voor de keuring van versch vleesch van elders afkomstig moet betaald worden:

- a. voor vleesch van een rund of buffel f 0.20.
- b. „ „ „ „ varken f 0.10.

Het voornemen is eene commercieele boekhouding, o. a. voor dit bedrijf in te voeren. Artikel 5 der Voorschriften in Staatsblad 1910 No. 260 geeft daartoe de bevoegdheid.

Sub 20 Januari 1915 wendde de Gouvernementsveearts, de heer J. C. van Temmen alhier, zich met de volgende missive tot den Raad:

Aangaande het slachten van vee in het Gemeenteslachthuis, met hetgeen daarmede in verband staat en den verkoop der consumptie-artikelen vleesch en visch, acht ik het wenschelijk de aandacht op het navolgende te vestigen en zoo noodig van advies te dienen, in het belang van de gezondheid der inwoners.

Het zal op prijs gesteld worden, wanneer dit schrijven spoedig in behandeling genomen wordt.

Teneinde een goed overzicht te verkrijgen, zullen de zaken hieronder in het kort puntsgewijs worden behandeld.

I. Het keuren van levend slachtvee.

Het voor de slachtbank bestemde vee wordt van buiten de Gemeente in grooten getale hier aangevoerd. Bij den verkoop worden door de dessalieden niet de beste exemplaren van de hand gedaan, terwijl de opkoopters van hun kant ook niet al te kieskeurig zijn bij de keuze dezer dieren. Zij zullen niet nalaten, indien zij de kans schoon zien, om voor weinig geld beesten op te koopen, welke aan een of andere kwaal lijden.

Dit vee nu staat buiten, niet rechtstreeks onder veterinair toezicht. Het gevolg van een en ander is, dat nevens dieren, welke geschikt zijn voor de slacht, ook veel minderwaardig materiaal wordt ingevoerd. Hieronder *kunnen* dieren voorkomen, die aan ziekten lijden, waarvan het vleesch voor de verbruikers een beslist gevaar oplevert.

Klachten van huishoudelijken aard van inwoners ter plaatse, worden *haast dagelijks* vernomen. Zoo over een harde, geleiachtige of sponsachtige consistentie, over een niet-normale kleur, en dergelijke, mindergewenschte eigenschappen van sommige vleeschsoorten.

Behoudens dit, is alles tot nu toe goed gegaan, doch het had evenzoo anders kunnen zijn.

Ik vestig de aandacht op de *mogelijkheid* van het voorkomen van bepaalde ziekten onder het slachtvee; ziekten, die voor de gezondheid van den mensch bij gebruik van het vleesch dezer dieren, een groot gevaar kunnen opleveren, zooals:

Antrax; aphtae, tuberculose, rabies, enz. bij rund en buffel. Varkenspest, besmettelijke borstziekte, cysticercose, trichinose enz. bij varkens.

Wie draagt bij het in consumptie brengen van het vleesch dezer dieren de verantwoordelijkheid?

De Veearts-Keurmeester, hier de keurmeester-opzichter. Aan hem is het onderzoek der dieren voor het slachthuis opgedragen.

In elk slachthuis met niet-gediplomeerden keurmeester wordt het keuren van levend slachtvee daarom zoo mogelijk in handen gesteld van een op dit gebied deskundige: een veearts.

Volgens artikel 3 der bestaande Verordening wordt na het keuren en brandmerken van het te slachten vee een keuringsbewijs afgegeven, waarvoor een zeker bedrag moet worden betaald.

Aan het Slachthuis hier worden door een schrijver dagelijks 10 à 12 van zulke bewijzen verstrekt, terwijl slechts 2 à 3 buffels in het abattoir aanwezig zijn.

Of deze nog door den Keurmeester worden „Nagezien” is mij onbekend.

De ontbrekende dieren worden veelal even vòór de slacht aangevoerd. Van keuren en brandmerken dezer dieren is derhalve geen sprake.

Om in deze leemte te voorzien, zou ik in ernstige overweging willen geven, U de hulp te verzekeren van een in deze zaken beter onderlegd persoon, bijvoorbeeld den Inlanschen Veearts. Naast zijn gouvernementele werkzaamheden zal hij vermoedelijk wel tijd kunnen vinden, die bezigheden particulier op zich te nemen. Daarbij dienen dan in den vervolge ook *enkel keurbewijzen* te worden afgegeven voor werkelijk goedgekeurde en gebrandmerkte dieren.

II. De staanplaats der slachtdieren.

Runderen en buffels moeten vòór de slacht, ruim gebonden en op een rustige, droge, overdekte plaats gestationneerd worden.

Thans liggen zij met dit weer als het ware in een modderpoel.

Derhalve: overkapping, *herstelling en ophooging* door middel van zand van de tegenwoordige staanplaats.

De keurmeester dient er op te letten, dat de beesten tijdig van hun maskers worden ontdaan, dat ze op de staanplaats ruim worden gebonden en niet bij eventueel-liggen aan het neustouw komen te hangen,—dat ze bij lang staan van drinkwater worden voorzien, enz.

III. Het Slachthuis.

Daar in de naaste toekomst vermoedelijk nog niet tot den bouw van een nieuwe inrichting zal worden overgaan, welke aan betere eischen zal voldoen, verdient het m.i. aanbeveling voorloopig aan het inwendige van dit gebouw, zonder groote kosten, eenige veranderingen aan te brengen, die der contrôle op de behandeling van het vleesch tijdens het slachten ten goede zullen kunnen komen.

De slachtplaatsen zijn thans door massale muren van elkander gescheiden, die nergens voor dienen. Laat men deze afbreken, zoo 't moet, op een smallen pilaar na, ter ondersteuning van het dak. Een stap verder in de goede richting is, uitbreiding van het aantal, *verplaatsing* langs den buitenmuur en vervanging door lichter materiaal van de zware, ijzeren gevaarten ter bevestiging der dieren bij het neerwerpen. Men verkrijgt daardoor een open en ruim uitzicht op alle slachtplaatsen, zoodat een nauwkeurig toezicht op de slaggers mogelijk is.

Verder dient voor een betere afwatering en dóórspoeling van vuil te worden gezorgd, terwijl een der slachtafdeelingen aan het einde der bestaande goot moet worden ingericht als spoelkamer voor de reiniging der ingewanden.

Het slachthuis moet enkel als zoodanig ook benut worden en niet ter wille van de opbrengst van een luttel bedrag aan huur, het vuile gedoe worden toegestaan van een paar vleeschverkoopters in een der vleugels van het gebouw. Aan beide zijden dit gedeelte dus door het hooger optrekken van den muur, geheel af te sluiten, en het traliewerk te verwijderen.

IV. De Slachttijden.

In elk slachthuis worden de te verrichten werkzaamheden zoo-veel mogelijk geconcentreerd binnen een bepaald tijdsbestek en al het noodige achter elkaar verricht, met het oog op een goede contrôle en actieve bemoeienis van het daarmede belast zijnde personeel.

Indien men zich niet inlaat met praatjes van Chineesche en Inlandsche slaggers, die, ouder gewoonte, zonder steekhoudende

argumenten tegen onderstaande werkwijze gekant zijn, dan worde de volgende regeling getroffen:

Het abattoir wordt voor het slachten ter beschikking gesteld van zeven uur 's morgens tot twaalf à één uur 's middags, met dien verstande, dat varkens van zeven tot acht uur en runderen en buffels van acht tot twaalf à één uur, kunnen worden geslacht.

Het keuren van levend vee zal plaats vinden van elf tot twaalf uur, zoowel van runderen, buffels als varkens, bestemd voor den volgenden dag. Na keuring en brandmerking worden keurbewijzen eerst afgegeven, geldig voor 24 uur.

De slachthal voor groot vee blijft 's morgens tot acht uur gesloten, dus totdat slachten en keuren van varkens is afgelopen, aangezien bij de uitoefening van een goede contrôle de keurmeester niet op twee plaatsen tegelijk kan zijn.

De duur der slachttijden is bij het treffen van deze regeling meer dan voldoende en voor het keurend personeel wenselijker, daar het 's middags hier ook eenige rust wordt gegund. Voor de slaggers, vooral Chineezen, zal dit een gemak zijn, daar zij zich 's morgens aan het Politiebureau kunnen vervoegen voor de betaling der slachtbelasting.

Voorts mag het abattoir niet geopend worden, vóórdát de keurmeester aanwezig is, om de leiding der werkzaamheden op zich te nemen, dus dit niet aan een koelie overlaten.

V. Personeel.

Voor een hygiënische behandeling van het vleesch late men slachten door een minimum van personeel.

Het aantal personen, als zoogenaamde „helpers” in dienst der slaggers, is veel te groot.

Voor het slachten van een zestal buffels, telde ik eens in het abattoir een en veertig personen, terwijl zich op het erf negen mannen en zeven kinderen, voor het meerendeel als toeschouwers, hadden opgesteld.

Vijf mannen kunnen voldoende geacht worden voor een rund of buffel en twee Chineezen voor één varken.

Alle andere personen dienen streng geweerd te worden. Ook

het groot rumoer van buiten, meestal op een afstand hoorbaar, dient te worden tegengegaan.

Het abattoir is toch geen „Inlandsch theater?”

VI. Het bevestigen en neerwerpen der dieren.

De aandacht van den keurmeester kan niet genoeg hierop worden gevestigd. Hij moet er onder andere voor waken, dat het neerwerpen met spoed geschiedt; de kop niet te hoog wordt gefixeerd en het dier hier niet aan komt te hangen, dat het neustouw wordt vrijgelaten, dat de pooten recht onder het lichaam worden weggetrokken, enz.

VII. Het slachten.

De halssnede dient bij het slachten zoo spoedig mogelijk na het neerwerpen, en de bewerking op zich zelf, snel te geschieden. Het zou wenschelijk zijn, daar een vast persoon, een abattoir-koelie b. v., mede te belasten aangezien vele slagers er een zaag-methode op na houden, waardoor de dieren onnoodig lijden.

De keurmeester overtuige zich, of de arteriae sarotides communes en de venae jugulares daarbij in hun geheel worden doorgesneden; de kop moet tot kalmeering van het dier, worden vrijgemaakt voor het goed uitbloeden.

VIII. Het gereedmaken van het geslachte dier voor de keuring.

Geen toestemming tot verder afslachten worde gegeven, alvorens de keurmeester zich persoonlijk heeft overtuigd, dat het dier dood is, dit dus niet aan een koelie overlaten:

Door mij werden indertijd gevallen geconstateerd, waarbij een rund in doodstrijd gevild, en een varken in kokend water gedompeld werd. Dergelijke beulen moeten gevoelig gestraft en uit het abattoir verwijderd worden.

Rund en buffel worden derhalve gevild, het varken afgeschraapt, opgehangen en van de ingewanden ontdaan.

Niets, zelfs geen velletje, mag worden weg- of afgesneden. Dit

z.g. „loon” voor bewezen diensten kunnen deze lieden van de slagers thuis bekomen en niet in het abattoir.

Na het uitnemen der ingewanden moeten deze in de daarvoor bestemde, met zink bekleede bakken, naar de spoelkamer worden vervoerd, aan het einde van de bestaande goot. Nu worden echter de vier magen van den buffel door het geheele abattoir over den vloer gesleept, teneinde haar inhoud aan het einde der goot te loozen, terwijl de darmen bij elke slachtafdeeling op den grond geworpen en daar geledigd worden.

IX. Het keuren van organen en vleesch.

Bij gehouden inspecties van door slagers in consumptie gebracht vleesch door middel van rondventers of in particuliere hallen, is mij meermalen gebleken, dat de keuring in het slachthuis niet streng genoeg en afdoende is.

Enkele voorbeelden slechts:

Twee malen werd pyelonephritus, eens pneumonia crouposa geconstateerd. Sarcosystose en distomatose kwamen veel voor.

Eens werd oedematose en driemaal icterus waargenomen.

In voor eigen gebruik gekocht varkensvleesch werd een keer cysticercus gevonden. De harde en taaie consistentie van het vleesch van sommige dieren is overbekend.

Waarom moet het vleeschetend publiek dergelijk minderwaardig- en in sommige gevallen zelfs gevaarlijk vleesch worden voorgelegd? Mag de gezondheid van den mensch daardoor in de waagschaal worden gesteld? Het mogelijke verlies aan belastinggelden door een betere contrôle op keuring, op levenden geslacht vee, kan gemakkelijk op andere wijze worden teruggewonnen, b.v. door het heffen van belasting op het slachten van geiten; het verhuuren van vleesch- en vischhallen, enz.

Buiten wordt veel vee geslacht en niets gekeurd, doch hoeveel dessalieden lijden en sterven er niet aan „sakit demem”, terwijl ~~sansa morbi~~ et mortis onbekend blijven?

X. Het transport van vleesch.

Zoodra het afgeslachte dier is goedgekeurd, moet dit worden gevierendeeld en met de ingewanden in de wagens gelegd. Kop, huid en klauwen moeten afzonderlijk vervoerd worden. Nu wordt alles door elkaar geworpen en weggevoerd. Het kan haast niet onzindelijker!

De wagens moeten alle van deksels zijn voorzien en inwendig met zink bekleed. Dagelijks moet de keurmeester zich ervan overtuigen, dat alles gaaf en rein is. Het bloed moet door de slagers zelf en niet door opkooers, in van deksels voorziene schoone blikken worden opgevangen.

Het vervoer van vleesch in open karren, in manden en blikken, dient streng verboden te worden.

Het betrachten der zindelijkheid bij de behandeling van het vleesch laat nu veel te wenschen over.

De persoon, die hiervoor moet zorgen, vergete niet, dat hij behalve „*Keurmeester*”, ook „*Opzichter*” is.

XI. Het verkoopen van vleesch en visch.

Ook hier dient zoo spoedig mogelijk verandering in te worden gebracht. — Ik behoef niet te wijzen op de onsmakelijke en vieze behandeling, waaraan deze artikelen dagelijks van de zijde der verkoopers zijn blootgesteld.

Op bepaalde plaatsen in de stad richte men ruime vleesch- en vischkiosken op, in den trant van de bestaande ijsdepôts. Deze gebouwtjes kunnen van licht materiaal vervaardigd, en bij inschrijving aan den meestbiedende verhuurd worden.

Hierin worden van gaas voorziene vleeschkasten geplaatst, waarvoor de vroegere, verwaarloosde kasten uit het abattoir, welke thans buiten een verweeringsproces ondergaan, nog intijds kunnen benut worden.

Het verkoopen van vleesch binnen het abattoir op tafeltjes, planken, enz. langs den weg, of in dompige, vieze kampongwoningen, het rondventen van vleesch en visch langs den openbaren weg, en het opbergen van niet-verkochte waar, in woonhuizen, dient totaal *verboden te worden*.

XII. De contrôle.

Door den verkoop van vleesch en visch enkel toe te staan op bepaalde plaatsen in de Gemeente, komt de zoo gewenschte contrôle eerst goed tot haar recht.

Een dergelijke en scherpe contrôle op deze artikelen en hun behandeling, moet worden geëischt.

Zij worde echter niet opgedragen aan een zg. „opzichter”. Frappante staaltjes zouden zijn aan te halen betrekking hebbende op de „keuring” door een dergelijk persoon op den tegenwoordigen vischpasser.

Ook worde zij niet opgedragen aan den keurmeester van het abattoir doch aan een mijns inziens daarvoor voldoende-onderlegd persoon, hier: aan den Inlandschen Veearts.

De Gouvernements-Veearts,
(w. g.) VAN TEMMEN.

Het rapport der Commissie van onderzoek, gedateerd 23 April 1915, kwam in behandeling in de Raadszitting van den 27en April 1915 en luidt als volgt:

De Commissie in Uwe zitting van 29 Maart jl. benoemd, ten einde den Gemeenteraad te dienen van advies omtrent het behandelde in de nota van den Gouvernements-Veearts alhier, ddo. 20 Januari t.v., heeft:

- a. kennis-genomen van de ter zake bestaande retroacta;
- b. zich door persoonlijk bezoek op de hoogte gesteld van den dienst in het abattoir;
- c. nader mondeling overleg gepleegd met den Gouvernements-Veearts, en
- d. zich doen voorlichten omtrent de belangen van het slaggersbedrijf en van het vleesch-consumeerend publiek, naar aanleiding waarvan zij het ondervolgende rapporteert:

De adviezen van den Gouvernements Veearts alhier zijn onder te verdeelen in:

- I. die, voor welker naleving veterinaire-deskundig personeel wordt vereischt;

- II. dezulke, voor welker toepassing geene bijzondere kennis noodig is;
- III. die, welke betrekking hebben op de inrichting der gebouwen, zij zullen in deze volgorde worden behandeld.

I. Adviezen, voor welker naleving veterinaire onderlegd personeel wordt vereischt.

De Gouvernements Veearts adviseert om voor de keuring van levend slachtvee zich de hulp te verzekeren van een beter onderlegd persoon dan de Keurmeester-Opzichter en noemt als daartoe geschikt den Inlandschen-Veearts, die vermoedelijk wel tijd zal kunnen vinden de aan het abattoir verbonden bezigheden particulier op zich te nemen.

Dit advies berust op de *mogelijkheid*, dat onder de tegenwoordige omstandigheden voor de verbruikers schadelijk, ja gevaarlijk, vleesch in consumptie *kan* worden gebracht; op klachten van inwoners ter plaatse omtrent de kwaliteit van sommige vleeschsoorten en op de resultaten van door den Gouvernements-Veearts gehouden inspecties van door slagers in consumptie gebracht vleesch.

De Commissie erkent met den Gouvernements-Veearts de *mogelijkheid*, dat onder de tegenwoordige omstandigheden voor de verbruikers schadelijk, ja gevaarlijk, vleesch in consumptie *kan* worden gebracht en dat het noodig is deze mogelijkheid weg te nemen, maar komt op tegen eene voorstelling van zaken als zouden geregelde vleeschverbruikers dagelijks door het oog van een naald zijn gekropen, wanneer zij dientengevolge niet ongesteld waren geworden.

Uit de gehouden inspecties van den Gouvernements-Veearts toch is gebleken, dat onder de tegenwoordige omstandigheden slechts éénmaal een geval is geconstateerd, waarbij de verbruiker van in consumptie gebracht varkensvleesch kans zou hebben geloopt een lintworm te krijgen, terwijl de Gouvernements-Veearts het in geen der gevallen van constateering van abnormaliteiten bij in consumptie gebracht vleesch noodig heeft gevonden

in te grijpen door rapporteering van het resultaat zijner inspectie aan de bevoegde autoriteiten.

Het is den Gouvernements-Veearts niet gelukt voldoende voorbeelden te produceeren om zijn uitspraak, dat „*klachten van huishoudelijken aard*, van inwoners ter plaatse *haast* dagelijks worden vernomen”, voor de Commissie aannemelijk te maken, zelfs is bij een der genoemde voorbeelden gebleken, dat het dateerde uit den tijd onmiddellijk voorafgaande aan de tegenwoordige abattoir-regeling, terwijl tegenover de weinige overblijvende voorbeelden talrijke verklaringen zijn te stellen van inwoners ter plaatse, die nimmer reden tot klagen hebben gehad.

Bovendien merkt de Commissie op, dat in ieder abattoir naast superieure beesten, ook dieren van mindere kwaliteit worden geslacht, welk in prijs minderwaardig vleesch, echter voor de consumptie geschikt is. Heeft nu een verbruiker door een slager vleesch van dezen doen leveren tegen een prijs, welke slechts voor vleesch van gene kan worden bedongen, dan is zulks wel een reden tot klagen voor den betrokken verbruiker, maar geenszins te wijten aan den dienst van het abattoir.

Van de hulp in ruimen zin van Gouvernements veterinaire ambtenaren is deze Gemeente, die nog geen eigen veterinaire dienst bezit, reeds verzekerd; om deze verhouding wederom in engen zin te bevestigen door zich te verzekeren van de hulp van den Inlandschen Veearts voor de verrichting van diensten, thans opgedragen aan den Europeeschen Keurmeester-Opzichter, acht de Commissie eene schrede achterwaarts op den weg van decentralisatie en reeds daarom ongewenscht, waarbij nog komt gerechtvaardigde twijfel, of het door den Gouvernements-Veearts geuit vermoeden, dat de Inlandsche Veearts wel tijd zal kunnen vinden om bedoelde bezigheden particulier op zich te nemen, in de toekomst tot bestendige zekerheid zal kunnen groeien, want de voor particuliere werkzaamheden beschikbare tijd van den tegenwoordigen functionaris is aan sterke schommelingen onderhevig. refereerde aan het geheime schrijven van den Voorzitter van den Gemeenteraad dd. 16 Maart 1914 No. 62/22 aan den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden.

Naar het oordeel der Commissie zijn alle bezwaren op dit gebied van den Gouvernements Veearts tegen de bestaande abat-toir-regeling volledig te ondervangen als den tegenwoordigen Keurmeester-Opzichter zóóveel kennis ter zake wordt bijgebracht, dat hij met een gediplomeerd Keurmeester kan worden gelijkgesteld, want een gediplomeerd Keurmeester, kan in *normale* gevallen de al of niet gezondheid van levend vee en geslacht vleesch constateeren, terwijl door hem voor abnormale gevallen van twijfelachtigen aard evenals thans, de hulp van meer-deskundigen kan worden ingeroepen; de Gouvernements-Veearts heeft zich met dit oordeel van de Commissie volkomen kunnen vereenigen.

De Commissie heeft den Gouvernements-Veearts de vraag voorgelegd, of ZEdelGestr., die daartoe vroeger wel tijd doch geen lust heeft gehad, zich thans tegen nader overeen te komen honorarium wil belasten met de opleiding van den tegenwoordigen Keurmeester-Opzichter, wien het niet aan ijver ontbreekt om zich voor zijne betrekking te bekwamen, zelfs genegen is daarvoor geldelijke offers te dragen.

De Gouvernements-Veearts heeft hierop geantwoord, dat hij wel genegen zou zijn die taak op zich te nemen, nu hem gebleken is, dat den tegenwoordigen Keurmeester-Opzichter wel de noodige bekwaamheden zijn bij te brengen, doch dat hij thans door de invoering van de registratie, daartoe den vereischten tijd zal missen.

De Commissie heeft daarop den Gouvernements-Veearts de vraag gesteld, of de Inlandsche Veearts, die vroeger géén, doch vermoedelijk thans wél tijd zal kunnen vinden voor particuliere werkzaamheden, met deze opleiding zal kunnen worden belast tegen nader overeen te komen honorarium.

De Gouvernements-Veearts heeft verklaard, dat de Inlandsche Veearts voor zulk eene taak niet de vereischte bevoegdheid heeft; ZEdGestr. beval aan, den tegenwoordigen Keurmeester-Opzichter den te Buitenzorg gevestigden cursus te doen volgen tot opleiding van Inlandsche Keurmeesters, welke 4 maanden duurt.

De Commissie wetende, dat deze cursus slechts bestemd is om aan *inlanders* eenige elementaire kennis bij te brengen van

vee- en vleeschkeuring, prefereert de opleiding door een Europeesch Veearts in een der 3 groote gemeenten van Java, aangezien daar de theoretisch-bijgebrachte kennis gelijktijdig is te toetsen aan de praktijk in een goed-ingericht abattoir.

II. Adviezen voor welker naleving geen veterinair onderlegd personeel wordt vereischt.

De Gouvernements-Veearts heeft geadviseerd :

1e. Tot strikte naleving van art. 3 der bestaande verordening.

De Commissie kan zich hiermede in het algemeen vereenigen, doch heeft niet den indruk gekregen, dat bedoeld artikel thans in de practijk onvoldoende wordt nageleefd; het komt ook háár onnoodig voor, vee, dat *onmiddellijk* na keuring wordt geslacht, nog te brandmerken.

De contrôle op de naleving van dit artikel blijve den Keurmeester-Opzichter en der Abattoir Commissie aanbevolen.

2e. Tot overkapping, herstelling en ophooging door middel van zand van de tegenwoordige staanplaats voor vee.

De Commissie meent, dat de tegenwoordige staanplaats slechts behoeft te worden verbeterd door bijplanting van eenige snelopschietende schaduwboomen.

De Gouvernements-Veearts heeft zich onder opmerking, dat sedert de indiening van zijne nota veel aan bedoelde staanplaats is verbeterd, aangesloten bij de meening der Commissie.

3e. Dat de keurmeester érop dient te letten, dat de beesten tijdig van hun maskers worden ontdaan, dat ze op de staanplaats ruim worden gebonden, en niet bij eventueel liggen, aan het neustouw komen te hangen, dat ze bij lang staan van drinkwater worden voorzien, enz.

De Commissie is met de Abattoir-Commissie van oordeel, dat deze aanwijzingen reeds in de practijk worden gevolgd, dat slechts bij woeste dieren de maskers niet worden afgenomen en dat de voorziening van drinkwater voor de beesten door de eigenaars behoort te geschieden, doch meent ook, dat het toezicht op die voorziening van drinkwater tot de taak van den Keurmeester-Opzichter kan worden gerekend.

Voorts brengt zij onder de aandacht van den Keurmeester-Opzichter, dat volgens den Gouvernements-Veearts zelfs het meest woeste dier, na eenigen tijd rustig staan onder masker op de daartoe bestemde plaats, voldoende is gekalmeerd, om tot afneming van het masker te kunnen overgaan.

4e. Tot wijziging van de uren, waarop het abattoir is geopend.

De Gouvernements-Veearts beoogt hiermede het bestaan van het keurend personeel menschelijker te maken door het middagrust te gunnen, hetgeen ten goede zal komen aan eene goede contrôle en eene actieve bemoeienis van dit personeel.

De Commissie is het met dit standpunt van den Gouvernements-Veearts geenszins eens.

De werkuren in het abattoir moeten in de eerste en voornaamste plaats rekening houden met de belangen van het slagersbedrijf en daardoor ook met die van het vleeschconsumeerend publiek; het abattoir-personeel is er voor het publiek en niet omgekeerd. Vorderen de daarmede verband houdende werkzaamheden te veel van de krachten van het toezicht-houdend personeel, dan moet zulks leiden tot uitbreiding van dit personeel, maar niet tot verandering der werkuren.

De Commissie is met de Abattoir-Commissie van oordeel, dat de tegenwoordige regeling der werkuren goed aanpast aan de belangen van het slagersbedrijf en dientengevolge ook aan die van het vleesch-consumeerend publiek, er bestaat dies geene aanleiding tot verandering over te gaan.

Ook voor uitbreiding van het abattoir-personeel bestaat nog geene aanleiding, daar zijn werkzaamheden niet veel van de menschelijke krachten vorderen; dit personeel, in de eerste plaats de Keurmeester-Opzichter, ziet er bij uitstek welvarend uit ondanks zijn arbeid in den vrijen tijd.

De Gouvernements-Veearts heeft zich bij dit oordeel nedergelegd.

5e. Tot wering van overtollig personeel bij het slachten.

De Commissie kan zich met de door den Gouvernements-Veearts ter zake gegeven adviezen vereenigen, doch meent ook, dat

deze thans reeds worden nageleefd: voldoende contrôle op bestendiging dezer naleving zij echter aanbevelen.

Mèt de Abattoir-Commissie is zij van oordeel, dat het groot rumoer nabij het abattoir meer komt van den nabijgelegen passer dan uit het Gemeenteslachthuis.

6e. Omtrent het bevestigen en neerwerpen der dieren.

De Commissie is van oordeel, dat de betreffende adviezen van den Gouvernements-Veearts, welke zij onderschrijft, thans practisch voldoende worden opgevolgd.

7e. Inzake het slachten.

De Commissie vereenigt zich met het advies van den Gouvernements-Veearts, waarbij wordt aanbevelen, het toebrengen van de halssnede zoo spoedig mogelijk na het neerwerpen *uitsluitend* te doen geschieden door een vast tot het abattoir personeel behoorenden, geoefenden persoon, met verbod dat zulks geschiedt door slagerspersoneel.

8e. Omtrent de gereedmaking van het geslachte dier voor de keuring.

De Commissie kan zich ook met deze adviezen van den Gouvernements-Veearts vereenigen; zij dringt er echter op aan, dat de dood van het geslachte dier steeds en niet „*bijna immer*” door den Keurmeester-Opzichter, en *nimmer* door den mandoer van het abattoir wordt geconstateerd.

Voorts acht zij voor ieder der slachtplaatsen een met zink bekleeden bak, ten behoeve van het vervoer der ingewanden, noodig.

9e. Omtrent het transport van vleesch.

Het ter zake door den Gouvernements-Veearts geadviseerde, verdient naar het oordeel der Commissie de volle aandacht van den Raad, maar allermintst mag daaruit worden gedistilleerd eene scherpe critiek op de plichtsbetrachting van hem, die „behalve keurmeester” ook „opzichter is”. gelijk door den steller der nota geleverd, want de zorg over deze aangelegenheid behoort niet tot de bevoegdheden van den Keurmeester-Opzichter, maar tot die der politie en deze kan momenteel ter zake niet

waken, omdat de noodige bepalingen ontbreken in de algemeene en locale politie-verordeningen.

De Commissie is echter van meening, dat het nuttig zal zijn, betreffende bepalingen alsnog in het leven te roepen.

10e. Tot heffing van eene belasting op het slachten van geiten.

De Gouvernements-Veearts stelt zich voor, dat het mogelijk verlies als gevolg van de door ZEdGestr. voorgestelde verbetering van de keuring van levend en geslacht vee, *gemakkelijk* kan worden gedekt door invoering van bedoelde belasting.

De Commissie deelt deze zienswijze niet.

Wel bestaat naar haar oordeel te dezer plaatse een levendige handel in geiten, doch deze staat los van de plaatselijke consumptie van geitevleesch.

De uit het binnenland aangevoerde geiten worden hier verhandeld, doch bijna uitsluitend met bestemming tot uitvoer naar de kust, inzonderheid middels prauwen. Daar het aantal hier gevestigde Arabieren uiterst gering is, en de Inlander slechts geitevleesch nuttigt bij enkele feestelijke gelegenheden, wordt lokaal zóó weinig geitevleesch geconsumeerd, dat eene belasting op het slachten dezer dieren voor Makasser onmogelijk loonend kan zijn.

Loonend kan eene dergelijke belasting slechts zijn op plaatsen met eene welvarende Inlandsche bevolking en met een uitgebreid Arabisch kamp.

II. Dat de verkoop van vleesch en visch moet geschieden in op bepaalde plaatsen dezer Gemeente op te richten kiosken met verbod dat zulks elders plaats heeft.

Naar het oordeel der Commissie is voor het slechts in grove trekken aangegeven denkbeeld van den Gouvernements-Veearts a prima vista veel te zeggen, doch zullen aan zijn uitvoering ook ernstige bezwaren verbonden zijn, reden waarom het aanbeveling verdient, deze aangelegenheid in meer uitgewerkte overweging te nemen dan de Gouvernements-Veearts heeft gedaan en deze Commissie kan doen, omdat zij dan treedt in de bevoegdheden van de Passer-Commissie.

III. Adviezen, die betrekking hebben op de inrichting der gebouwen.

Voorgelicht door haar ter zake deskundig lid J. A. M. van Buuren, is de Commissie tot de overtuiging gekomen, dat met betrekkelijk-geringe kosten de door den Gouvernements-Veearts voorgestelde veranderingen van de inwendige inrichting van het abattoir zijn aan te brengen, veranderingen, welke ook naar het oordeel der Commissie, verbeteringen zullen zijn.

Hoewel niet door den Gouvernements-Veearts genoemd, vermeent de Commissie hier toch melding te moeten maken van de zeer slechte, onhygiënische bevloering van het abattoir, welke hoog-noodig dient verbeterd.

Slechts op één punt gaat de Commissie niet mee met de voorstellen van den Gouvernements-Veearts, deze wenscht n.l., omdat vleeschverkoopplaatsen in het algemeen niet in een abattoir behooren, ook de bestaande verkoopplaats in het Makassaarsch abattoir al dadelijk te doen vervallen.

Waar, gelijk boven gemeld, de Gouvernements Veearts, naar het oordeel der Commissie, ten rechte voorstaat verbetering van de bestaande toestanden in zake vleeschverkoop, is het der Commissie niet duidelijk, dat ZEdGestr. al dadelijk de minst-onreine verkoopplaats, waarop bovendien gemakkelijk contrôle is uit te oefenen, wenscht te doen vervallen.

De Gouvernements-Veearts heeft toegegeven, dat het beter is deze verkoopplaats in stand te houden tot eene decisie is genomen in zake de oprichting van vleeschkiosken, maar ook de wenschelijkheid uitgesproken, dat bestendig contrôle worde uitgeoefend op de reinheid dezer verkoopplaats.

Met deze opvatting kan de Commissie zich vereenigen. Resumeerende adviseert de Commissie den Raad:

- 1e. in principe toe te staan, dat de tegenwoordige Keurmeester-Opzichter voor rekening van de Gemeente elders deskundig zal worden opgeleid;
- 2e. den Voorzitter uit te noodigen ter verwezenlijking van deze aangelegenheid, de vereischte voorbereidende stappen te doen bij de zuster-colleges te Samarang, Batavia en Soera-

- baia en t. g. t. in overleg met de Financieele Commissie, voorstellen te doen in zake de geldelijke consequenties ;
- 3e. de Abattoir-Commissie uit te noodigen mede te werken tot verwezenlijking van de door de Commissie ondersteunde adviezen van den Gouvernements-Veearts en waar noodig t. g. t. voorstellen te doen tot aanvulling van de Verordening op het Abattoir ;
 - 4e. de Passer-Commissie uit te noodigen de oprichting van vleesch- en vischkiosken in studie te nemen en t. g. t. van hare meening ter zake te doen blijken ;
 - 5e. de Wetgevende Commissie uit te noodigen t. g. t. voorstellen te doen tot aanvulling van de bestaande locale politie-verordeningen, teneinde contrôle mogelijk te maken op het transport van geslacht vee; en
 - 6e. den Directeur der Gemeentewerken op te dragen naar de aanwijzingen van het lid *J. A. M. van Buuren* ontwerp en begrooting op te maken van de gewenschte verbetering van de inwendige inrichting van het Abattoir.

De Commissie vd.

(w.g.) A. L. VAN WAARDENBURG.

„ J. F. VAN KESTEREN.

„ J. A. M. VAN BUUREN.

De wenken der bedoelde Commissie droegen de goedkeuring van den Raad weg en werden ter harte genomen, gedeeltelijk reeds verwezenlijkt.

De Voorzitter van den Raad stelde zich in verbinding met de zustercolleges te Batavia, Samarang en Soerabaia, in verband met de voorstellen door de Commissie gedaan in zake verdere opleiding in een der genoemde steden, van den Gemeente-Keurmeester A. L. Sampers, doch waren de antwoorden teleurstellend. In geen der drie hoofdsteden bestaat gelegenheid tot verdere practische en theoretische bekwaming.

4.^a Hygiënische Commissie.

Bij de behandeling der Gemeentebegrooting voor het jaar 1916

werd besloten eene permanente Commissie voor de hygiëne uit den Raad aan te wijzen, tevens gelden uit te trekken ter bestrijding van de kosten voor salarieering enz. van een Gemeente-arts. Een reglement is door de Commissie den Raad in Maart 1916 aangeboden. Op advies van de Wetgevende Commissie uit den Raad werd dit ontwerp niet in behandeling genomen, doch door haar een nieuwe concept-Verordening ontworpen.

5. Subsidie Vereeniging voor Locale Belangen te Samarang.

Bij de behandeling van de begrooting voor het jaar 1916 besloot de Raad zijne eerste subsidie te verleen en wel aan bovengenoemde vereeniging een jaarlijksche bijdrage van f 50.—

5a. Subsidie Makassaarsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

In zijne zitting van 16 Maart 1916 besloot de Raad een subsidie van f 250.— per jaar aan deze Vereeniging uit te keeren.

6. Bouw- en woningtoezicht.

Het concept van een Rooireglement kwam in het jaar 1915 nog niet gereed; zal den Raad echter in de eerste maanden van het jaar 1916 bereiken. Het is thans nog in studie bij de Technische Commissie. Tot nu toe berust het toezicht op de naleving van het gewestelijk rooireglement bij een rooimeester, benoemd door den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden. Rooimeester is thans de heer H. de Munnik, Opzichter B. O. W. alhier, die het volgende rapport sub 28 Maart 1916 uitbracht:

Mededeelingen van algemeen aard.

Ingevolge het Reglement op het bouwen en sloopen ter hoofdplaats Makasser ddo. 13 Juli 1899, zooals dat is gewijzigd en aangevuld bij verordening van den Gemeenteraad van Makasser dd. 20 December 1913, wordt het toezicht op het een en ander opgedragen aan den door den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden benoemden Rooimeester.

De vergunningen daartoe worden na ingewonnen advies van den Rooimeester door het Hoofd van Plaatselijk Bestuur verleend, dat daarin de voorwaarden stelt, waaronder de bouw of de slooping moet plaats hebben.

Mede tot de taak van den Rooimeester behoort het toezicht houden op bestaande gebouwen en op Inlandsche woningen, t. w. dat binnen de grenzen, waar atap of andere licht-ontvlambare materialen tot dakbedekking verboden is, ingevolge de verordening van den Gemeenteraad van Makasser ddo. 9 Mei 1911, afgekondigd in de Javasche Courant ddo. 6 October d. a. v. No. 80, die soort materialen niet toegelaten worden.

Woningnood.

Van de Gemeente Makassar kan gezegd worden, dat ze nog steeds in huizennood verkeert niettegenstaande er doorlopend gebouwd wordt. Dit vindt zijn reden in de toename van de Europeesche bevolking; velen van de hier gevestigde Europeanen, n. l. de vrijgezellen, nemen diensgevolge hun intrek in de hôtels en commensalenhuizen, of wonen met anderen in een gezamenlijk huurhuis. Ook de aanvraag om preferenties op bewoonde- en nog in aanbouw zijnde huizen doet het gemis gevoelen van meerdere woningen.

Het meeste profijt van dien huizennood trekken begrijpelijkerwijs de huiseigenaren, die niet schromen den huurprijs van huizen, die een paar jaar geleden f 25.— per maand huur deden, op te drijven tot f 40.—/ f 50.— per maand.

Een uitkomst zoude het voor Makasser stellig zijn, indien er gedacht werd huizen te bouwen, die onder het bereik komen van de kleine beurs.

Bouwterreinen.

Bouwterreinen zijn hier nog overal beschikbaar.

Bouwaanvragen.

Gedurende het verslagjaar werden in totaal behandeld 693 bouwaanvragen, verdeeld in:

- a. 30 voor den bouw van nieuwe steenen gebouwen ;
- b. 277 voor gebouwen van bamboe, of gedeeltelijk uit hout of steen bestaande ;
- c. 124 voor verbouwen en herstellen van bestaande steenen gebouwen ;
- d. 262 voor verbouwen en herstellen van gebouwen van andere materialen dan steen.
- a. Tot den bouw van steenen huizen wordt gerekend het opzetten van vijf stallen, die op steenen neuten met cementen vloer werden opgetrokken.

Op een paar huizen na, die door den eigenaar zelf worden bewoond, werden die gebouwde huizen ter verhuring bestemd.

Deze huurhuizen (in de Europeesche wijk) zijn voorzien van z.g. moderne voorgevels; ook voor die, gebouwd in het Chineesche kamp, werd de hedendaagsche bouworde gevolgd, en is het opmerkelijk, dat in sierlijkheid gewedijverd werd, ofschoon men daarin niet altijd geslaagd is.

- b. De bouw van huizen van bamboe of gedeeltelijk bestaande uit hout of steen, werd bewerkstelligd door Inlanders, welke gebouwtjes aan den weg staande, nog een eenigszins-aanzienlijken voorkant hebben. Overigens zijn die gebouwd op palen in den typischen, Makassaarschen bouwtrant. Deze woningen werden ingedekt met zink of blik, en waar atap toegelaten wordt, met atap.

De dakbedekking van de gebouwde steenen huizen bestaat uit pannen voor het grootste gedeelte met een onderlaag van gegalvaniseerd ijzer.

Enkele dier huizen werden met sirappen ingedekt.

- c. Onder verbouwen en herstellen van steenen gebouwen wordt verstaan het afbreken van binnenmuren, waarvoor in de plaats komt een puibalk om meer ruimte te verkrijgen; meerdere kamers, zoowel in het hoofdgebouw, als in de bijgebouwen, werden gemaakt.

Ook het aanbrengen van afzonderlijke steenen privaten, beer- en waterputten zijn daaronder begrepen, evenals dat

van nieuwe vloer- en zolderbalken ter vervanging van de vermolmden, het afnemen en vernieuwen van dakgeraamten, het maken van lichtopeningen grooter dan $\frac{1}{2}$ M².

- d. Verbouwen en herstellen van gebouwen van andere materialen dan steen strekten zich uit tot vernieuwen van dakbeleggingen, waar zulks toelaatbaar is met atap, en anders met blik of zink en sirappen, alsmede van vermolmden bamboe of houten stijlen en bewandingen.

Aanvragen tot het daarstellen van beschoeiingen, steigers, kaaimuren en zeehoofden werden niet ontvangen.

Een brug en een paar duikers werden gebouwd voor den toegang tot de woningen.

Inspecties.

Vooreerst werden inspecties gehouden in den vóór- en namiddag tot 5 uur. Ten gerieve van het publiek werd een andere regeling getroffen en wel: gedurende de morgenuren tot één uur des namiddags is rapporteur op zijn bureau te spreken, en werden de inspecties gehouden in den namiddag van 2 tot 5 uur.

Hoewel de inspecties bij den bouw van nieuwe werken als voorgeschreven driemaal moeten worden gehouden, wordt zulks uitgebreid tot meerdere, al naar gelang er urgentie bestaat om den bouwer met raad bij te staan, zoomede om toe te zien, dat de voorwaarden, waaronder de vergunning tot den bouw verleend is, behoorlijk worden nageleefd.

Voor bamboewoningen bepalen de werkzaamheden zich tot het aangeven van de plaats, waar gebouwd mag worden.

Bij de inspecties worden ook de kampongs bezocht en toegezien, dat daar niet clandestien en naar willekeur, gebouwd wordt.

Ter voorkoming van brandgevaar wordt als maatstaf genomen, dat de nieuw op te richten bamboewoningen minstens 5 meter van de aangrenzende huizen komen te staan. Waar geen ruimte daarvoor bestaat, wordt als eisch gesteld: de bewanding van blik of zink te maken.

Om tot een betere conditie van de aan de rijwegen staande Inlandsche woningen in de kampongs Malokoe, Galesong en

Beroe te geraken, worden in den laatsten tijd geen vergunningen gegeven voor vernieuwen van de dakbedekking, tenzij met blik of zink. De beter-bedeelden nemen daarvoor zink en wachten de minvermogenden met de vernieuwing tot ze voldoende voorraad blik hebben.

Processen-verbaal.

Een keer tegen den heer S, die ondanks waarschuwing, zonder vergunning van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur eenige verbouwing verrichtte aan zijn woning in de Willemslaan. Gevolg was, dat op last van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur proces-verbaal tegen hem werd opgemaakt en de zaak bij den Raad van Justitie werd aanhangig gemaakt, die hem veroordeelde tot eene geldboete ad f 2.50 plus de kosten van het geding.

Tegen den chef van de firma M. S. werd proces-verbaal opgemaakt wegens verbouwen van haar kantoor zonder de vereischte vergunning. Door den Raad van Justitie werd ze evenwel vrijgesproken van het haar ten laste gelegde.

Verder werden nog processen-verbaal van bevinding uitgeschreven in zake oude en verwaarloosde gebouwen en aan het Hoofd van Plaatselijk Bestuur aangeboden.

Naar vernomen werd, werden de betrokken huiseigenaren met den bouwvalligen toestand hunner huizen in kennis gesteld en hun gelast binnen den bepaalden tijd de woningen te herstellen of af te breken. Voor zoo ver kon worden nagegaan is aan dien last voldaan.

Een proces-verbaal werd nog opgemaakt tot vaststelling van de vergoeding voor de schade aan een woning, half van steen en hout, veroorzaakt door het omvallen van een boom.

Stadsuitbreiding.

Naar het zich laat aanzien komt er uitbreiding in Zuid-Oostelijke richting.

Aan den Hospitaalweg en in kampong Parang is het aantal heerenhuizen belangrijk toegenomen en te verwachten is, dat de aldaar liggende ledige erven mettertijd bebouwd zullen worden.

Ten aanzien van de z. g. winkelwijken bestaat er nog geen aanwijzing, in welke richting zij zich zullen uitbreiden.

Andere werkzaamheden.

Behalve het bovenvermelde ten aanzien van gehouden inspecties wordt ook aandacht gewijd aan erfafscheidingen, afvoergoten en aan de privaten in kampongs; waar noodig, worden de eigenaars aangespoord tot het aanbrengen van dichtgemetselde beerputten.

In bijna alle oude huizen zijn vochtige muren te bespeuren. De vochtigheid is tegen te gaan door het aanbrengen van trasramen, wat ook geschiedt in nieuw op te richten gebouwen, daar zulks als een der bouwvoorwaarden is gesteld.

Eigenaars van bestaande gebouwen kunnen daartoe niet gedwongen worden, daar het rooireglement zulks niet voorschrijft.

De Rooimeester,
(w. g.) H. de MUNNIK.

HOOFDSTUK VI

Brandweer.

1. Algemeene toestand.

De algemeene toestand van het Brandweerwezen in deze Gemeente kan, de omstandigheden in aanmerking genomen, vrij bevredigend worden genoemd.

Het beschikbare materieel verkeert in goeden staat, de geoefendheid van het personeel is voldoende en bij voorgekomen branden waren in het algemeen de brandspuiten en de brand-officiëren met bedieningsmanschappen spoedig ter plaatse.

Toch, het is wellicht wenschelijk hierop de aandacht te vestigen, kan niet gezegd worden, dat een Brandweer als die te Makasser, er op berekend is een ernstigen brand in de dichtbebouwde, vaak van zeer brandbare materialen opgetrokken wijken, spoedig te blusschen dan wel sterk te localiseeren; en wanneer een dergelijke brand uitbreekt in den drogen tijd bij ongunstige gesteldheid van den wind, dan zal de tegenwoordige gemeente-brandweer daar vaak machteloos tegenover staan.

De oorzaak hiervan ligt voor de hand; men beschikt hier over slechts 4 handbrandspuiten, en juist in tijden dat ernstige branden te verwachten zijn, n.l. in den drogen tijd, is er zelfs voor die spuiten van geringe capaciteit, absoluut gebrek aan water.

De gewone putten, in welke de zuigslangen worden afgelaten, zijn in den Oostmoesson gewoonlijk binnen zeer korten tijd lens gepompt. Zoo was het b.v. bij een der oefeningen in den afgelopen Oostmoesson op het Koningsplein, slechts met veel moeite mogelijk met 2 spuiten gedurende één kwartier onafgebroken water te geven; toch was al het personeel ingedeeld om water aan te dragen.

Aan dit euvel is slechts door den aanleg van eene waterleiding tegemoet te komen.

Eene verbetering in den toestand zal intreden als de Haven-brandweer georganiseerd is. Volgens mededeeling van den tijdelijken Directeur der Haven, zijn of zullen aangeschaft worden:

twee motorbrandspuiten op wielen en één drijvende motorbrandspuit. Door de grootere kracht van dergelijke spuiten zal het mogelijk zijn met gebruik van zeewater, een vrij breede strook langs de Haven te bereiken, waarvan dus o. m. een gedeelte der drukbebouwde Chineesche wijk in voorkomende gevallen zal kunnen profiteeren.

Omtrent wederkeerige hulpverleening van Gemeente- en Havenbrandweer zijn nog slechts voorloopige onderhandelingen gevoerd; in principe staat echter vast, dat bij brand op het Haven-terrein de algemeene leiding van het blusschingswerk zal staan onder de Havenbrandweer en omgekeerd.

Nog moet een bezwaar genoemd worden, dat bij het uitbreken van branden in het afgelopen jaar gebleken is.

De alarmsignalen voor brand zijn onvoldoende; door het verminderen van het aantal politieposten wordt het signaal thans minder sterk en minder snel verbreid; ook de bekendmaking van een uitgebroken brand aan de brandofficiëren, die niet telefonisch verbonden zijn, laat te wenschen over.

II. Bijzonderheden.

a. Reglement.

Een nieuw reglement op de Brandweer, slechts weinig afwijkende van het tevoren geldende, werd door den Gemeenteraad vastgesteld, en afgekondigd in de Javasche Courant van 20 Augustus 1915 No. 67.

b. Materieel.

Aan het materieel werden verschillende verbeteringen en herstellingen aangebracht; elk der 4 spuiten beschikt nu over gemiddeld 80 M., in goeden staat verkeerende, brandslang met de noodige koppelbussen. De bestaande brandhaken en dreggen bleken ondoelmatig en werden nieuw aangemaakt. De bestaande flambouwen voldoen niet en worden met nieuwe door de firma Carl Schlieper & Co, geleverde modellen, proeven genomen.

Een gewijzigd model, ijzeren brandladder kan wegens de onmogelijkheid om het daarvoor benodigde lichte profielijzer in Indië te verkrijgen, nog niet worden aangemaakt.

c. Personeel.

Gedurende het verslagjaar hadden verschillende mutaties plaats ; ultimo December was de formatie van het Europeesch personeel als volgt :

<i>Commandant der Brandweer :</i>	A. W. G. STIGTER.
<i>Spuut I. Brandmeester :</i>	F. C. GERRITS.
<i>Adjunct-id :</i>	P. A. H. TROUERBACH.
<i>Idem.</i>	D. G. PREVOOST.
<i>Spuut II. Brandmeester :</i>	H. DE MUNNIK.
<i>Adjunct-idem.</i>	A. J. SACKMAN.
<i>Idem.</i>	L. P. HARDENBERG.
<i>Spuut III. Brandmeester :</i>	S. J. GOMPERTS.
<i>Adjunct-idem :</i>	G. A. VREEDE.
<i>Idem :</i>	J. W. OVERBEEK.
<i>Spuut IV. Brandmeester :</i>	A. M. DE GRAVE.
<i>Adjunct-idem :</i>	J. H. DANIËLS.
<i>Idem :</i>	H. L. BENSACH.

De heer L. P. Hardenberg is door den Gemeenteraad aange-
wezen als wd. Commandant bij ontstentenis van den Comman-
dant der Brandweer.

d. Uitrukken wegens brand.

Gedurende het verslagjaar werd 4 maal uitgerukt wegens brand.

De eerste maal, voor een brandende bamboewoning op het
landgoed Mamadjang, bleek hulp der spuiten onnoodig ; een
tweede maal werd op het alarmsignaal uitgerukt, maar bleek de
brand voor te komen ver buiten de gemeente Makasser en keer-
den de spuiten onverrichterzake terug.

Bij een brand in kampong Bessi was spuit No. 2 spoedig ter
plaatse en in werking ; de brand werd beperkt tot een bamboe-
woning.

De brand, welke den 7en October 1915 de tweede Inlandsche
school aan de Justitielaan vernielde, werd eerst bekend, nadat het
gebouw reeds in volle vlam stond.

Van redding van het gebouw was geen sprake meer, maar door
omverhalen van het houten geraamte, konden de vlammen ge-
doofd en daardoor het gevaar van overslaan spoedig geheel af-

gewend worden.

e. Opkomst van het personeel bij brand en oefeningen.

Deze was bevredigend te noemen; bij oefeningen ontbraken in het algemeen slechts enkelen, bij brand was na eenigen tijd ongeveer 90% der spuit- en ladder-gasten present.

f. Ongevallen Verzekering.

Het personeel, zoomede de Commandant der Brandweer, is tegen eventueele ongevallen in en door den dienst, verzekerd bij de Nieuwe Eerste Nederlandsche Verzekeringsbank, gevestigd te 's-Gravenhage.

g. Brandspuithuizen.

Brandspuithuis No. 1 (voorheen No. 3) werd gesloopt en een nieuw gebouw verrees aan de Verlengde Tempelstraat.

De kosten daarvan bedroegen f 1818.—

HOOFDSTUK VII.

Passerwezen.

In verband met de in uitzicht gestelde verhoogde bijdrage uit de algemeene geldmiddelen (welke verhooging f 5150.— per jaar zal bedragen), werd in December 1915 besloten een tijdelijke bamboeloods van gelijke oppervlakte als de steenen Gouvernementsloods, te bouwen in Kg. Wadjo en had op den 31sten December 1915 de teruggave aan het Gouvernement plaats. Alras bleek de ruimte van de bamboeloods niet voldoende te zijn en werd een tweede, kleinere loods bijgebouwd. Teneinde de smalle, doch drukke handelswijken te ontlasten van grond per M² in huur hebbende kooplui (speciaal kippen- en vruchtenhandelaars) zal getracht worden het passerbedrijf te concentreren.

Voorts werden projecten voor permanente loodsen (voorloopig zullen twee stuks worden gebouwd) gemaakt en de publieke aanbesteding daarvoor gehouden op 22 Maart 1916, waarbij de inschrijvers niet gehouden waren aan de door Gemeentewerken ontworpen plannen (d. w. z. aan ijzeren loodsen), doch waren loodsen van andere constructie en materiaal ook toelaatbaar.

In zijne zitting van den 1sten April 1916 besloot de Raad de levering van twee in gewapend beton opgetrokken loodsen te gunnen aan den hier ter stede gevestigden bouwkundige, W. Corné, tegen den prijs van f 26500.— Met den bouw kan echter niet worden aangevangen, wijl het daarvoor bestemde terrein nog niet in eigendom werd verkregen.

Plannen bestaan, in verband met de situatie (gerekten vorm der Gemeente), ook op andere geschikte punten der stad passerloodsen op te richten.

Op voorstel van den toenmaligen Voorzitter van den Raad, den heer P. van Tubergen, verrees te Kg. Oedjoeng Tanah een tijdelijke bamboe-vischafslagloods, welke nooit voor dat doel in gebruik werd genomen.

Door een windhoos werd de loods onlangs ter aarde geslagen en niet overgegaan tot den wederopbouw. De bedoeling met den bouw dezer loods was den „engros” vischverkoop te centraliseeren, welke poging dus als mislukt kan worden beschouwd, omdat de Inlanders tot nu toe ongenegen bleken de verkoopplaats te benutten, en een groot deel der visschers in voorschot is bij geldschietters met de verplichting, aan deze hunne vangst te verkoopen.

De bestaande passerloodsen in Kg. Beroe, welke in den laatsten tijd meer het karakter droegen van toko's, werden in den oorspronkelijken toestand teruggebracht, om ze weder aan de eigenlijke bestemming te doen beantwoorden, daar het niet op den weg der Gemeente ligt op deze wijze als huizenverhuurster op te treden. Het behoorlijk-schoonhouden werd door deze ontzuiming ook in de hand gewerkt. Door dezen maatregel ontstond gebrek aan passerruimte en werd in verband daarmede, besloten tot den bouw van een derde houten passerloods, welke bij publieke aanbesteding een bedrag vorderde ^{van} f 1835.—

HOOFDSTUK VIII.

Begraafplaatsen.

Het toezicht op de begraafplaatsen en hetgeen daarmede ver-

band houdt, is toevertrouwd aan een Europeesch Opziener, die tevens Cipier van 's Lands gevangenis is. Op de combinatie dezer beide betrekkingen werd de bewilliging van den Directeur van Justitie verkregen.

De Gezondheidscommissie, die het oppertoezicht over de begraafplaats hield, werd opgeheven en daarvoor in begin van het jaar 1916 een Commissie voor de Begraafplaatsen ingesteld.

Daar van Gemeentewege doodkisten verkrijgbaar worden gesteld tegen vast tarief (verordening van 29 September 1914) en de Chineesche timmerman niet geneigd bleek het afgeloopen contract te hernieuwen, werd sub 24 November 1914 een onderhandsch contract gesloten met den timmerman Tjie A Kao alhier voor de levering van doodkisten gedurende de jaren 1915, 1916 en 1917.

De plannen tot het aanleggen van eene nieuwe begraafplaats nemen een meer vasten vorm aan.

De Inlandsche en Chineesche Begraafplaatsen kwamen nog niet onder Gemeentebeheer; in afzienbaren tijd is zulks echter te verwachten.

HOOFDSTUK IX.

Raadhuis.

Oorspronkelijk werden de Raadszittingen gehouden in het gebouw van de (Kegel) Club „Soranus” alhier, welke localiteit echter niet aan daaraan te stellen eischen voldeed, reden waarom de Raad zich in Januari 1911 wendde tot den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden met het verzoek in verband met het bepaalde bij alinea 2 van art. 31 der Locale Raden-Ordonnantie, luidende: „Tenzij de Raad op eigen kosten in de behoefte aan een vergaderzaal voorziet, wijst het Hoofd van Gewestelijk Bestuur een landslokaal aan voor het houden van vergaderingen,” een lokaal ter beschikking te stellen voor dat doel.

De toenmalige Gouverneur berichtte echter, dat aangezien hem zelf ruimte van landswege te kort schoot om zijn eigen perso-

neel behoorlijk onderdak te brengen, hij tot zijn leedwezen niet in staat was aan het verzoek van den Gemeenteraad om afstand van een Vergaderzaal te voldoen. Reeds eerder echter was om Gouvernementshulp gevraagd.

Nadat bij d. z. schrijven van 31 Maart 1910 aan den Gouverneur-Generaal het voorstel was gedaan, den gemeenteraad in staat te stellen een eigen technisch ambtenaar in dienst te nemen, door het bedrag der voor de Gemeente afgezonderde geldmiddelen te verhoogen met een som van f 4200.— en daarbij tevens te bepalen, dat de bij artikel 2 der Ordonnantie van 12 Maart 1906 (Stbld. 170) bedoelde uitvoering der locale werken ten behoeve van de Gemeente niet meer door den dienst van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare werken zoude geschieden, ontving de toenmalige Gouverneur van dit Gewest een telegram van den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken (ddo. 26 April 1910 No. 345), waarin de vraag werd gesteld, of de Gemeente ook subsidie in ééns noodig had voor de oprichting van eene werkplaats en een bureau, en zoo ja, hoe groot die subsidie zoude moeten zijn.

Deze vraag werd bevestigend beantwoord en als som daarvoor benoodigd, werd genoemd een bedrag van f 13000.—

Het ontwerp voor den bouw van eene werkplaats en een bureau voor den Directeur der Gemeentewerken werd den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken aangeboden bij missive van den Gouverneur van dit gewest ddo. 15 November 1910 No. 7564/5.

In het gebouw bestemd voor de bureaux van den Directeur der Gemeentewerken, was tevens uitgetrokken een lokaal om te dienen voor zittingszaal voor den Gemeenteraad.

Terecht merkte de Directeur der Burgerlijke Openbare Werken in zijn aan den Gouverneur van dit Gewest gerichte missive van 5 December 1910 No. 17394/A op, dat de behoefte aan een zittingszaal eene kwestie was los van de subsidie voor bureauruimte enz. voor de Gemeentewerken.

Nochtans vond de Raad het wenschelijk bedoelde zaal in dit gebouw aan te brengen en wel uit een oogpunt van zuinigheid.

Immers, het oprichten van een afzonderlijk gebouw voor Raadsvergaderingen zoude veel duurder komen te staan: de kosten zouden vermoedelijk zóó hoog worden, dat van den geheelen bouw zoude moeten worden afgezien.

Het was niet alleen de behoefte aan eene geschikte *vergaderzaal*, die door den Raad werd gevoeld, maar ook de behoefte aan een *eigen lokaal*.

Het archief der Gemeente werd opgeborgen op het bureau van den Assistent-Resident, die eveneens gebrek aan ruimte had, vooral sedert de uitbreiding van personeel na het tot stand komen van de reorganisatie van het Bestuur.

Dat het archief der Gemeente weleens in de verdrukking kwam, behoeft geen betoog.

De meerdere kosten, welke het aanbrengen van een vergaderzaal in het gebouw der Gemeentewerken zoude veroorzaken, werd door den ontwerper van het project geraamd op f 3500.—

De toenmalige Gemeenteraad meende, dat deze uitgave niet mocht geschieden uit de fondsen, waarover de Gemeente toendertijd de beschikking had, aangezien dat geld te zéér noodig was om te voorzien in het onderhoud van de werken, welke haar in beheer zijn gegeven, en ter verbetering van de hygiënische toestanden van dringenden aard in verschillende gedeelten dezer plaats.

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal No. 46 ddo. 19 Januari 1912 werd aan deze Gemeente voor de op- en inrichting van eene werkplaats en een bureau voor de Gemeentewerken zoomede van een lokaal voor het houden van vergaderingen eene *tegemoetkoming* toegekend ten bedrage van f 13000.—

De bij schrijven van 5 December 1910 No. 17394/A door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken gemaakte opmerkingen, dat men niet veel zoude hebben aan een vergaderzaal zonder accessoires voor archief, en kamers voor Voorzitter en verder personeel, vonden weerklank in den Raad, en zoo werd besloten een compleet Raadhuis te bouwen, kostende f 26000.—, waartoe de Gemeente gebruik zoude maken van de ontvangen

tegemoetkoming ad f 13000.—, waarop zij f 15000. wilde suppleeren.

Daarop werd ook ingericht de concept-begrooting voor het dienstjaar 1913, welke sloot met een nadeelig saldo van ruim f 2900.—

In zijne pogingen, in die begrooting een beter evenwicht te brengen tusschen ontvangsten en uitgaven, en het stuk voor goedkeuring vatbaar te maken, heeft de Gemeenteraad o.m. ook moeten afzien van die uitgaven van f 15000 — voor een te bouwen Raadhuis, waarmede trouwens gelijk later bleek, men niet zoude kunnen volstaan, daar de bouw totaal f 29780.— in stede van f 28000.—, zoude kosten.

Men besloot tot een zoodanig bedrag verhooging te verzoeken van de ontvangen subsidie om de totstandkoming van het Raadhuis, zooals men dat behoeft, doch tot welks bouw men de vereischte f 29780.— niet kon vinden,— toch te verkrijgen.

De urgentie van dien bouw liet zich zelfs reeds in den aanvang van het jaar 1913 gemakkelijk bewijzen. Er is geen behoorlijk landslokaal, waar de Raad kan vergaderen, archiefruimte is evenmin aanwezig.

De Wd. 1ste Gouvernements-Secretaris wendde zich bij missive No. 2876 ddo. 11 December 1914 in de volgende bewoordingen tot den Adviseur voor de Decentralisatie:

„Met referte aan Uw schrijven van 10 November j.l. No. 1131a/A betreffende de toekenning van subsidie aan de Gemeente Makassar voor den bouw van een compleet Raadhuis, tevens kantoor voor den Directeur der Gemeentewerken, heb ik de eer, op last van den Gouverneur-Generaal, UHoog-EdelGestr. mede te deelen, dat naar het oordeel van Zijne Excelentie alvorens de Gemeenteraad wordt uitgenoodigd, een eenvoudiger project voor gemeld werk met bijbehorende begrooting in te dienen,— zal moeten vaststaan, tot welk percentage van de totale kosten eventueel van Landswege ten hoogste een tegemoetkoming zou kunnen worden verleend. Het is toch niet onmogelijk, dat de Gemeenteraad ingeval geen volledige vergoeding der bouwkosten in uitzicht kan worden gesteld, zich genoopt zal zien van den

bouw af te zien. In dat geval zou de omwerking van het project noodelooze moeite zijn. Door vóóraf het percentage der Regeerings-subsidie aan te geven, kan den Raad eene latere teleurstelling worden bespaard. Aangezien Uw aangehaald schrijven ter beoordeeling van de vraag, tot welk percentage van de bouwkosten eventueel subsidie zal zijn te verleen, geen gegevens bevat, zou de Landvoogd gaarne zien, dat UHEdelGestr. hieromtrent alsnog vooraf van Uw gevoelen deed blijken.

Mede kwijt ik mij van een bekomen opdracht door U ook in verband met het slot van Uw meergemeld schrijven, in afschrift hiernevens te doen toekomen mijne aan den Resident van Batavia gerichte missive van heden No. 2874, waaruit U zal blijken, dat géén termen zijn gevonden om der Gemeente Buitenzorg voor den bouw van een Raadhuis aldaar, een subsidie in uitzicht te stellen”.

Bij schrijven van den Voorzitter van den Gemeenteraad No. 810/14 ddo. 8 September 1915 werd den Adviseur voor de Decentralisatie om bericht verzocht, welk percentage van de totale kosten door de Regeering zoude kunnen worden bijgedragen.

Bij missive No. 2897 ddo. 24 November 1915 berichtte de 1ste Gouvernements-Secretaris:

„Bij missive van 's Raads Voorzitter van 13 Mei 1913 No. 162 werd tot de Regeering het verzoek gericht om het bij besluit van 19 Januari 1912 No. 46 voor de op- en inrichting van eene werkplaats en een bureau voor gemeentewerken, zoomede van een lokaal voor het houden van vergaderingen, aan de Gemeente toegekende subsidie ad f 13000.— te willen verhoogen tot f 29.780. , zulks teneinde de Gemeente in staat te stellen over te gaan tot den bouw van een compleet Raadhuis tevens kantoor voor den Directeur der Gemeentewerken.

Naar aanleiding hiervan heb ik de eer, op last van den Gouverneur-Generaal, den Gemeenteraad mede te deelen, dat naar het oordeel van zijne Excelentie, alleen tegemoetkoming en dan *volledige* tegemoetkoming in de kosten van den bouw van een *vergaderzaal* op den weg der Regeering ligt, wanneer daarvoor,

gelijk te Makasser, geen Landslokaal beschikbaar wordt gesteld *).

De beschikking over eenige secretariëruimte annex aan de vergaderzaal is ongetwijfeld onmisbaar en ook het bezit van een volledig Raadhuis en een volledige gemeente-secretarie zijn begrijpelijke desiderata, doch Zijne Excellentie heeft er bezwaar tegen daarvoor subsidie te verleen. Waar nu in hoogeraangehaalde missive niet is aangetoond, dat de aan Uwe Gemeente toegekende subsidie, waaronder een op f 3500.— geraamd bedrag voor een vergaderzaal, voor dat doel onvoldoende is, heeft de Landvoogd gemeend aan het hoogeromschreven verzoek geen gevolg te moeten geven."

Op de begrooting voor het jaar 1916 werd een bedrag van f 27700.— voor den bouw van een Raadhuis uitgetrokken (inclusief de Regeeringssubsidie van f 13000.)

Het door den Directeur der Gemeentewerken gemaakt project voor een Raadhuis, bleek niet meer te voldoen aan de tegenwoordige eischen, in verband met reeds geschiede en nog te geschieden uitbreiding van het personeel in dienst der Gemeente.

Een nieuw plan werd ontworpen door den Opzichter der Burgerlijke Openbare Werken, H. de Munnik, waarvan de totaal-kosten echter f 43600.— bedroegen, met inbegrip van 10% voor onvoorziene uitgaven.

In zijne zitting van den eersten Februari 1916 besloot de Raad een bedrag van rond f 45000.— te voteeren voor dat doel, waarvan f 7000.— ten laste van de begrooting voor het jaar 1917 te brengen.

Door den Raad werd een perceel naast het Politiekantoor in eigendom bij de Regeering aangevraagd, waarop het Raadhuis zoude verrijzen.

De Directeur der Burgerlijke Openbare Werken stelde den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden ervan in kennis, dat zijnerzijds bezwaren bestaan tegen den afstand van bedoelden grond aan de Gemeente. Met den bouw, welke volgens Raads-

*) Deze laatste opmerking is in zooverre onjuist, dat de Gemeenteraad twee lokalen van het kantoor van den Assistent-Resident van Makasser (het z. g. Politiekantoor) in gebruik heeft.

beschikking van 9 Maart 1916 in *eigen* beheer zal geschieden, kan dus voorloopig niet worden begonnen; echter zullen vermoedelijk de bezwaren van dien Departementschef kunnen worden ontzenuwd.

Dit is de tweede maal, dat de Gemeente gedupeerd wordt bij de aanvraag van grond voor een te bouwen Raadhuis. Het stuk grond, waarop eerst de keuze was gevallen, n.l. aan den Hospitaalweg, werd evenmin verkregen in verband met de plannen voor een daar op te richten Gouverneurs-woning.

Vanaf 11 Februari 1913 tot heden, beschikt de Gemeenteraad over een vergaderlokaal in het Assistent-Residents Kantoor, dat alhoewel reeds te klein voor vergaderzaal, tevens benut wordt als Gemeentesecretarie.

Bij het houden van Raadszittingen worden dus schrijfflessenaars enz. uit het bureau verwijderd.

De Directeur der Gemeente heeft ook de beschikking over een kamer van het Assistent-Residents kantoor, welke eveneens te weinig ruimte biedt. In dit lokaal zijn werkzaam: de Directeur der Gemeentewerken, een klerk, een teekenaar, de opzichter G. W. en een bureau-oppasser.

HOOFDSTUK X.

Diversen.

Op het plan van den Directeur der Gemeentewerken voor den bouw van een Raadhuis, werd boven de ingangsdeuren „het” wapen van Makasser geprojecteerd, d.w.z. een met zwaard doorstoken klapperboom, met op den achtergrond nog eenige boomen van dat soort.

Bij mij rees de vraag: Is dit het van overheidswege ingestel-

de wapen, zoo ja, bij welke Regeeringsbeschikking werd het wapen ingesteld of erkend?

Ik deed, daartoe gemachtigd door den Voorzitter van den Gemeenteraad, een beroep op eenige instellingen en personen, die mij op de meest welwillende wijze inlichtingen hieromtrent verschafften. Ook van eenige stadgenooten mocht ik veel hulp ontvangen. Informaties werden ingewonnen bij: het Encyclopaedisch Bureau, het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, een Heraldisch Bureau, den Landsarchivaris, prof. J. E. Heeres, den vroegeren voorzitter van den Gemeenteraad alhier, den heer M. C. Schadee, enz. enz.

Nasporingen werden gedaan in het archief van het Politiekantoor en dat der Protestantsche Kerk, in 's Landspakhuis alhier enz.

Aan het werk van Dr. S. A. Buddingh (laatstelijk belast met eene algemeene inspectie over de Protestantsche Kerk en het Schoolwezen in Nederlandsch-Indië) getiteld:

Neerlands-Oost-Indië, Reizen over Java, Madoera, Makasser, Saleijer, Bima, Menado, Sangier-eilanden, Talau-eilanden, Ternate, Batjan, Gilolo en omliggende eilanden, Banda-eilanden, Amboina, Haroekoe, Saparoea, Noussalaut, Zuidkust van Ceram Boeroe, Boano, Bangka, Palembang, Riouw, Benkoelen, Sumatra's Westkust, Flores, Timor, Rotty, Borneo's Westkust en Borneo's Zuid- en Oostkust, gedaan gedurende het tijdvak van 1852-1857, uitgegeven te Rotterdam, bij M. Wijt & Zonen, jaartal 1860 wordt het volgende ontleend:

Het wapen van Vlaardingen, of liever van Makasser, is een klapperboom, door een zwaard of degen doorstoken. Dit wapen zou zijn oorsprong te danken hebben aan eene plechtige handeling van den beroemden Admiraal, later Gouverneur-Generaal C. J. Speelman, die in een tijdverloop van drie jaren, t. w. van 1666—1669, de Makassaarsche Rijken tot onderwerping bracht, nadat ^{reeds} in 1653 onder Arnold de Vlaming, en in 1660 onder Van Dam en Fruitman, aanvankelijk en met eenig goed gevolg, was beproefd geworden.

Toen Speelman namelijk in zijne legertent op den 18en November 1667 het bekende Bongaijsch Kontrakt of Traktaat tusschen Nederland en eenige vorsten van Celebes sloot, stond hij (zegt men) in eene vergadering van vorsten, die hij belegd had, met waardigheid op, en stak hij zijn degen door een stam van een nabijstaanden kokospalm, en zwoer:

„dat hij met allen, die dit traktaat zouden schenden, doen zou als met dien klapperboom”. Ter herinnering aan dit feit zou Makasser het bovengenoemde wapen hebben aangenomen.

(De plechtigheid had plaats tusschen Bongaij of Banggaai, een Rijk op de Oostkust van Celebes, behoorende tot het gebied van den Sultan van Ternate) en Barombong of Borambon, eene negorij in het Rijk Goa, aan Celebes' Westkust. Van het Rijk Bongaij weet men, dat het in oude tijden door de vorsten der 40 Bongaij-eilanden aan hun gebied werd toegevoegd, en van deze eilanden is het bekend, dat ze in 1580 door Badoe, Koning van Ternate, onderworpen en in 1655 door den Landvoogd De Vlaming werden in bezit genomen).

Door de N. V. Handelsdrukkerij en Kantoorhandel „Celebes” alhier werd voor eenige jaren een boekske uitgegeven: „Makasser zooals het was en is, 1856—1906”, door Karl van Iburg (pseudoniem van Mr. F. Vorstman, destijds advocaat en procureur te dezer stede).

In dit boekje wordt vermeld:

„Barrière No. 1 sloot den toegang af tot de Passerstraat en een hooge, steviggebouwde houten balustrade, die van hier af naar zee toeliep, belette den toegang tot de stad over het open terrein tusschen de poort en de zee.

Vanaf de overzijde van deze Barrière strekte zich een gedeelte van den stadsmuur uit, langs het Prins-Hendrik-Pad—niet laan—naar de Chineesche straat toe, welke daar afgesloten werd door Barrière No. 3. Boven deze Barrière was een kroonlijst aangebracht, in het midden waarvan het Stadswapen van Makasser prijkte.

Dit wapen bestond uit een houten ovaal, waarop men een „en relief” uitgesneden kokospalm (klapperboom) zag, die op

ongeveer manshoogte met een zwaard doorstoken was. Volgens de overlevering heeft dit wapen zijnen oorsprong te danken aan den Admiraal Speelman, die een tegen het fort oprukkende bende Bonieren en Goareezen tegemoettrok, en deze op de hoogte van Kampong Maloko tot staan bracht.

Hier riep hij, met zijn zwaard eenen aan den weg staanden klapperboom doorstekende, den aanvallers met donderende stem toe: „Zoo waar ik met dit zwaard dezen klapperboom doorsteek, zal ik ulieden allen verslaan”, waarop de bende aftrok. (Bij het afbreken der barrière is het wapen blijkbaar verloren geraakt).

De Encyclopaedie van Ned. Indië teekent het volgende onder: „Wapens” (Stedelijke) aan:

Voor zoover ons bekend is, bestaan in Indië slechts drie steden, welke een van overheidswege ingesteld wapen voeren, n.l. Batavia, Makasser en Samarang. Resolutie J. P. Coen van 15 Augustus 1620 omschrijft het wapen van Jacatra. Het wapen van de stad Samarang werd vastgesteld bij besluit van 29 Mei 1827 No. 20.

Omtrent het wapen van Makasser, gaat het verhaal, dat C. J. Speelman bij zijne overwinning van de Makassaren in 1667, in het bijzijn van zijne zegevierende bondgenooten en de vernederde vijanden, zijn zwaard trok en als het ware om zijn kracht te toonen, dat met één stoot door een klapperboom stak. Aan deze daad zou Makasser zijn wapen, bestaande uit een klapperboom, waarin een zwaard gestoken is, te danken hebben. Volgens sommigen schonk Speelman zelf het wapen in 1667 aan de Stad; anderen beweren, dat het wapen van 1708 dateert.” —

Na onderzoekingen gedaan door Dr. F. de Haan, Landsarchivaris en den heer L. van Vuuren, Chef van het Encyclopaedisch Bureau te Batavia, kwamen beiden tot de conclusie, dat het wapen van Makasser nooit in eenige resolutie van de Regeering is vastgesteld, zooals dit wél het geval is met het wapen van Batavia en dat van de stad Samarang.

In het archief der Protestantsche Kerk alhier bevindt zich een wapen in lijst, in hoofdzaak overeenkomend met het wapen van Makasser n.l. een (arén) palm met zwaard doorstoken, doch vol-

gens het opschrift was dit het familiewapen van een zekeren De Rijck.

Het komt waarschijnlijker voor, dat werkelijk een klapperboom bedoeld is, dus *niet een arènpalm*. Onze Voorouders bezochten nagenoeg uitsluitend de kusten, en voor Celebes is dan de klapper typeerend.

Tegen het voeren van het wapen, omtrent welks oorsprong men nog in het duister tast, als sinds eenige jaren door de Gemeente geschiedt, zoude geen bezwaar bestaan, ware het niet, dat de „klappertuin” op den achtergrond niet heraldisch is, terwijl het dekken van het schild door de stedekroon het aanzien van het wapen niet weinig zoude verhoogen. De mededeeling in Warnasari, jaarboekje 1850, blz. III, n.l. dat bij het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen het gevest en de punt van het bewuste zwaard van Speelman moeten berusten, kan-naar dat Genootschap berichtte,- niet juist zijn. In den inventaris der rijkssieraden van Boni (Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap, jaargang 1869), waar deze uitvoerig behandeld zijn, wordt van het gevest en de punt van Speelman's zwaard géén melding gemaakt.—

De heeren J. Ch. van Schouwenburg en A. G. Valette te dezer stede, namen op zich, aan de hand van de historische gegevens omtrent het wapen van Makasser, een nieuw wapen te ontwerpen, dat aan heraldische eischen zoude voldoen.

Binnenkort zal de Raad hieromtrent hebben te beslissen.

Bedoelde heeren stellen voor, een wapen aan te nemen, waarvan de omschrijving luidt: (Volgens door hen verstrekte opgave):

Het schild van goud is beladen met een vruchtdragenden cocospalm, paalswijs geplaatst op een grasveld, beide van sinopel; de cocospalm is op ongeveer een derde van zijne hoogte doorstoken door een baars-wijs geplaatst zwaard van natuurlijke kleuren.

Het schild is gedekt door een burcht- of stadskroon met vijf getinneerde torens van goud.

Het schild ligt op een paalswijs geplaatst klaar anker van natuurlijke kleur. Aan het beneden gedeelte van den ankerstok is met een strik van keel bevestigd een faaswijs geplaatste tak van

den Tangkalak-boom (*Litsea Sabifera* Bl.) van natuurlijke kleuren. Het schild wordt gehouden door twee klimmende herten van natuurlijke kleur, getongd van keel en staande op de handen van het anker.

Zeeboulevard.

De aan het zeestrand gelegen Zeeboulevard met Paviljoen, vormt een geschenk aan de Gemeente van den voormaligen Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden: Swart.

Makasser, 1 April 1916.

De Secretaris der Gemeente,

A. VAN BEUSEKOM.

Bijlage: A.

No. 171. **Decentralisatie.** Afzondering van geldmiddelen voor de hoofdplaats Makassar uit de algemeene geldmiddelen van Nederlandsch-Indië. Instelling van een gemeenteraad te dier plaatse.

In naam der Koningin !

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

Den Raad van Nederlandsch-Indië gehoord :
Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Saluut !
doet te weten :

Dat Hij, de bepaling van het eerste lid van artikel 68a van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië willende toepassen op het gedeelte van het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, uitmakende de hoofdplaats Makassar.

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van bovengenoemd Reglement, zoomede op de wetten van 30 December 1905 (Indisch Staatsblad 1906 Nos. 9 en 11);

Heeft goedgevonden en verstaan :

ARTIKEL 1.

De bepaling van het eerste lid van artikel 68a van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië wordt toegepast op het gedeelte van het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, uitmakende de hoofdplaats Makassar.

Dit gebiedsdeel wordt genoemd : de gemeente Makassar.

ARTIKEL 2.

Voor de gemeente Makassar worden uit de koloniale geldmiddelen afgezonderd :

- a. eene som van f 12650.— (twaalf duizend zes honderd vijftig gulden) 's jaars;
- b. twintig ten honderd van de bruto-opbrengst (gerekend van 1 Januari 1906) der belasting op het slachten van runderen, buffels en paarden te Makasser, bedoeld in de ordonnantie van 14 Januari 1903 (Staatsblad No. 29);
- c. het verpacht middel: verhuur van plaatsen op de vischpassers te Makasser, bedoeld in de ordonnantie van 16 November 1857 (Staatsblad No. 105) en artikel 5 § e der ordonnantie van 7 Juli 1897 (Staatsblad No. 180) met dien verstande dat ook de over de eerste drie maanden van het jaar 1906 door het Land ontvangen of nog te ontvangen pachtschat aan de gemeente Makasser wordt afgestaan.

ARTIKEL 3.

De rechten, bevoegdheden en verplichtingen voor het Land voortvloeiende uit de blijkens notarieele akte van 6 Januari 1906 No. 6 en onderhandsche akte van 6 Januari 1906 met den Chinees Liem Keng Jong onder borgstelling van de Chineezen Lie Tjien Thaij en Lim Eng Goang bestaande overeenkomsten betreffende de pacht van het in artikel 2 sub c bedoelde middel gedurende het tijdvak van 1 April 1906 tot en met ultimo Maart 1907, gaan over op de gemeente Makasser.

ARTIKEL 4.

In de gemeente Makasser wordt, buiten de terreinen onder militair beheer, niet meer uit de algemeene geldmiddelen van Nederlandsch-Indië:

1. voorzien in de behoefte aan :
 - a. onderhoud, herstelling, vernieuwing en aanleg van openbare wegen, straten, pleinen en tuinen, met de daartoe behoorende beplantingen, glooiingen, bermen, dijken, slooten, putten, mijlpalen, naamborden, bruggen, duikers, beschoeiingen en andere werken, ten algemeenen nutte strekkende goten, riolen en spoelleidingen, zoomede passerloodsen ;

- b. brandweer;
- c. aanleg van begraafplaatsen;
- 2. bijgedragen ten behoeve van de straatverlichting.

ARTIKEL 5.

De Gouverneur-Generaal bepaalt welke terreinen in de gemeente Makasser onder Militair beheer staan.

ARTIKEL 6.

Aan de gemeente Makasser worden in beheer gegeven de aan het Land behorende of tot dusver van Landswege beheerde zaken, genoemd in artikel 4 sub 1, zoover die liggen buiten de in het eerste gedeelte van dat artikel uitgezonderde terreinen; voorts de aan den Lande behorende brandspuithuizen in de gemeente, zoomede de buiten de gemeente gelegen algemeene begraafplaatsen voor lijken van Inlanders in de kampong Bero-angin en nabij de kampong Dadie; met verplichting om al deze zaken bij voortduring aan hun tegenwoordige bestemming te doen beantwoorden en ze daartoe in goeden staat te onderhouden en zoo noodig te herstellen en te vernieuwen.

ARTIKEL 7.

De aan den Lande behorende brandspuiten en andere brandweer-materialen, aanwezig in de bij artikel 6 bedoelde brandspuithuizen, worden kosteloos aan de gemeente Makasser afgestaan.

De Gouverneur-Generaal bepaalt welke van de overige inventarisartikelen van den gewestelijken waterstaatsdienst kosteloos aan de gemeente Makasser worden afgestaan.

ARTIKEL 8.

Voor de gemeente Makasser wordt ingesteld een raad, die genoemd wordt: de gemeenteraad van Makasser.

Het aantal leden van dien raad is 13. Hij is samengesteld uit: 8 Europeanen of met hen gelijkgestelde personen,

3 Inlanders, en
2 Vreemde Oosterlingen.

Het Hoofd van Plaatselijk Bestuur der afdeeling Makasser is voorzitter van den Raad.

ARTIKEL 9.

De werkkring van den gemeenteraad van Makasser omvat de voorziening in de behoefte aan plaatselijke verordeningen voor de gemeente Makasser; verder het bij artikel 6 bedoeld beheer, de voorziening in de bij artikel 4 sub 1 omschreven behoeften en in het algemeen de bevordering van de openbare gezondheid en het openbaar verkeer in de gemeente, zoomede van hare verfraaiing.

De Raad is bevoegd bovendien in andere behoeften der gemeente Makasser te voorzien, behoudens inachtneming van hetgeen aan de Regeering en andere autoriteiten, is voorbehouden. Bij twijfel of geschil over de grenzen van de bevoegdheid of de taak van de Regeering, van den Gemeenteraad van Makasser en van andere autoriteiten, beslist de Gouverneur-Generaal.

ARTIKEL 10.

Vast te stellen de volgende overgangsbepalingen voor het beheer door de gemeente Makasser van de algemeene begraafplaatsen.

§ 1. Onder toezicht van den gemeenteraad wordt het rechtstreeksch beheer van de algemeene begraafplaatsen voor lijken van Europeanen en met deze gelijkgestelde personen, alsmede van Inlandsche Christenen, van Chineezzen en van Inlanders, uitgeoefend door de colleges, die er thans mede belast zijn op den voet van de daarvoor geldende reglementen; met dien verstande dat:

- a. benoeming en ontslag van leden der commissie voor het beheer der begraafplaats voor lijken van Europeanen en met dezen gelijkgestelde personen, alsmede van Inlandsche Christenen, de aanwijzing van den voorzitter dier commissie

zoomede benoeming en ontslag van den opziener dier begraafplaats, geschieden door den gemeenteraad en in overleg met dien raad wordt beslist in geschillen, op de begraafplaats en de begrafenis betrekking hebbende.

- b. bezwaren tegen beslissingen der commissie voor het beheer der begraafplaats voor lijken van Chineezers met betrekking tot de aanwijzing van het vak waarin moet worden begraven, worden ingediend aan den gemeenteraad;
- c. van het geldelijk beheer der begraafplaatsen jaarlijks, binnen drie maanden na afloop van het jaar, rekening en verantwoording wordt gedaan aan den gemeenteraad, die de uitgaven en ontvangsten in openbare vergadering vaststelt, nadat de rekening en verantwoording, gedurende 1 maand voor een ieder ter lezing is nedergelegd op het kantoor van 's Raadsvoorzitter en tegen betaling der kosten in druk of in afschrift voor een ieder verkrijgbaar is gesteld, zoomede van de nederlegging en de verkrijgbaarstelling openbare kennisgeving is gedaan.

§ 2. De Gemeenteraad is bevoegd de bepalingen der vorige paragraaf te wijzigen of door andere te vervangen, onder voorbehoud evenwel, dat het bepaalde onder c in stand blijft zoolang nog geen uitvoering is gegeven aan de hieronder in § 3 volgende bepaling.

§ 3. Zoodra mogelijk, doch in elk geval niet later dan in het jaar 1908, komen de uit het beheer der begraafplaatsen voortvloeiende uitgaven en ontvangsten op de gemeentebegroting voor.

ARTIKEL 11.

Deze ordonnantie treedt in werking op 1 April 1906.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië geplaatst en, voor zoveel nodig, in de Inlandsche en Chineesche talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage Colleges en

Ambtenaren, Officiëren en Justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 12den Maart 1906.

(w. g.) J. B. VAN HEUTSZ.

De wd. Algemeene Secretaris

Uitgegeven den 16den Maart 1906

(w. g.) DE GROOT.

De wd. Algemeene Secretaris,

(w. g.) DE GROOT.

Bijlage : B.

O P G A V E

van *verordeningen*, vastgesteld door den Gemeenteraad van Makassar en van binnen zijn ressort van kracht zijnde *Reglementen en Keuren van Politie*, vastgesteld door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur.

A. Verordeningen.

Omschrijving der Verordening	Dagteekening van het Raadsbesluit, waarbij de verordening is vast- gesteld en van het be- sluit, waarbij even- tueele wijzigingen zijn aangebracht.	Nummer en dagteeke- ning der Javasche Cou- rant, waarin verorde- ning en wijziging zijn afgekondigd,
1. Reglement van orde voor de Vergaderingen van den Gemeenteraad van Ma- kasser.	11 April 1906 en 4 Nov. 1908	—
2. Reglement op het ver- voeren van petroleum in de Gemeente Makassar.	25 Juli 1906	1 Sept. 1906 No. 70.
3. Verordening op den in- voer en het bezit van klappereekhoorns in de Gemeente Makassar.	22 Januari 1908	17 en 20 Maart 1908 Nos. 22 en 23.
4. Algemeene bepalingen betreffende het tijdelijk in gebruik afstaan van open- bare wegen, straten, plei- nen, parken en andere terreinen in de Gemeente Makasser.	4 Nov. 1908	3 Dec. 1909 No. 96.
5. Verordening op het slachten en keuren van vee en vleesch en op het gebruik van de open- bare slachtplaatsen in de Gemeente Makassar.	22 Sept. 1909	12 Nov. 1909 No. 90.

Omschrijving der Verordening	Dagteekening van het Raadsbesluit, waarbij de verordening is vast- gesteld en van het be- sluit, waarbij even- tueele wijzigingen zijn aangebracht.	Nummer en dagteeke- ning der Javasche Cou- rant, waarin verorde- ning en wijziging zijn afgekondigd.
6. Verordening op het num- meren van woonhuizen en andere gebouwen en het gebruik van naamborden in de Gemeente Makas- ser.	14 Sept. 1910	27 Januari 1911. No. 8.
7. Aanwijzing van wijken en buurten in de Gemeen- te Makasser, waar bedek- king van nieuw op te richten gebouwen met atap of andere licht ont- vlambare materialen niet is toegelaten.	9 Mei 1911	6 October 1911 No. 80.
8. Verordening regelende heffing van een retributie voor het gebruik van passerloodsen, behooren- de aan de Gemeente Ma- kasser.	23 Dec. 1911	17 Mei 1912 No. 40.
9. Verordening op het hou- den en oprichten van lo- gementen en koffiehuisen in de Gemeente Makasser.	27 Dec. 1911	23 Aug. 1912 No. 68.
10. Verordening op het num- meren van rijwielen, in de Gemeente Makasser.	27 Dec. 1911	23 Aug. 1912 No. 68.
11. Voorschriften nopens de kwijting van betalings- stukken.	27 Dec. 1911	17 Mei 1912 No. 40.
12. Reglement op de alge- meene begraafplaatsen in de Gemeente Makasser.	26 April 1912	6 Sept. 1912 No. 72.

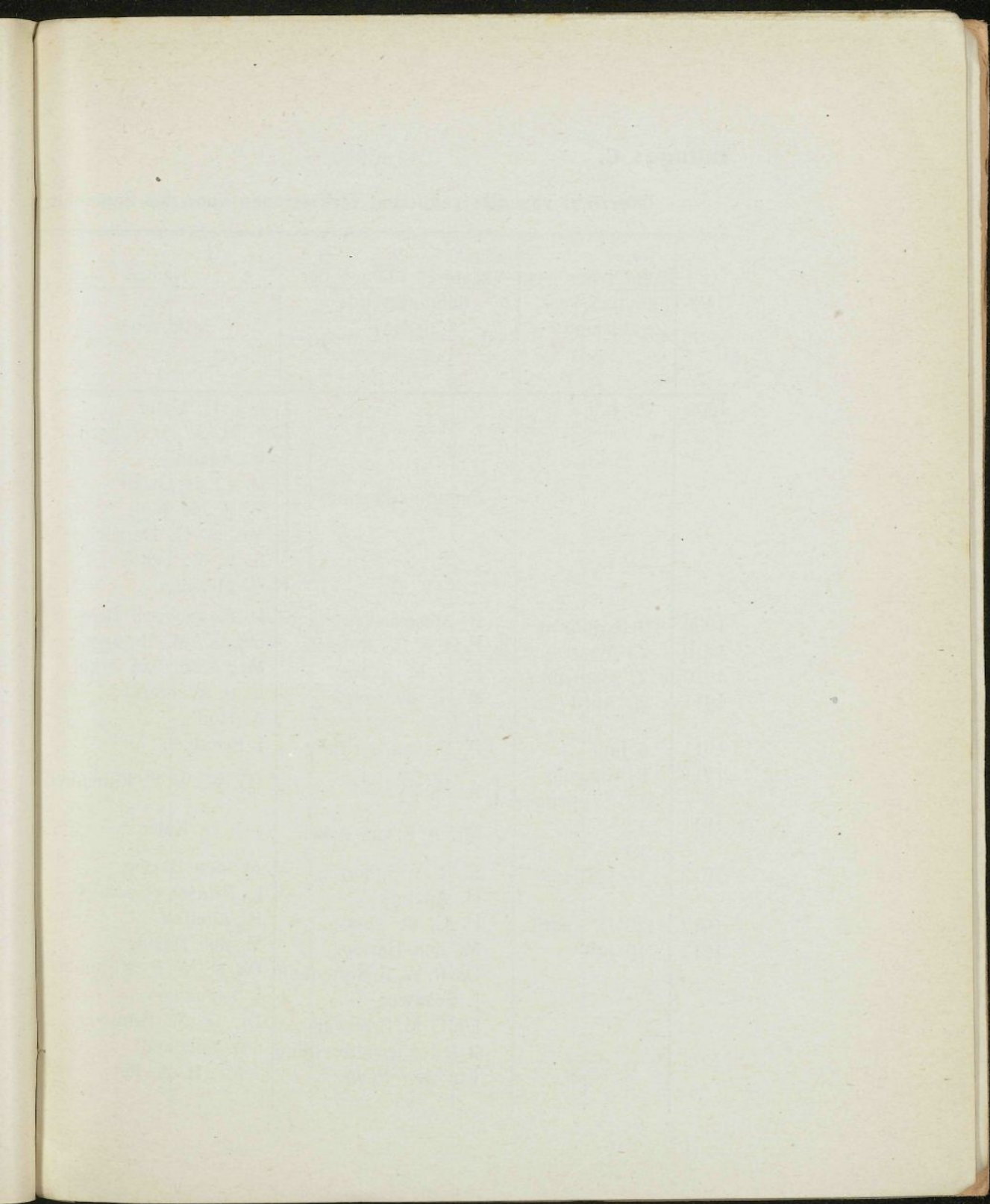
Omschrijving der Verordening	Dagteekening van het Raadsbesluit, waarbij de verordening is vast- gesteld en van het be- sluit, waarbij even- tueele wijzigingen zijn aangebracht.	Nummer en dagteeke- ning der Javasche Cou- rant, waarin verorde- ning en wijziging zijn afgekondigd.
13. Aanwijzing van de ter- reinen, die als algemeene begraafplaatsen voor in- gezetenen van de Ge- meente Makasser bestemd blijven en regelen, waar- naar het dagelijksch be- heer over de algemeene begraafplaatsen te Makas- ser zal worden gevoerd.	26 April 1912	6 Sept. 1912 No. 72.
14. Verordening op het be- zit van en den handel in vuurwapenen, buskruit en munitie in de Gemeente Makasser.	24 Mei 1912	15 Nov. 1912 No. 92.
15. Verordening op het hef- fen en invorderen eener belasting op het houden van openbare vermake- lijkheden in de Gemeente Makasser.	10 Maart 1914	25 Aug. 1914 No. 68 en 27 Nov. 1914 No. 95.
16. Verordening tot wijzi- ging en aanvulling van het Reglement op het bou- wen en sloopen ter hoofd- plaats Makasser, afge- kondigd in de Javasche Courant van 12 Septem- ber 1899 No : 73.	10 Maart 1914	18 Sept. 1914 No. 75.
17. Verordening tot heffing van opcenten op verpon- ding en personeele be- lasting.	12 Juni 1914	25 Aug. 1914 No. 68 en 27 Nov. 1914 No. 95.
18. Reglement op de brand- weer.	16 Juni 1915	20 Aug. 1915 No. 67.

Omschrijving der Verordening	Dagteekening van het Raadsbesluit, waarbij de verordening is vast- gesteld en van het be- sluit, waarbij even- tueele wijzigingen zijn aangebracht.	Nummer en dagtee- ning der Javasche Cou- rant, waarin verorde- ning en wijziging zijn afgekondigd.
19. Verordening op de hef- fing en invordering eener belasting op het houden van honden, in de Ge- meente Makasser.	6 Aug. 1915	14 Sept. 1915 No. 74.
20. Verordening regelende den rechtstoestand van de Ambtenaren der Gemeen- te Makasser.	22 Nov. 1915	10 Dec. 1915 No. 99.
21. Verordening tot uitvoe- ring van artikel 9 der Gemeente-Ambtenaren — verordening.	30 Dec. 1915	21 Jan. 1916 No. 6.
22. Verordening op de hef- fing van legesgelden in de Gemeente Makasser.	11 Febr. 1916	18 Febr. 1916 No. 14.
23. Verordening regelende de wijze, waarop de van gemeentewege te ver- richten bekendmakingen zullen geschieden, in de Gemeente Makasser.	11 Febr. 1916	18 Febr. 1916 No. 14.
24. Verordening, houdende verklaring, welke der door den Gemeenteraad van Makasser vastgestel- de verordeningen en der binnen zijn ressort van kracht zijnde, door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur vastgestelde re- glementen en keuren van politie, tegen welker over- tredding straf is bedreigd, nog zullen gelden.	9 Maart 1916	17 Maart 1916 No. 22

**B. Reglementen en keuren van Politie, tegen
welker overtreding straf is bedreigd.**

1. Verbod tot verkoop van eetwaren aan tot dwangarbeid veroordeelden, van 24 October 1887, afgekondigd in de Javasche Courant van 8 November 1887 No. 89.
2. Verbod tegen het verstoren der orde van oefeningen der gewapende macht, van 1 October 1890, afgekondigd in de Javasche Couranten van 24 en 28 October 1890 Nos. 85 en 86 ;
3. Verordening op het verwerken en opslaan van arak en andere sterke dranken, in vaten ter hoofdplaats Makasser aangebracht, van 21 Februari 1894, afgekondigd in de Javasche Courant van 16 Maart 1894 No: 22 ;
4. Reglement voor de Europeesche Wijkmeesters ter Hoofdplaats Makasser, van 22 April 1894, afgekondigd in de Javasche Courant van 11 Mei 1894 No. 38.
5. Reglement op het bouwen en sloopen ter Hoofdplaats Makasser, van 13 Juli 1899, afgekondigd in de Javasche Courant van 12 September 1899 No. 73, gewijzigd en aangevuld bij Gemeenteverordening van 10 Maart 1914, afgekondigd in de Javasche Courant van 18 September 1914 No. 75.
6. Reglement op het gebruik van en het verkeer op de openbare wegen, zoomede het verhuren van paarden, rij- en voertuigen, in de onderafdeeling Makasser, van 1 Februari 1905, afgekondigd in de Javasche Courant van 17 Februari 1905 No. 14, zooals het is gewijzigd bij gemeenteverordening van 6 Juni 1906, afgekondigd in de Javasche Courant van 17 Juli 1906 No. 57.
7. Verordening op de brood- en banketbakkerijen in het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden van 8 Maart 1905, afgekondigd in de Javasche Couranten van 4 en 7 April 1905 Nos. 27 en 28 ;
8. Verordening tot bevordering van de netheid, zindelijkheid, veiligheid en orde in het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, van 8 Maart 1905, afgekondigd in de Javasche

Couranten van 28 April en 2 Mei 1905 Nos. 34 en 35, zooals bedoelde verordening is gewijzigd bij Gouvernementsbesluit van 11 September 1905, afgekondigd in de Javasche Couranten van 24 en 28 November 1905 Nos. 94 en 95 en bij Gemeenteverordening van 22 April 1908 afgekondigd in de Javasche Couranten van 26 en 29 Mei 1908 Nos. 42 en 43 en bij gemeenteverordening van 10 Juli 1908, afgekondigd in de Javasche Couranten van 1 en 4 September 1908 Nos. 70 en 71 en bij Gemeenteverordening van 9 Mei 1911, afgekondigd in de Javasche Courant van 6 October 1911 No. 80.

Overzicht van alle gehouden verkiezingen voor den Gemeente-

raad van Makassar van 20 Juli 1909 tot en met 1 April 1916.

Jaar	Datum der gehouden verkiezing	Vacatures (namen der defungeerende leden)	Namen der gekozenen	A A N T A L K I E Z E R S			Opkomst der kiezers in procenten van het totaal bij:	
				Totaal	Opgekomen bij :		Stemming	Herstemming
					Stemming	Herstemming		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1909	20 Juli	Eerste verkiezing	J. J. H. Kater	—	—	—	—	—
			F. H. A. H. Rubach	—	—	—	—	—
			H. Adelink					
			H. C. de Groot					
			W. P. de Jong					
			Mr. H. G. Derx	152	70	—	46 ⁰ / ₀	—
			F. L. M. Schut					
			H. Mesman					
1909	9 November	H. Mesman	P. F. van den Berg	152	cijfers onbekend	cijfers onbekend		
1910	22 Maart	F. H. A. H. Rubach	Dr. G. M. Brouwer	204	50	—	24,5 ⁰ / ₀	—
1910	27 September	F. L. M. Schut	Mr. A. E. van Arkel	—	—	—	—	—
1911	25 April	W. P. de Jong	L. R. Wentholt	—	—	—	—	—
		J. J. H. Kater	A. Honig	—	—	—	—	—
1911	6 Juni	P. F. van der Berg	J. Seeuwen	—	—	—	—	—
1911	8 Augustus	A. Honig	Ds. R. W. F. Kijftenbelt	door de	Regeering	benoemd		
	12 September			—	—	—	—	—
1911	12 "	Mr. A. E. van Arkel	J. J. H. Kater	—	—	—	—	—
	19 "			—	—	—	—	—
1912	16 Januari	L. R. Wentholt	M. den Hartog	—	—	—	—	—
		H. Adelink	L. Prinsen Geerligs	—	—	—	—	—
1912	20 Februari	H. C. de Groot	H. Adelink	—	—	—	—	—
1912	16 Juli	M. den Hartog	M. den Hartog	—	—	—	—	—
		Ds. R. W. F. Kijftenbelt	Ds. R. W. F. Kijftenbelt	—	—	—	—	—
		J. Seeuwen	J. Seeuwen	—	—	—	—	—
		Dr. G. M. Brouwer	Dr. G. M. Brouwer	—	—	—	—	—
		2 leden ter uitbreiding van den Raad	G. Wieland	—	—	—	—	—
			Mr. H. A. Pet	—	—	—	—	—

Bijlage D.

Staat van werkelijke uitgaven

van

de Gemeente Makasser

over

de dienstjaren 1907 tot en met 1915

zonder saldi van vroegere jaren.

Bestuur van de Gemeente.

Bezoldiging van den Secretaris	.	.	.	.	f
Idem idem en ambtenaren ter Secretarie	.	.	.	.	"
Idem idem ambtenaren en bedienden	.	.	.	.	"
Schrijfloonen, gratificatiën, schrijf- en bureaubehoeften, druk- en bindwerk, vrachtlouen en verdere kleine uitgaven	.	.	.	.	"
Vertalingen	.	.	.	.	"
Onderhoud, herstelling en aankoop van meubilair	.	.	.	.	"
Kosten van kiezerslijsten, verkiezingen en lokaalhuur	.	.	.	.	"
Aankoop en onderhoud van een rijwiel voor bureauoppasser	.	.	.	.	"

Openbare werken voor zoover niet begrepen in volgende afdeelingen.

Bezoldiging en transportkosten van vast technisch personeel	.	.	.	.	"
Bezoldiging van een klerk ten bureele van den Directeur der Gemeentewerken	.	.	.	.	"
Schrijf- en bureaubehoeften, druk- en bindwerk, het maken van ontwerpen en begroo-tingen, bureauhuur, en aansluiting aan het stadstelefoonnet	.	.	.	.	"
Onderhoud van gebouwen	.	.	.	.	"
Onderhoud van wegen en daartoe behoorende werken	.	.	.	.	"
Onderhoud van bruggen en duikers	.	.	.	.	"
Onderhoud van goten, riolen, en spoelleidingen	.	.	.	.	"
Onderhoud van plantsoenen, gazons, en aanplantingen	.	.	.	.	"
Verbetering van de afwatering van den Malimonganweg zoomede van omliggende kam-pongs en van het Z. W. gedeelte van kampung Wadjo	.	.	.	.	"
Uitgaven tot het normaliseeren van wegen	.	.	.	.	"
Zware herstelling van bruggen en duikers	.	.	.	.	"
Zware herstelling en verbetering van goten, riolen, en spoelleidingen	.	.	.	.	"
Aanleg van nieuwe goten, riolen, en spoelleidingen	.	.	.	.	"
Aanleg van nieuwe bruggen en duikers	.	.	.	.	"
Aanleg van den weg door het Koningsplein met daartoe behoorende werken	.	.	.	.	"
Onderhoud van beschoeiingen langs het Zeestrand	.	.	.	.	"
Aankoop en onderhoud van werkkarren, tuig, gereedschappen en werktuigen, niet afzonderlijk genoemd, voor de uitvoering van openbare werken en daarmee verband houdende uitgaven	.	.	.	.	"
Aankoop en onderhoud van rijwielen t/b van het technisch personeel	.	.	.	.	"
Voortzetting van het werk: het verleggen van de rivier van Makasser en dempen van de bestaande rivier	.	.	.	.	"
Bezoldiging machinedrijver, stoker en onderhoud van de stoomwals	.	.	.	.	"
Aanschaffing van een motor of stoommachine tot het aandrijven van den steen-breker; aankoop van brandstoffen en olie, en onderhoud van den mo-tor; loon machinedrijver en andere daarmede verband houdende uitgaven	.	.	.	.	"

Sproei- en Reinigingsdienst.

Bezoldiging van een opzichter van de Stadsreiniging	.	.	.	.	"
Aankoop, onderhoud en herstelling van karren, tuig, gereedschappen en werk-tuigen voor den sproeiingsdienst en daarmede verband houdende uitgaven	.	.	.	.	"
Aankoop van nieuwe paarden en karbouwen	.	.	.	.	"
Reiniging van goten, riolen en spoelleidingen	.	.	.	.	"
Begieten der wegen en rphalen van vuilnis en ledigen van beerputten	.	.	.	.	"
Karbouwen- en paardenstal en onderhoud van idem	.	.	.	.	"
Toezicht, bewaking, voeding, verpleging en veeartsenijkundige behandeling van de gemeentepaarden, uitgaven voor verlichting, tuig, enz.	.	.	.	.	"

Straatverlichting.

Verlichting van openbare wegen en pleinen middels aerogeengas- en gasoline	.	.	.	.	"
--	---	---	---	---	---

*) w. o. begieten

Brandweer.

Bezoldiging van een boodschapper bij den Algemeenen Brandmeester	f
Onderhoud en herstelling van brandspuithuizen, zoomede aanschaffing van materiaal	"
Bouw brandspuithuisje	"
Premiën aan het personeel, dat zich bij brand door goed en vlug handelen heeft onderscheiden	"
Voor het sluiten eener collectieve ongevallenverzekering voor de spuit- en ladder-gasten van het brandcorps	"

Algemeene Begraafplaats.

Personeel bij de Europeesche begraafplaats	"
Onderhoud der begraafplaats en van het lijkwagenhuisje, herstelling en aanvulling van inventaris, aankoop van doodkisten voor onvermogenen en andere kleine uitgaven	"
Aansluiting aan het stadstelefoonnet van den beheerder der begraafplaats	"

Slachthuizen en keuring van vee en vleesch.

Bezoldiging van vast personeel bij het Slachthuis	"
Bouw abattoir en voltooiing van den bouw van het Slachthuis	"
Onderhoud en verbetering van het Slachthuis en aanhoorigheden, verlichting, aanschaffing van materiaal en aankoop gereedschappen en Werktuigen	"
Kosten voor de voorziening in spoelwater in het abattoir en heet water voor de varkensslachterij	"
Kosten van het sluiten van een ongevallenverzekering ten behoeve van het personeel bij het abattoir	"
Renten en aflossing van leening, te betalen aan het Gouvernement	"

Passers en Passerloodsen.

Bezoldiging van vast personeel bij den passer en de passerloodsen	"
Onderhoud van de passerloodsen	"
Afkoop van gebruiksrechten van vruchtboomen, vergoeding voor het verplaatsen van huizen tot vrijmaking van passerterreinen en verschaffing van nieuwe erven aan de bewoners	"
Andere kosten	"
Bouw van passerloodsen en van een tijd. passerloods in kampong Sapong	"

Kosten van Belasting-inning en van het beleggen van gelden, een en ander voor zoover hiervoor nog niet genoemd.

Bezoldiging Collecteur der staangelden	"
20/0 Collecteloon voor de inning der opcenten op de verponding en personeele belasting	"
Renten voor op te nemen gelden en terugbetaling van opgenomen gelden	"
Aankoop en bewaarloon van effecten en daarmede verband houdende uitgaven	"

Maatregelen in het belang der volksgezondheid.

Uitgaven in het belang der volksgezondheid	"
--	---

Avondschot.

Bediening	"
-----------	---

Subsidies, Voorschotten en Gratificatiën.

Gratificatiën en andere uitgaven van dien aard	"
Voorschotten op tractement aan het personeel in dienst der Gemeente	"

Jaar 1907	Jaar 1908	Jaar 1909	Jaar 1910	Jaar 1911	Jaar 1912	Jaar 1913	Jaar 1914	Jaar 1915
120.— f 390.095	120.— f 312.69	120.— f 431.—	120.— f 404.04	120.— f 205.65 f 1550.— f	120.— f 150.16 f	120.— f 486.84 f	180.— f 1524.44 f	— 263.845 1818.—
75.—	—	—	150.—	— f	— f	25.— f	— f	—
—	—	—	—	159.16 f	156.76 f	16.57 f	16.05 f	30;50
—	891.—	888.—	888.—	888.— f	660.— f	650.— f	648.— f	768.—
—	134.20	150.—	210.—	560.62 f — f	570.40 f 45.— f	511.56 f	471.03 f	738.20
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1699.56	2099.75 f	2580.— f	1840.— f	1644.50 f	2600.—
—	20361.325	3750.—	—	— f	— f	— f	— f	—
—	—	199.50	3201.505	381.28 f	668.63 f	297.775 f	876.97 f	3925.43
—	—	—	1.—	664.29 f	305.25 f	367.56 f	936.10 f	811.20
—	—	—	—	79.54 f	77.14 f	56.53 f	54.65 f	116.95
—	—	1680.—	2350.045	2302.045 f	1717.96 f	1723.20 f	1691.20 f	1759.20
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	900.—	900.—	1500.—	1400.— f	1350.— f	1225.— f	1150.— f	1410.—
—	—	—	166.725	47.675 f	52.— f	112.01 f	531.40 f	255.35
—	—	—	500.—	3335.50 f	— f	— f	— f	1497.—
115.85	130.70	126.72	108.20	— f	— f	— f	— f	55.— 2736.35
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	— f	240.— f	480.— f	480.— f	600.—
—	—	—	—	— f	— f	45.94 f	9.13 f	175.06
—	—	—	5.44	11011.44 f	7475.— f	— f	— f	64.07
—	—	—	12467.61	— f	— f	— f	— f	—
300.—	—	—	—	2567.90 f	321.30 f	34.55 f	— f	241.05
—	—	—	—	— f	72.— f	72.— f	72.— f	72.—
—	—	—	—	— f	— f	— f	150.— f	—
—	—	—	200.—	— f	240.— f	— f	— f	—

Veterinaire dienst.

Onderhoud van het gebouwtje van door de politie opgevatte honden	f
--	---

Grondaankoop.

Kosten voortvloeiende uit den aankoop van Gouvernementsgrond uitmakende het Zuidelijk deel van het Koningsplein . . .	"
---	---

Onvoorziene uitgaven.

TOTAAL	f
--------	---

Recapitulatie.

Bestuur der Gemeente	f
Openbare Werken voor zoover niet begrepen in volgende afdeelingen .	"
Sproei- en Reinigingsdienst	"
Straatverlichting	"
Brandweer	"
Algemeene begraafplaats	"
Slachthuizen en keuring van vee en vleesch	"
Passer- en passerloodsen	"
Kosten van belasting-inning en van het beleggen van gelden, een en ander voor zoover hiervóór nog niet genoemd . . .	"
Maatregelen in het belang der volksgezondheid	"
Avondschot	"
Subsidies, Voorschotten en Gratificatiën	"
Veterinaire dienst	"
Grondaankoop	"
Onvoorziene uitgaven	"

TOTAAL	f
--------	---

Jaar 1907	Jaar 1908	Jaar 1909	Jaar 1910	Jaar 1911	Jaar 1912	Jaar 1913	Jaar 1914	Jaar 1915
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

— f	— f	— f	10.25 f	— f	12.==f	11,90f	— f	—
-----	-----	-----	---------	-----	--------	--------	-----	---

— f	— f	229.49 f	— f	— f	— f	— f	— f	—
-----	-----	----------	-----	-----	-----	-----	-----	---

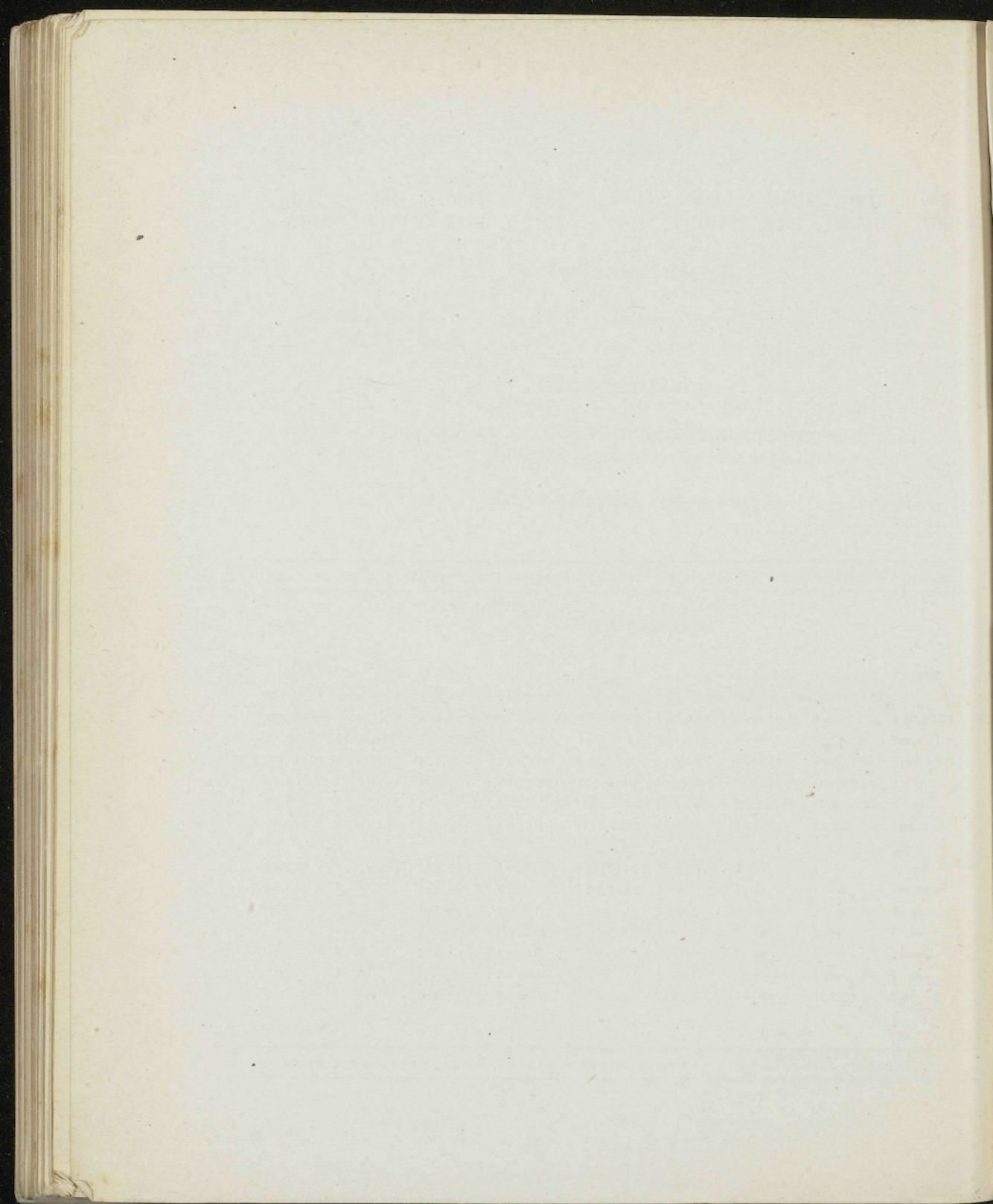
1127.99 ⁵ f	10.70 f	767.— f	83,64f	326.61f	— f	10.21 f	— f	4351,12
------------------------	---------	---------	--------	---------	-----	---------	-----	---------

28513,67 f	49999,98 ^{1/2} f	36567,47 f	81716,99 ⁵ f	73499,29 ⁵ f	74665,94 f	59732,86 ⁵ f	71900,92 f	103594,23
------------	---------------------------	------------	-------------------------	-------------------------	------------	-------------------------	------------	-----------

891,15f	1203.77f	1608,66f	1879,14f	3145.80f	2913.92f	1968,50f	4286,31 ⁵ f	7745,69 ^{1/2}
17306,10f	18347,60f	20604.10f	43169,66f	27842,03f	36259,12f	28716,92f	32336,26 f	37506,10 ⁵
7923,48f	7324.— f	5113,— f	10792,03f	12099.00 ⁵ f	14086,30f	13461,68f	16899,42 f	23245,94 ⁵
264,— f	264.— f	— f	1810,15f	2713,— f	4593,— f	6999,12f	7943,45 ⁵ f	10808,16
585.09 ⁵ f	432,69 f	551,— f	674,04f	2034,81f	426,92f	648,41f	1720,49 f	2112,34 ⁵
— f	1025,20f	1038,— f	1098,— f	1448,62f	1275,40f	1161,56f	1119,03 f	1506,20
— f	20361,32 ⁵ f	5629,50f	7252,11f	5526,90 ⁵ f	5348,98f	4785,06 ⁵ f	5203,42 f	9212,78
115.85f	1030,70f	1026,72f	2274,92 ⁵ f	4783,17 ⁵ f	1402,— f	1337,01f	1681,40 f	5953,70

— f	— f	— f	12473,05f	11011,44 f	7715,— f	525,94f	489,13 f	839,13
300,— f	— f	— f	— f	2567,90f	321,30f	34,55f	— f	241,05
— f	— f	— f	— f	— f	72,— f	72,— f	72,— f	72,—
— f	— f	— f	200.— f	— f	240,— f	— f	150,— f	—
— f	— f	— f	10,25f	— f	12,— f	11,90f	— f	—
— f	— f	229,49f	— f	— f	— f	— f	— f	—
1127,99 ⁵ f	10,70f	767,— f	83.64f	326,61f	— f	10,21f	— f	4351.12

28513,67 f	49999,98 ⁵ f	36567,47f	81716,99 ⁵ f	73499,29 ⁵ f	74665,94 f	59732,86 ⁵ f	71900,92f	103594,23
------------	-------------------------	-----------	-------------------------	-------------------------	------------	-------------------------	-----------	-----------

Bijlage E.

Staat van werkelijke ontvangsten

VAN DE

GEMEENTE MAKASSER

OVER

DE DIENSTJAREN 1907 t/m 1915.

(Zonder batige saldi van vroegere diensten).

Het voor de Gemeente Makasser uit de algemeene middelen afgezonderd bedrag	
Het in reserve gehouden bedrag van de voor den bouw van het abattoir in 1908 geleende som	
Twintig ten honderd van de bruto opbrengst der belasting op het slachten van runderen, buffels en paarden	
Leges ter Secretarie geheven	
Accres verpondingsopcenten	
Betaling voor het tijdelijk in gebruik afstaan van openbare wegen, straten en pleinen ten behoeve van ijshuisjes, kiosken, vaste warongs, tenten, ondergrondsche leidingen, enz.	
Het verpacht middel: verhuur van plaatsen op de vischpassers te Makasser	
Opbrengst van de verhuur in eigen beheer voor de plaatsen van de vischpassers	
Op te nemen gelden bij de Javasche Bank dan wel verkoop van effecten	
Renten van belegd of in giro loopend kasgeld	
Saldo bij de overneming van het rechtstreeksch beheer door de Gemeente van de Europeesche Begraafplaats	
Inkomsten van de Europeesche Begraafplaats	
Saldo bij de overneming van het fonds voor het weghalen van vuilnis bij de ingezetenen	
Ontvangsten wegens arbeid ten behoeve van- en leverantiën aan derden door den dienst der stadsreiniging	
Heffing voor het gebruik van slachthuizen	
Keurloonen	
Verhuur van inventarisgoederen uit de slachthuizen en van kiosken voor vleeschverkoop	
Geldleening bouw abattoir	
Ontvangsten wegens arbeid ten behoeve van- en leverantiën aan derden, speciaal door den dienst der Openbare Werken	
Verkoop van gronden	
Tegemoetkoming aan de Gemeente Makasser voor de op- en inrichting van een werkplaats en een bureau voor de Gemeentewerken, zoomede van een lokaal voor het houden van vergaderingen	
Terugbetaling van voorschotten door het personeel in dienst der Gemeente	
Opbrengst wegen gebruik door derden (a) f 20.— per dag van de stoomwals	
Opcenten op verpondingsbelasting, geheven binnen de grenzen der Gemeente Makasser	
Idem op de personeele belasting	
Belasting op het houden van openbare vermakelijkheden	
Heffing van een hondenbelasting	
Andere ontvangsten	
Contraposten	
Totaal ontvangsten	
Totaal uitgaven	
Voordelig saldo	
Nadeelig saldo	

	Jaar 1907	Jaar 1908	Jaar 1909	Jaar 1910	Jaar 1911	Jaar 1912	Jaar 1913	Jaar 1914	Jaar 1915
n.	f 17150	f 18650	f 18650	f 17090	f 22790	f 39400	f 39400	f 39400	f 41800
uf-	f —	f —	f 2500	f —	f —	f —	f —	f —	f —
	f 2613 60	f 2404 80	f 2293 20	f 1947 60	f 2340 60	f 2243 40	f 2338 20	f 2981 40	f 3009 —
	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f 14 50
	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f 2808 —
ten	f —	f —	f 422	f 9331 061/2	f 9884 671/2	f 6456 64	f 10464 29	f 10757 28	f 12964 321/2
	f 8429	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —
	f —	f 10032	f 10904	f 10908	f 10198 50	f 10398 50	f 9530 50	f 10622	f 10185 —
	f —	f —	f —	f —	f 5000 —	f 3000 —	f 472 78	f —	f —
	f —	f —	f —	f 486 96	f 393 25	f 393 15	f —	f 794 06	f 1333 74
pee-	f —	f 2671 821/2	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —
	f —	f 1060 40	f 853 40	f 888 10	f 866 30	f 808 90	f 1415 70	f 1100 60	f 1117 —
	f 2371 93	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —
der	f —	f —	f —	f —	f 551 50	f 1704 90	f 2859 —	f 3250 06	f 3319 —
	f —	f —	f —	f 4000 58	f 4924 —	f 4936 —	f 4982 70	f 6589 20	f 6498 —
	f —	f —	f —	f 840 60	f 1016 60	f 996 60	f 965 50	f 1283 50	f 1299 90
	f —	f —	f —	f —	f 40 50	f 112 50	f 101 —	f 89 50	f 141 —
	f —	f 5500 —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —
r den	f —	f —	f —	f —	f 1994 081/2	f 824 21	f 565 45	f 566 22	f 1390 05
	f —	f —	f —	f —	f 12470 50	f —	f —	f 524 —	f —
ts en ngen	f —	f —	f —	f —	f —	f 13000 —	f —	f —	f —
	f —	f —	f —	f —	f —	f 120 —	f 120 —	f —	f —
	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f 20 —	f 180 —	f —
	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f 2297 09	f 8814 841/2	f 7066 64
	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f 2428 531/2
	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f 584 —	f 11530 82
	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f —	f 320 50
	f 111 —	f 20 —	f 5 —	f 7376 94	f 42 —	f 495 80	f 1876 67	f 624 30	f 2047 —
	f —	f —	f —	f —	f 233 25	f 270 —	f 1 —	f 47 99	f 924 35
	f 30675 53	f 60339 021/2	f 35627 60	f 47575 841/2	f 72745 76	f 85160 60	f 77109 88	f 88208 9 1/2	f 113197 36
	f 28513 67	f 49999 981/2	f 36567 47	f 81716 991/2	f 73499 291/2	f 74665 94	f 9732 861/2	f 71900 92	f 10594 23
	f 2161 86	f 10339 04	f —	f —	f —	f 10494 66	f 17677 011/2	f 16308 031/2	f 9603 13
	f —	f —	f 939 87	f 34141 15	f 753 531/2	f —	f —	f —	f —

Bijlage: F.

OVERZICHT van de Ontvangsten en Uitgaven van de Europeesche Begraafplaats over de jaren 1907 t/m 1915.

Jaar	Ontvang- sten	Bezoldi- ging per- soneel	Verdere uitgaven	Totaal- uitgaven	Saldi
1907	*) f 2671 ^{82 1/2}	f — —	f — —	f — —	f + 2671 ^{82 1/2}
1908	„ 1060 40	„ 891 —	„ 134 20	„ 1025 20	„ + 35 20
1909	„ 853 40	„ 888 —	„ 150 —	„ 1038 —	„ — 184 60
1910	„ 588 10	„ 888 —	„ 210 —	„ 1098 —	„ — 509 90
1911	„ 866 30	„ 888 —	„ 560 62	„ 1448 62	„ — 582 32
1912	„ 808 90	„ 660 —	„ 615 40	„ 1275 40	„ — 466 50
1913	„ 1415 70	„ 649 —	„ 512 56	„ 1161 56	„ + 254 14
1914	„ 1100 60	„ 648 —	„ 471 03	„ 1119 03	„ — 18 43
1915	„ 1117 —	„ 768 —	„ 738 20	„ 1506 20	„ — 389 20

*) Saldo bij de overname der Begraafplaats.

Bijlage : G.

Overzicht van de Ontvangsten en Uitgaven van het Gemeentelijk Slachthuis over de jaren 1910 t/m 1915.

Jaar	Ontvangsten voor het gebruik van het slachthuis, keurloonen, verhuur van inventarisgoederen en van kiosken voor vleeschverkoop.		Bezoldiging personeel van het slachthuis.		Verdere uitgaven incl. aflossingen en renten.		Totaal—uitgaven		Saldi	
1910	f	4841 18	f	1699 56	f	5552 55	f	7252 11	f—	2410 93
1911	„	5981 10	„	2099 75	„	3427 15 1/2	„	5526 90 1/2	f +	454 19 1/2
1912	„	6045 10	„	2580 —	„	2768 98	„	5348 98	f +	696 12
1913	„	6049 20	„	1840 —	„	2945 06 1/2	„	4785 06 1/2	f +	1264 13 1/2
1914	„	7962 20	„	1644 50	„	3558 92	„	5203 42	f +	2758 78
1915	„	7938 90	„	2600 —	„	6612 78	„	9212 78	f—	1273 88

INHOUD.

Hoofdstuk.	Onderwerp.	Bladz.
I	Gemeentebestuur	5.
II	Ambtenaren in dienst der	
	Gemeente	12.
III	Comptabiliteit	35.
	<i>a.</i> Bijdrage uit de algemeene geldmiddelen	35.
	<i>b.</i> Belastingen en retributiën	37.
	<i>c.</i> Bezittingen der Gemeente	40.
	<i>d.</i> Schulden ten laste der Gemeente	43.
	<i>e.</i> Begrootingsrekening van uitgaven dienstjaar 1914	45.
	<i>f.</i> Begrootingsrekening van ontvangsten dienstjaar 1914	63.
	<i>g.</i> Begrooting van uitgaven en ontvang- sten van de Gemeente voor het dienstjaar 1916	69.
	<i>h.</i> Opgave der in 1916 ten laste der Ge- meente uit te keeren subsidies	79.
IV	Wegen, pleinen, parken, brug- gen en duikers	80.
	<i>a.</i> Wegen	92.
	<i>b.</i> Plantsoenen, boomen, kweekbedden en gazons	93.
	<i>c.</i> Bruggen en Duikers	93.
	<i>d.</i> Reclameborden	95.
	<i>e.</i> Straatverlichting	95.
V	Openbare Gezondheid	107.
	1. Watervoorziening	107.
	2. Rioleering	121.
	3. Besproeiings- en Reinigingsdienst	122.
	4. Gemeenteslachthuis voor Karbouwen, Runderen en Varkens	125.
	4 ^a . Hygiënische Commissie	143.

Hoofdstuk.	Onderwerp.	Bladz.
	5. Subsidie Vereeniging Locale Belangen	144.
	5 ^a . „ Makassaarsch Genootschap van kunsten en Wetenschappen	144.
	6. Bouw- en Woningtoezicht	144.
VI.	Brandweer	150.
VII.	Passerwezen	153.
VIII.	Begraafplaatsen	154.
IX.	Raadhuis	155.
X.	Diversen.	
	a. Wapen van Makasser	161.
	b. Zeeboulevard	166.

BIJLAGEN.

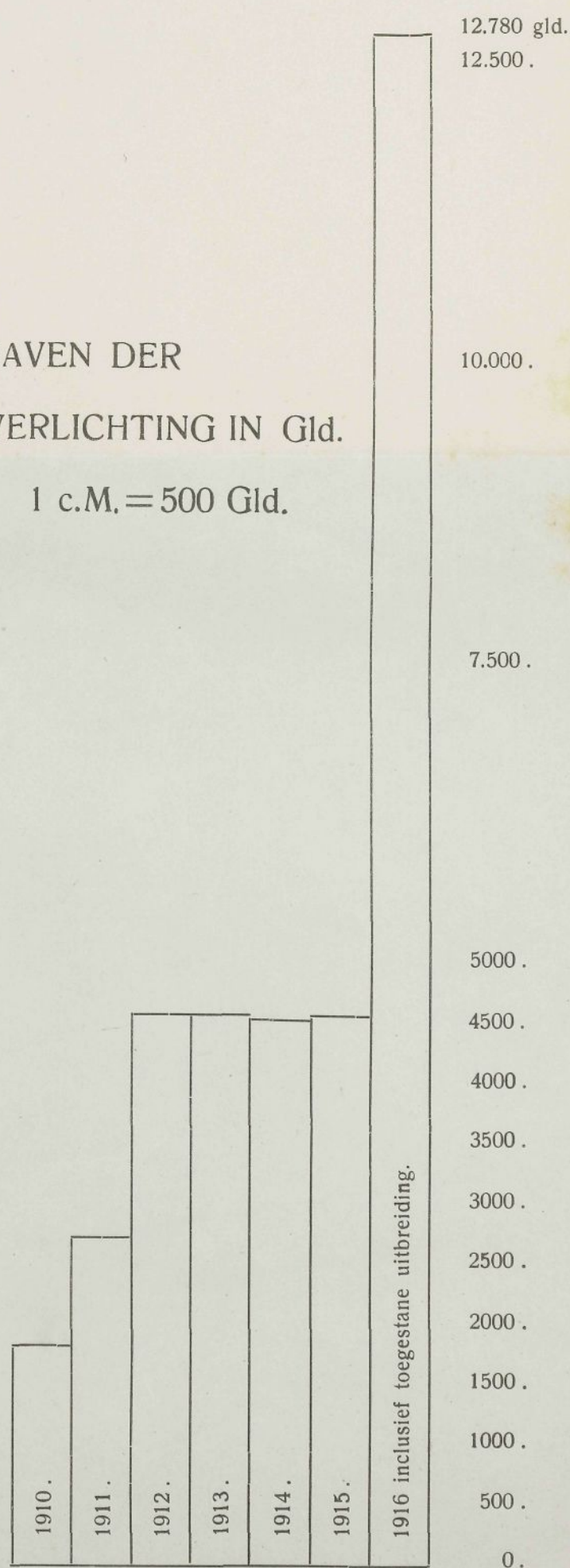
A.	Instellingsordonnantie Gemeente Makasser	167.
B.	Opgave van verordeningen, vastgesteld door den Gemeenteraad van Makasser en van binnen zijn ressort van kracht zijnde Reglementen en keuren van Politie, vastgesteld door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur	173.
C.	Overzicht van alle gehouden verkiezingen voor den Gemeenteraad van Makasser, van 20 Juli 1909 t/m 1 April 1916	180.
D.	Staat van werkelijke uitgaven van de Gemeente Makasser over de dienstjaren 1907 t/m 1915 zonder saldi van vroegere jaren	186.
E.	Staat van werkelijke ontvangsten van de Gemeente Makasser over de dienstjaren 1907 t/m 1915, zonder batige saldi van vroegere diensten	193.

Hoofdstuk.	Onderwerp.	Bladz.
F.	Overzicht van de ontvangsten en uitgaven van de Europeesche Begraafplaats over de jaren 1907 t/m 1915 . . .	196.
G.	Overzicht van de ontvangsten en uitgaven van het gemeentelijk slachthuis over de jaren 1910 t/m 1915	197.
H.	Grafisch overzicht van de kosten der gemeentelijke gasstraatverlichting te Makassar (1910—1916)	198.
J.	Grafisch overzicht van ontvangen en verzonden stukken ter Gemeentesecre- rie (1906—1915)	199.
K.	Grafisch overzicht gemeentelijke gas- straatverlichting: branduren en aantal lantarens (1910—1916)	200.
L.	Grafisch overzicht der ontvangsten en uitgaven der Gemeente (1907—1915) . . .	201.

Bijlage: H.

GRAFISCH OVERZICHT.
GEMEENTELIJKE
GASSTRAATVERLICHTING
TE MAKASSER 1910—1916

UITGAVEN DER
VERLICHTING IN Gld.
1 c.M. = 500 Gld.

Bijlage: H.

1910	
1911	
1912	
1913	
1914	
1915	
1916	Indonesische

GRAFISCH OVERZICHT.

GEMEENTEIJKE

GASSTRAATVERLICHTING

TE MAKASSAR 1910-1916

13.780 gld.
13.300

1.500

10.000

LITGAVEN DER

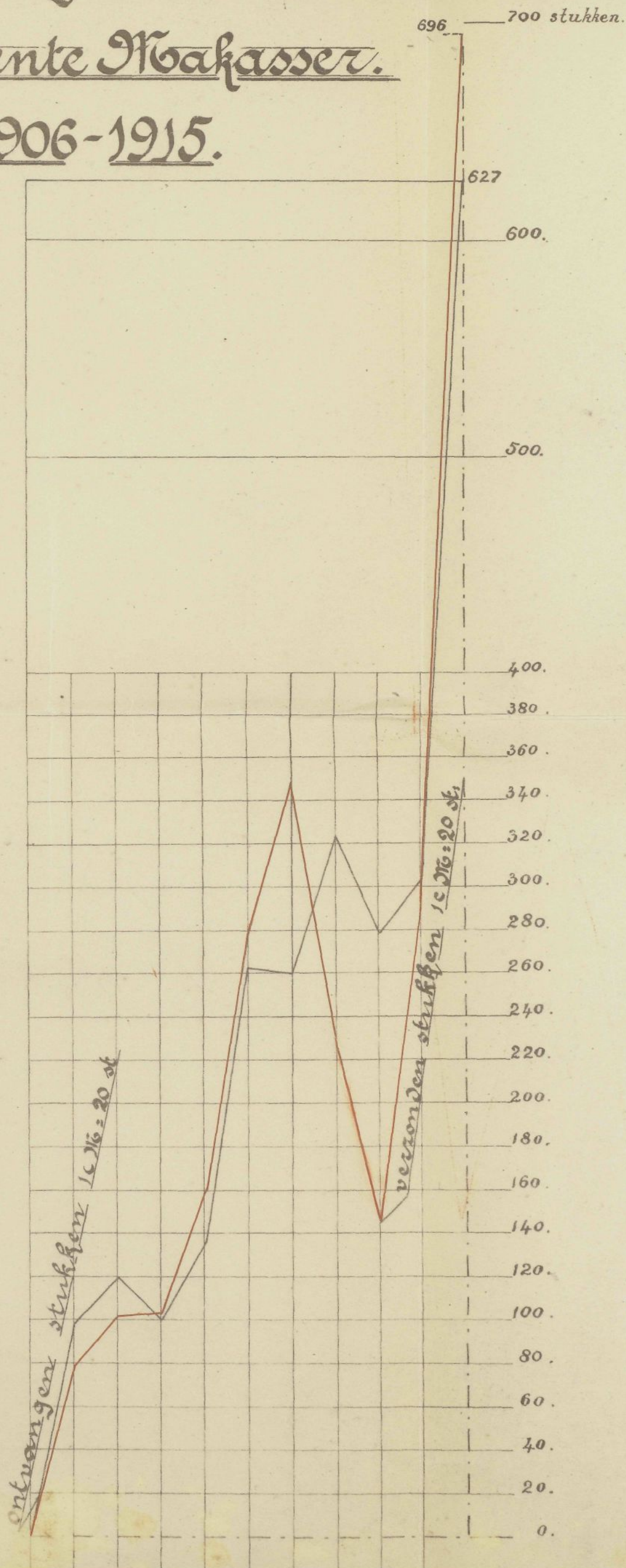
VERLICHTING IN GID

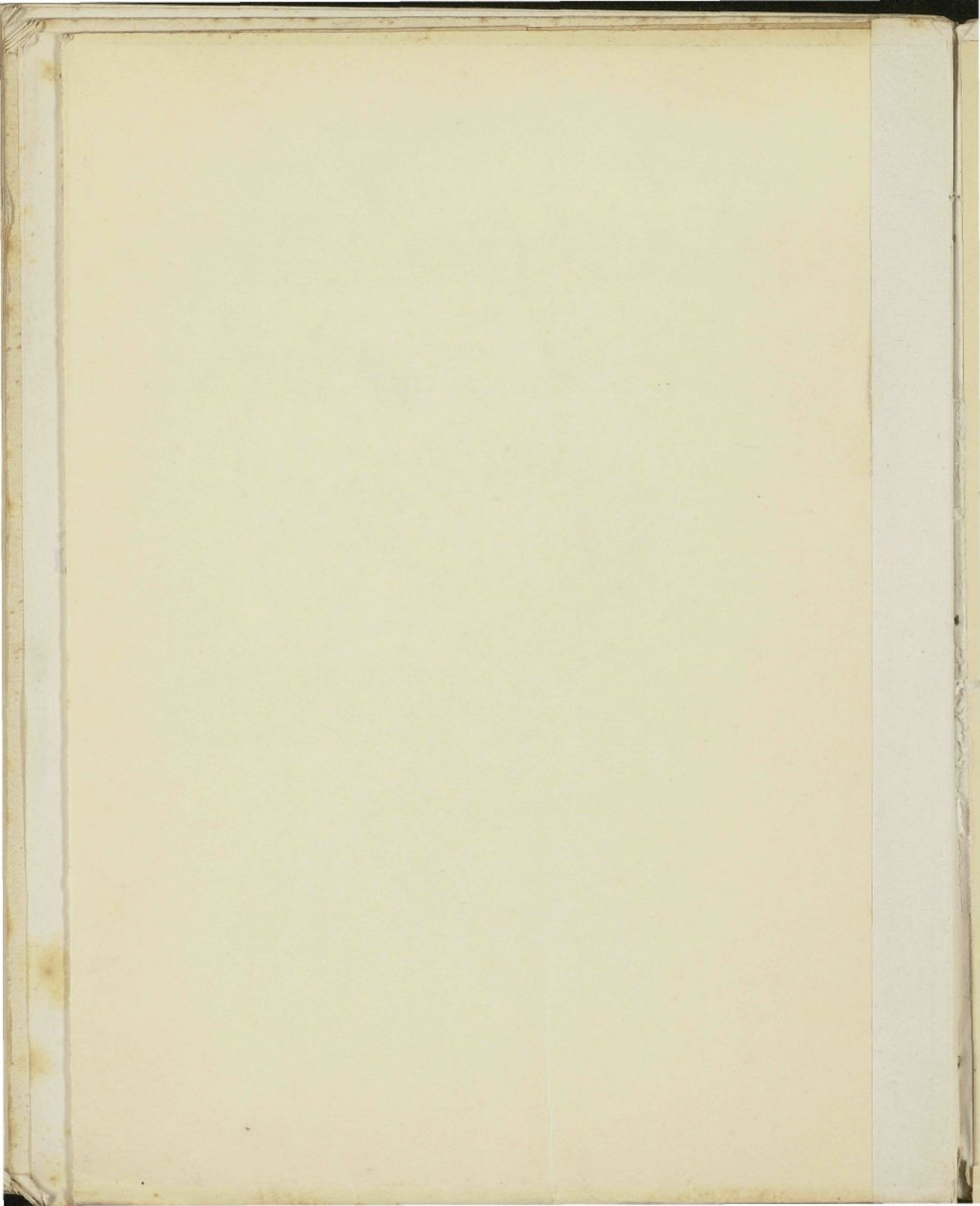
Grafisch - Overzicht.

Ontvangen en Verzonden stukken

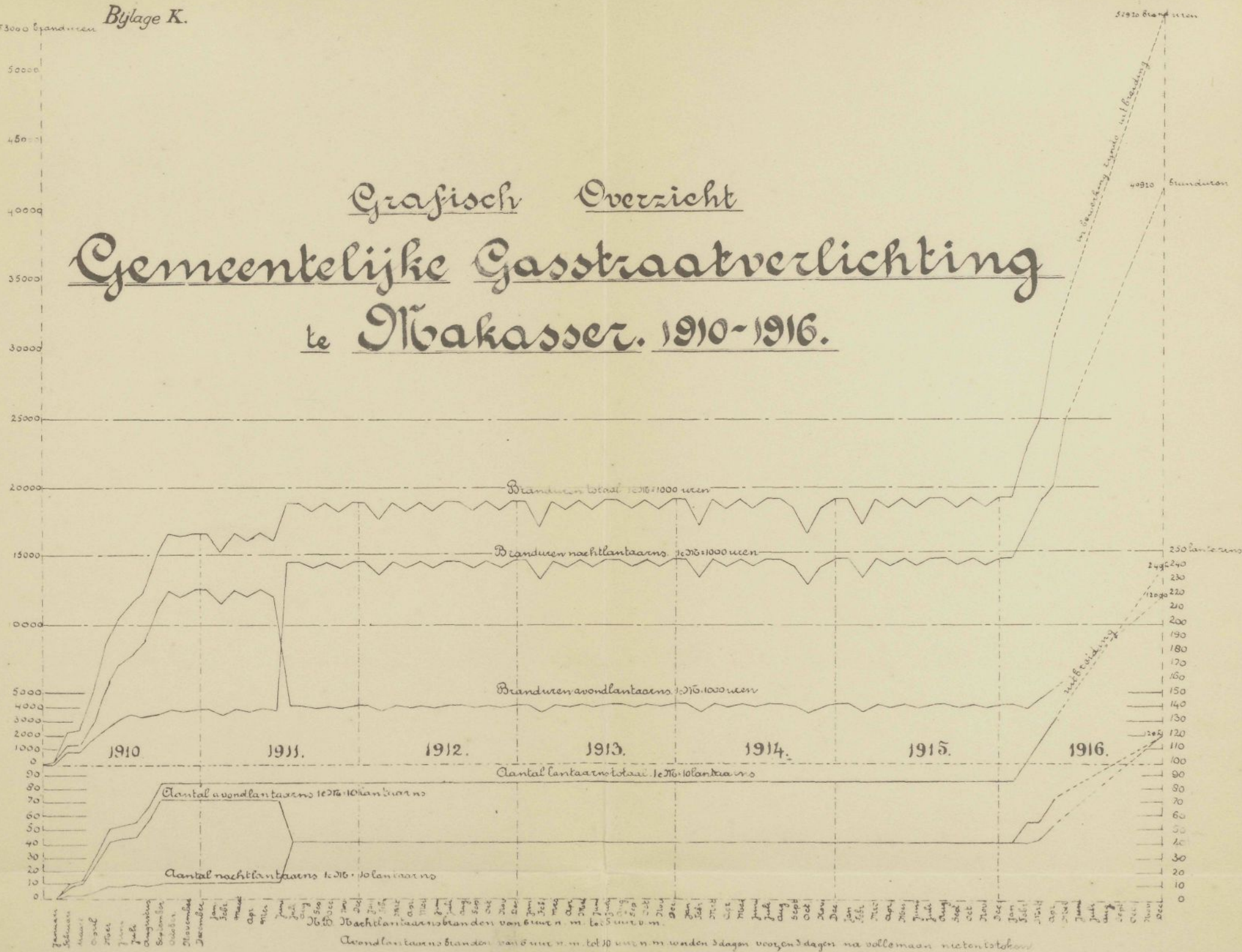
Gemeente Hoakasser.

1906-1915.

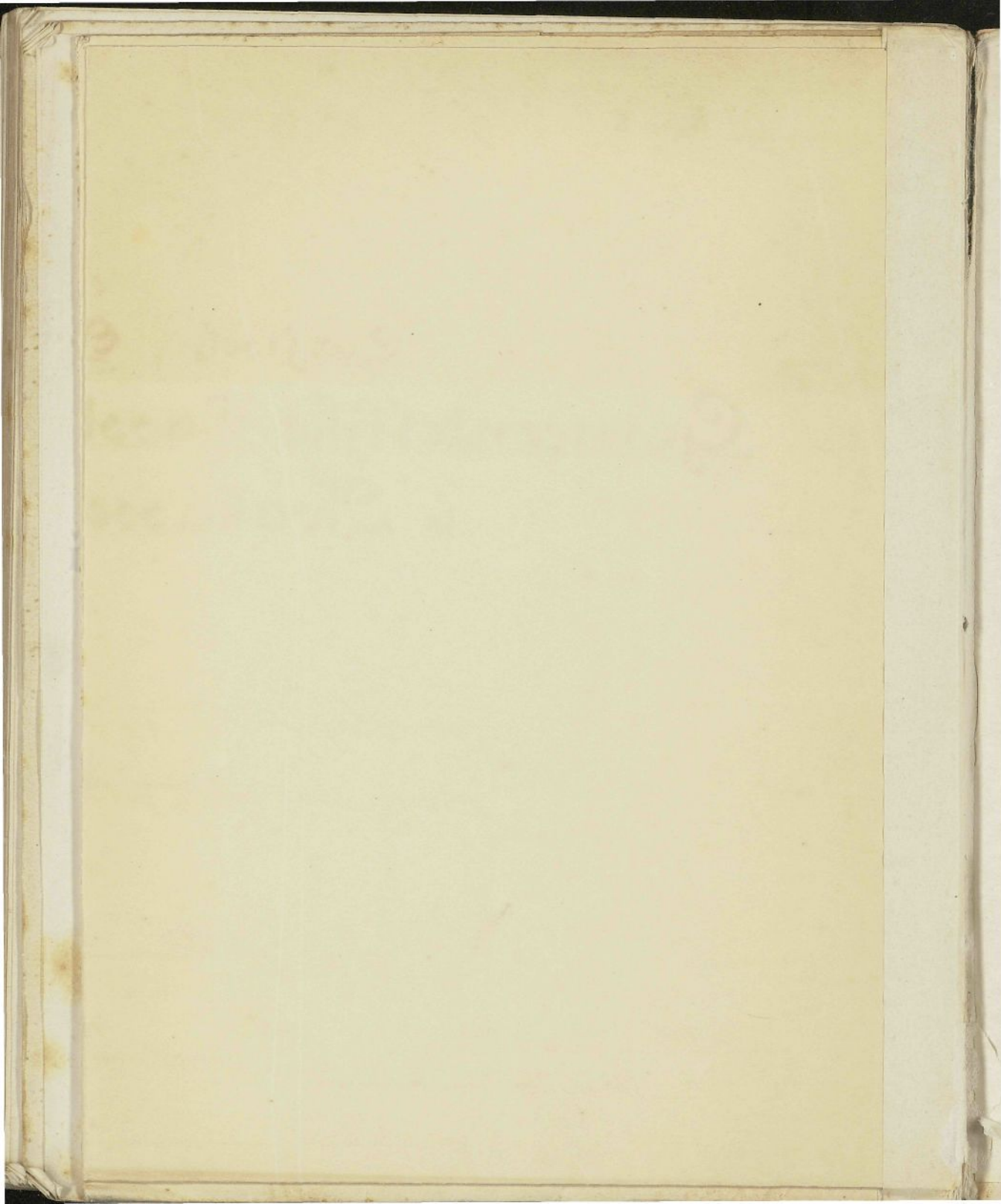

Grafisch Overzicht
telijke Gasstraatverl
te Makkasser. 1910-1916.

Aavondlantaarns branden van 8 uur n.m. tot 10 uur n.m. worden 3 dagen voor en 3 dagen na vollemaan niet ontstoken.

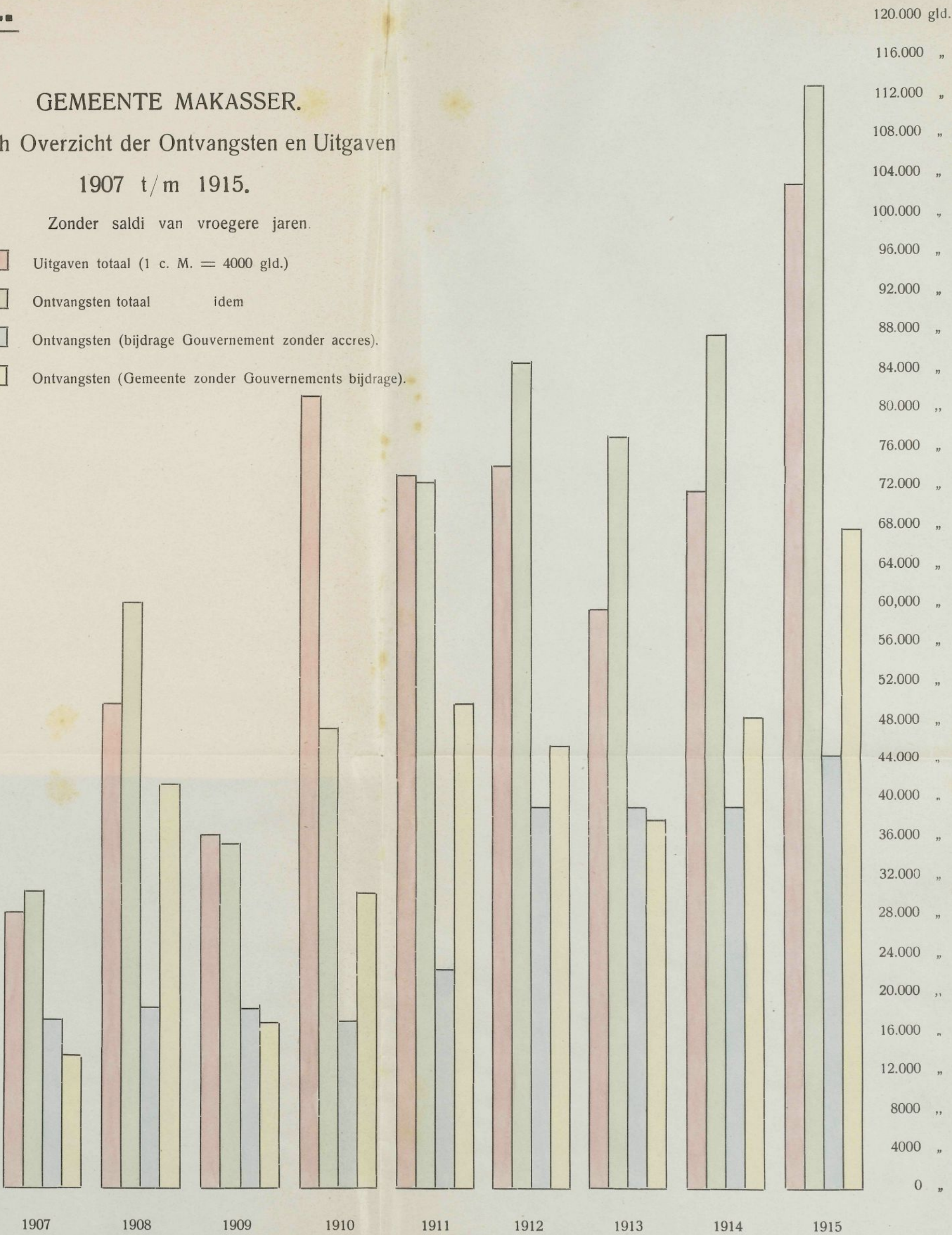
GEMEENTE MAKASSER.

Grafisch Overzicht der Ontvangsten en Uitgaven

1907 t/m 1915.

Zonder saldi van vroegere jaren.

- Uitgaven totaal (1 c. M. = 4000 gld.)
- Ontvangsten totaal idem
- Ontvangsten (bijdrage Gouvernement zonder accres).
- Ontvangsten (Gemeente zonder Gouvernements bijdrage).

GEMEENTE MAKASSER

Gratisch Overzicht der Ontvangsten en Uitgaven

1907 t/m 1915.

Zonder saldi van vroegere jaren

Uitgaven totaal (1 c. M. = 4000 gld.)

1907 1908

Ontvangsten totaal idem

Ontvangsten (bijdrage Gouvernement zonder accies)

Ontvangsten (Gemeente zonder Gouvernements-bijdrage)

